

У. А. Жанпеисова

азақша-орысша
тақырыптық
сөздік

азахско-русский
тематический
словарь

У. А. Жанпеисова

**азақша-орысша
тақырыптық
сөздік**

**қазақско-русский
тематический
словарь**

SAI SAM

ИЗДАТЕЛЬСКАЯ КОМПАНИЯ

Алматы
2010

ББК 81.2(каз)
Қ 17

Рекомендовано к изданию Ученым Советом
филологического факультета Казахского Национального
Педагогического Университета им. Абая

Рецензенты: д.ф.н., профессор Института языкознания им.
А. Байтурсынова, академик АГН РК, лауреат
премии им.Ч. Валиханова и Гос.премии РК,
Т.С. Джанузаков;
д.ф.н., профессор, зав.кафедрой русского и общего
языкознания КазНПУ им. Абая Л.К. Жаналина

Қ 17 Қазақша-орысша тақырыптық сөздік — Казахско-русский
тематический словарь./Сост. У.А. Жанпеисова/ — Алматы:
Sansam, 2010. — 176 с.

ISBN 9965-864-07-1

Предлагаемый казахско-русский тематический словарь содержит более 3000 коммуникативно-актуальных казахских слов, пословиц, поговорок и фразеологизмов, отбор которых мотивирован их продуктивностью и степенью трудности усвоения. Презентация лексики по отдельным речевым темам продиктована коммуникативным принципом обучения.

Словарь предназначен учащимся школ, лицеев, гимназий, студентам колледжей и вузов, а также всем изучающим казахский язык на курсах и самостоятельно.

ББК 81.2(каз)

К $\frac{4602020000}{00(05)-10}$

ISBN 9965-864-07-1

© Жанпеисова У., 2010
© Sansam, 2010

Предисловие

Предлагаемый словарь является первым опытом составления учебного пособия активного типа на материале казахского языка с переводом на русский. Исходя из коммуникативного принципа, признанного в настоящее время одним из ведущих принципов обучения второму языку, данный словарь строится не на чисто лингвистической основе, а ориентирован “на структуру речевого поведения как такового” /А.А. Леонтьев/.

Тематические отношения между словами являются одним из проявлений речевой системности и представляют особый интерес при коммуникативной методике обучения.

Настоящий тематический словарь содержит более 3000 наиболее употребительных слов казахского языка, распределенных по 52 темам. Каждое слово из тематической лексики имеет отдельную словарную статью, включающую следующие компоненты: 1) реестровое (опорное) слово; 2) перевод опорного слова; 3) примеры употребления слова в контексте (словосочетаниях и предложениях) с соответствующим переводом на русский язык. В качестве заглавного слова выступает знаменательная часть речи: *зат есім* /имя существительное/, *сын есім* /имя прилагательное/, *сан есім* /имя числительное/, *етістік* /глагол/.

Вводимая лексема дается в том лексическом значении, которое соответствует теме, и основных грамматических формах. Омонимы выделяются в отдельные словарные статьи и обозначаются римскими цифрами. При презентации многозначной лексики разные лексико-семантические варианты обозначаются арабскими цифрами.

В словарь включены наиболее частотные и употребительные устойчивые словосочетания и выражения (в тексте обозначены знаком ♦).

I. СӨЙЛЕУ ӘДЕБИ. РЕЧЕВОЙ ЭТИКЕТ

1. ҚАРАТУ. ТІЛ ҚАТЫСУ. ФОРМЫ ОБРАЩЕНИЯ

- Мырза!/Мырзалар!** – Господин! /Господа!
Ханым! /Ханымдар! – Госпожа!/Дамы!
Ханымдар мен мырзалар! – Дамы и господа!
Ағай! – дядя!; **ағай, жеміс дүкені қайда?** – дядя, а где здесь овощной магазин?
Азамат! – гражданин!; **азамат Рахманұлы, кіріңіз!** – гражданин Рахманов, входите!
Азаматша! – гражданка!; **азаматша Бижанова, куәлігіңіз қайда?** – гражданка Бижанова, где ваше удостоверение?
Азаматтар! – граждане!; **азаматтар, тұрыңыздар!** – граждане, встаньте!
Айналайын! – *наиболее употребительная форма вежливого и одновременно ласкового обращения старших по возрасту к младшим; айналайын, туыстарың бар ма?* – милая/милый/, у тебя есть родственники?
Айтыңызшы! – скажите, пожалуйста; **айтыңызшы, ең жақын пошта бөлімшесі қай жерде?** – скажите, пожалуйста, где ближайшее почтовое отделение?
Ақсақал! – *форма вежливого обращения к мужчине преклонного возраста; ақсақал, отырыңыз!* – садитесь, аксакал!
Ата! Атай! – дедушка!; **ата, сіздің қайда баруыңыз керек еді?** – дедушка, куда вам нужно ехать?
Аяулы достар! – дорогие друзья!; **аяулы достар, көмекке келгендеріңіз үшін алғыс айтамын!** – дорогие друзья, благодарю вас за помощь!
Әже! Әжей! – бабушка!; **әже, отырыңыз!** – бабушка, садитесь!
Балалар! – дети! ребята!; **балалар, тыныш отырыңдар!** – ребята, сидите спокойно!
Балам! – сынок!; **балам, сенің үйің қайда?** – сынок, где твой дом?
Балақай! – малыш!; **балақай, апаң қайда?** – малыш, где твоя мама?
Бауырым! – брат/браток/; **бауырым, стадионға дейін алыс па?** – браток, далеко ли до стадиона?
Бәйбіше! – *форма вежливого обращения мужчины пожилого возраста к пожилой женщине.*

Бикеш! — *форма вежливого обращения к девушке, молодой женщине.*

Ғапу етіңіз! Ғапу етерсіз! — простите; **ғапу етіңіз, билет кас-салары қай жерде?** — простите, где находятся билетные кассы?

Досым! — друг!/мой/; **досым, маған көмектесіп жіберші!** — друг, помоги мне, пожалуйста!

Жеңгей! — *форма вежливого обращения к женщине.*

Жерлес! — земляк!; **жерлес, Жамбыл көшесі қай жерде?** — земляк, а где здесь улица Жамбыла?

Жігіттер! — парни! ребята!; **жігіттер, тоқтандар!** — ребята, стойте!

Кешіріңіз! Кешірерсіз! — извините!; **кешіріңіз, анықтама бю-росының қайда екенін айтып жіберіңізші** — скажите, пожа-луйста, где справочное бюро?

Қадірлі әріптестер! — уважаемые коллеги!

Қайырым етіңіз! Тәңір жарылқағыр! — будьте добры!

Қарағым/шырағым, қалқам!/ — *ласкательно-вежливое обраще-ние старших по возрасту к младшим;* **қарағым, мынау нөмірі төртінші трамвай ма?** — милый, это четвертый трамвай?

Қарындас! Қарындасым! — *форма вежливого обращения мужчин к младшей по возрасту девушке/сестренке/;* **қа-рындас, отырыңыз!** — сестренка, садитесь!

Құрметті қонақтар! — уважаемые гости!

Құрметті халайық! — уважаемые/люди/!

Қыздар! — девушки!; **қыздар, бұл қай көше?** — девушки, это какая улица!

Қызым! — дочка!; **қызым, мынау орын бос па?** — дочка, это место свободно?

Қымбатты азаматтар! — дорогие граждане!; **қымбатты азаматтар, мейрамдарыңыз құтты болсын!** — дорогие граждане, поздравляю вас с праздником!

Қымбатты балалар! — дорогие дети!

Өркенің өскір! — будь добр/а/!

Сұрауға бола ма? — можно ли спросить?; **сұрауға бола ма, трамвай аялдмасы қай жерде?** — можно ли спросить, где трамвайная остановка?

Сіңлім! — *форма вежливого обращения женщины к младшей по возрасту девушке/сестренке/.*

Тәте! — тетя!; **тәте, сіз қазір бесінші троллейбусқа отырыңыз** тетя, сейчас вы садитесь на пятый троллейбус.

Тыңдаңызшы! – послушайте, пожалуйста!; тыңдаңызшы, мен сізге айтып тұрмын! – послушайте, пожалуйста, я вам говорю!
Халайық! – люди!

Інім! Інішек! – брат! братишка!/форма вежливого обращения старшего по возрасту мужчины к младшему/.

2. СӘЛЕМДЕСУ. ПРИВЕТСТВИЕ

Амансыз ба? – здравствуйте!

Амансың ба? – здравствуй!

Ассалаумағаләйкүм! Уағалайкүмәссалам! – *только мужское приветствие.*

Бәрі бұрынғыша – все по-прежнему.

Бәрі де ойдағыдай – все в порядке.

Бір қалыпты – нормально.

Біршама тәуір сияқты – как будто, ничего.

Денсаулығыңыз қалай? – как ваше здоровье?

Денсаулығың қалай? – как твое здоровье?

Денсаулығыңыз жақсы ма? – как ваше здоровье?

Денсаулық жақсы ма? – как здоровье?

Дидарласқанымыз жақсы болды! – очень приятно видеть вас/тебя/!

Ештеп – потихоньку.

Есенсіз бе! – здравствуйте!

Есенсің бе! – здравствуй!

Жақсы – хорошо.

Жақсы емес – неважно.

Жақсы сияқты – как будто неплохо.

Жаман емес – неважно.

Жаман, өте жаман – плохо, очень плохо.

Жаңалық жоқ – новостей нет.

Жаңалық көп – много новостей.

Жәй – так себе.

Көңіл-күйің қалай? – как твое самочувствие?

Көңіл-күйіңіз қалай? – как ваше самочувствие?

Қайырлы кеш! Кеш жарық! – добрый вечер!

Қайырлы күн! – добрый день!

Қайырлы таң! – доброе утро! с добрым утром!

Қанағат етерлік – *букв.* удовлетворительно.

Қандай жаңалық бар? – что нового?

Қандай жаңалығыңыз бар? — что нового у вас?
Қош келдіңіз! — добро пожаловать!
Құдайға шүкір — слава Богу!
Нашар, өте нашар — плохо, очень плохо.
Ойдағыдай — благополучно.
Онша емес — неважно, скверно.
Өте жақсы — очень хорошо.
Сәлеметсіз бе! — здравствуйте!
Сәлеметсің бе! Сәлемет пе! — здравствуй!
Сені көргеніме өте қуаныштымын! — рад/а/ тебя видеть.
Сізді көргеніме қуаныштымын! — рад/а/ вас видеть.
Сізді көрмегелі қашан! — сколько лет, сколько зим!
Тамаша! — замечательно! прекрасно!
Хал қалай? — как дела?
Халің қалай? — как твои дела?
Халіңіз қалай? — как ваши дела?
Халіңіз жақсы ма? Хал-жағдайыңыз қалай? — как ваши дела?
Шүкір! Шүкіршілік! — слава Богу, помаленьку.

3. ҚОШТАСУ. ПРОЩАНИЕ

Аман-сау бол! — будь здоров!
Аман-сау болыңыз! — будьте здоровы!
Ал, сау бол! — ну, пока!
Ал, сау болыңыз! — ну, до свиданья!
Ертеңге дейін! — до завтра!
Жайлы жатып, жақсы тұрыңыз! — спокойной/вам/ ночи!
Жайлы жатып, жақсы тұр! — спокойной/тебе/ ночи!
Жолың болсын! — желаю тебе удачи!
Жолыңыз болсын! — желаю вам удачи!
Кездескенше! — до встречи!
Келесі кездескенше! — до следующей встречи!
Көріскенше күн жақсы болсын! — до скорой встречи!
Қайыр қош бол! — счастливо оставайтесь!
Қайыр қош болыңыз! — счастливо/вам/ оставайтесь!
Қош бол! — прощай!
Қош болыңыз! Қош болыңыздар! — прощайте!
Сапар сәтті болсын! Сәт сапар тілеймін! — счастливого пути!
Сау бол! Сау-сәлемет бол! — до свидания!
Сау болыңыз! — до свидания!/уважит./

Сау болындар! Сау болыңыздар! — до свидания!/*множ.число*/
Сәлем айт! — передай привет!
Сәлем айтыңыз! — передайте привет!

4. ТАНЫСУ. ЗНАКОМСТВО.

Ал сенің атың кім? — а как тебя зовут?
Ал сенің тегің кім? — а как твоя фамилия?
Ал сіздің аты-жөніңіз кім? — а как ваше имя, отчество?
Ал сіздің атыңыз кім? — а как вас зовут?
Ал сіздің тегіңіз кім? — а как ваша фамилия?
Аты -жөнің кім? — *букв.* как твое имя, отчество, фамилия?
Аты -жөніңіз кім? — *букв.* как ваше имя, отчество, фамилия?
Біз кездескенбіз — мы уже встречались.
Біз таныспыз — мы знакомы.
Есімім Санжар — мое имя Санжар.
Сізбен танысуға бола ма? — можно с вами познакомиться?
Сізбен танысуға рұқсат етіңіз? — разрешите с вами познакомиться?
Сізді көргеніме өте ризамын — очень приятно вас видеть.
Сіздің атыңыз кім? — как вас зовут?
Сіз мені танымадыңыз ба? — вы меня не узнаете?
Танысайық, танысалық — будем знакомы.
Таныс болайық — давайте познакомимся.
Танысқаным мен де қуаныштымын — я тоже рад познакомиться с вами.
Таныстыруға рұқсат етіңіз — разрешите вам представить.
Танысыңыз — познакомьтесь; танысыңыз, Амиров Жұмабай
Оспанұлы — познакомьтесь, это Амиров Жумабай Оспанович.
Тегің кім? — как твоя фамилия?
Тегіңіз кім? — как ваша фамилия?

5. ӨТІНІШ. ПРОСЬБА

Абыржыма — не волнуйся.
Абыржымаңыз — не волнуйтесь.
Абыржымаңызшы — не волнуйтесь, пожалуйста.
Айналайын, көмектесіңізші — помогите, пожалуйста.
Айналайын, көмектесіп жіберші — помощи, пожалуйста.
Айтпас па екенсіз? — не скажете ли вы?

Айтып жіберіңізіші — подскажите, пожалуйста.
Айыпқа бұйырмаңыз! Айып етпеңіз! — прошу прощения!
Әпере салыңызшы — подайте, пожалуйста.
Әперіңізіші — подайте, пожалуйста.
Есікті жабыңызшы — закройте дверь, пожалуйста.
Жәрдем беріңізіші — помогите, пожалуйста.
Көмектесер ме екенсіз? — вы не могли бы помочь?
Көмектесіп жіберіңізіші — помогите, пожалуйста.
Кіруге бола ма? — можно войти?
Мұнда әкеліңізіші — принесите.
Өзіңіз алыңызшы — сами возьмите, пожалуйста.
Өтінемін, абыржымаңыз — прошу вас, не волнуйтесь.
Өтінемін, ашуланбаңыз — прошу вас, не сердитесь.
Өтінемін, ренжімеңіз/өкпелемеңіз/ — прошу вас, не обижайтесь.
Өтінемін, төрлетіңіз — прошу вас, проходите/на почетное место/
Рұқсат етіңіз — разрешите.
Сабыр етіңізіші — успокойтесь, пожалуйста.
Сәл кідіріңізіші — подождите немного.
Сәл тоқтаңызшы — подождите минутку.
Сізден өтінемін, қабылдаңызшы — прошу вас, примите, пожалуйста.
Сізден өтінемін! — прошу вас!
Тәңір жарылқасын, шуламаңызшы! — не шумите, пожалуйста.
Терезені ашыңызшы! — откройте, пожалуйста, окно.
Түсіндіріңізіші — объясните, пожалуйста.
Түсіндірші — объясни, пожалуйста.

6. АЛҒЫС. БЛАГОДАРНОСТЬ

Алғыс айтуға тұрмайды — не за что.
Алғысымды білдірем/ін/! Ризашылығымды білдіремін! — выра-
жаю свою благодарность!
Бақытты бол! — будь счастлив!
Бақытты болыңыз! — будьте счастливы!
Ештеңе емес — не за что.
Көмегіңізге рақмет! — спасибо вам за помощь!
Көмегіңе рақмет! — спасибо тебе за помощь!
Көңіл бөлгеніңізге рақмет! — спасибо за ваше внимание!
Көп жақсылық еттіңіз! — это очень любезно с вашей стороны!

Көп жаса! Жүз жаса! — долгих лет тебе жизни!
Көп жәрдем еттіңіз! — вы очень помогли!
Көп жәрдем еттің! — ты очень помог/ла/!
Қиналатын шаруа емес — для меня это не стоило труда.
Құдайдан қайтсын! — пусть Бог благословит!
Мың да бір рақмет! — большое спасибо!
Оқасы жоқ! Түк те емес! Ештеңе емес! — не за что!
Өркенің өссін! — пусть растет и процветает твое потомство!
Өте мейірімді екенсіз! — вы очень добры!
Пейіліңізге/ниетіңізге/ рақмет! — спасибо за любезность/доброжелательность/!
Рақмет — спасибо.
Сізге алғыс айтам/ын/! — благодарю вас!
Сізге қалай алғыс айтарымды білмеймін! — не знаю, как вас благодарить!
Сізге рақмет айтуға тиіспін — я должен/должна/поблагодарить вас.
Алла жар болсын! — пусть судьба будет к вам/тебе/ благосклонна!
Тілеуіңді берсін! — пусть исполнятся твои заветные желания!
Үлкен рақмет! Көп рақмет! — большое спасибо!
Шын жүректен алғыс айтам/ын/! — искренне вас благодарю!

7. КЕШІРІМ СҰРАУ. ИЗВИНЕНИЕ

Айыпқа бұйырмаңыз/айып етпеңіз/! — не обессудьте!
Ашуланба — не сердись.
Ашуланбаңыз — не сердитесь.
Бұл менің кінәм — это моя вина.
Ғапу ет — прости.
Ғапу етіңіз — простите.
Кешігіп қалдым — опоздал/а/.
Кешір — извини, прости.
Кешіріңіз — извините, простите.
Кешір, келе алмадым — прости, я не мог/ла/ прийти.
Кешіріңіз, келе алмадым — простите, я не мог/ла/ прийти.
Кешірім сұрауым керек — я должен/должна/ просить прощения.
Күте алмадым — я не мог/ла/ ждать.

Күттіріп қойғанымға ғапу ет — извини, что я тебя заставил/а/ ждять.

Күттіріп қойғанымға ғапу етіңіз — извините, что я вас заставил/а/ ждять.

Кінәлімін — я виноват/а/.

Кінә менен — я виноват/а/, моя вина.

Қапаланба — не сердись.

Қапаланбаңыз/қапа болмаңыз/ — не сердитесь.

Менің кінәм жоқ — я не виноват/а/.

Өкпелеме — не обижайся.

Өкпелемеңіз — не обижайтесь.

Өтінем — прошу

Өтінемін, ренжімеңізі — не обижайтесь, пожалуйста.

Өтініп сұраймын — очень прошу.

Ренжи көрмеңіз — пожалуйста, не обижайтесь.

Ренжіме — не обижайся.

Сен өкпелеп қалдың ба? — ты обиделся/обиделась?

Сөзіңді бөлгеніме ғапу ет — извини, что я тебя перебил/а/.

Сізге бөгет жасағанымға өте өкінемін — очень жалею, что вам помешал/а/.

Сіз өкпелеп қалдыңыз ба? — вы обиделись?

Титтей де кінәлі емеспін — я совсем/ничуть/ не виноват.

8. КЕЛІСІМ. СОГЛАСИЕ

Әлбетте — непременно, конечно.

Әрине — конечно, безусловно; **әрине, келем!** — конечно приду!

Бар ықыласыммен — с большим удовольствием.

Біз қарсы емеспіз — мы не возражаем.

Біз құптаймыз — мы согласны.

Жақсы — хорошо.

Жарайды, әрине — да, конечно.

Иә — да; **иә, телефон соғамын** — да, я позвоню.

Иә, бұл мен — да, это я.

Иә, мейліңіз — да, пожалуйста.

Қарсы емеспін — не возражаю.

Қарсы емеспіз — не возражаем.

Қолдаймын — поддерживаю.

Қолдаймыз — поддерживаем.

Құптаймын — согласен/согласна.

Құптаймыз — согласны.

Мақұл/жарайды/— ладно.

Мен қарсы емеспін — я не возражаю.

Мен құптаймын — я согласен/согласна.

Міндетті түрде — обязательно.

Мүмкін — возможно; мүмкін үйде боламын — возможно, я буду дома.

Өте жақсы — очень хорошо.

Сөзсіз — безусловно.

9. ЖОҚҚА ШЫҒАРУ. ОТРИЦАНИЕ

Болмайды — нельзя.

Бұл біздің қолымыздан келмейді — это сделать не в наших силах.

Бұл менің қолымнан келмейді — это сделать не в моих силах.

Бұл мүмкін емес — это невозможно.

Бұлай істей алмаймын — я не могу этого сделать.

Біз істей алмаймыз — мы не можем.

Біз келіспейміз — мы не согласны.

Білмейміз — не знаем.

Білмеймін — не знаю.

Зауқым соқпайды — не хочу, нет желания.

Жоқ — нет.

Жоқ, біз істей алмаймыз — нет, мы не можем.

Жоқ, бұл олай емес — нет, это не так.

Жоқ, мен істей алмаймын — нет, я не могу.

Жоқ, рақмет — нет, спасибо.

Керек емес — не надо.

Қажеті жоқ — не стоит.

Қажеті жоқ, керек емес — не стоит, не надо.

Қолымнан келмейді — не в моих силах.

Қолымыздан келмейді — не в наших силах.

Келіспейміз — не согласны.

Келіспеймін — не согласен/не согласна.

Құптамаймыз/қолдамаймыз — не поддерживаем.

Құптамаймын/қолдамаймын — не поддерживаю.

Маған қажеті жоқ — мне не надо.

Мен бұлай істей алмаймын — я не могу этого сделать.

Мен келіспеймін — я не согласен/не согласна.
Мүмкін емес — невозможно.
Мүмкіндігім жоқ — я не могу.
Рақмет, маған қажеті жоқ — спасибо, я не хочу/мне не надо/
Сен қателесесің — ты ошибаешься.
Сенікі дұрыс емес — ты не прав/а/.
Сіз қателесесіз — вы ошибаетесь.
Сіздікі дұрыс емес — вы не правы.
Уақытым жоқ — мне некогда.

10. ҚҰТТЫҚТАУ. ТІЛЕК БІЛДІРУ. ПОЗДРАВЛЕНИЕ. ПОЖЕЛАНИЕ

Абыройлы бол(ыңыз)! — будь(те) уважаемым!
Алған нәрсең құтты болсын! — пусть будет удачной покупка!
Арманыңа жет! — пусть сбудется твоя мечта!
Арманыңызға жетіңіз! — пусть сбудется ваша мечта!
Арманына жетсін! — пусть сбудется его/ее/ мечта!
Аспанымыз ашық болсын! — пусть небо наше будет безоблач-
ным!
Ауызбірлік болсын! — пусть будет единство, согласие, взаимопо-
нимание!
Бақытты бол(ыңыздар)! — будь(те) счастлив(ы)!
Бақыт тілеймін! — желаю счастья!
Бала-шағаңыздың қызығын көріңіз! — будьте счастливы в семье!
Бала-шағаның қызығын көр! — будь счастлив/а/ в семье!
Бауы берік болсын! — пусть младенец будет здоров и крепок!
/доброе пожелание новорожденному/.
Береке әкелсін! — пусть будет изобилие!
Бөпеңіздің бауы берік болсын! — поздравляю с рождением
ребенка!
Ғылым кандидаты болуыңызбен! — с защитой кандидатской
диссертации!
Ғылым докторы болуыңызбен! — с защитой докторской дис-
сертации!
Демалыс көңілді(сәтті)өтсін! — желаю хорошо провести отпуск!
Денсаулығың(ыз) мықты болсын! — крепкого (вам) здоровья!
Дастархандарың(ыз) мол болсын! — благополучия тебе (вам)!
Еңбегің(із) жансын! — вознаградится твой (ваш) труд!
Жақсылап көңіл көтерің(із)дер! — желаю (вам) хорошо провести
время!

Жақсылардың жақсысы бол(ыңыздар)! — будь(те) лучшим(и) из лучших!
Жаңа жылыңызбен! — с Новым годом!
Жаңа жылың(ыз) құтты болсын! — пусть Новый год будет удачным!
Жаңа жұмысың(ыз) құтты(табысты) болсын! — желаю (вам) успехов в новой работе!
Жастар бақытты болсын! — пусть молодые будут счастливы!
Жемісті еңбек тілеймін! — желаю плодотворной работы вам!
Жеңіс күнімен! — с днем Победы!
Жүз жаса! — желаю долголетия!
Жүз жасаңыз! — долгих лет вам жизни!
Жүз жасасын! — пусть живет до ста лет!
Жұмыста табыс тілеймін! — желаю успехов в работе!
Зор бақыт тілеймін! — желаю большого счастья!
Зор денсаулық тілеймін! — желаю крепкого здоровья!
Келе жатқан мейрамыңызбен! — с наступающим праздником!
Қадамыңа гүл бітсін! — да будут цветы к твоим ногам!
Қосағыңмен қоса ағар! — живите долго в добром согласии!
/пожелание супругам/
Қосағымен қоса ағарсын! — пусть до старости будут всегда вместе!
Құтты болсын! — поздравляю!
Лауреат болуыңызбен! — со званием лауреата!
Мәртебең өссін! — пожелание удачи, счастья!
Мейрамыңызбен! Мерекенізбен! — с праздником!
Мерейтойыңызбен! — с юбилеем!
Мол табыс тілеймін! — желаю больших успехов!
Мықты денсаулық тілеймін! — желаю крепкого здоровья!
Наурыз мерекесімен құттықтаймын! — поздравляю с праздником Наурыз!
Наурыз құтты болсын! — поздравляю с Наурызом!
Талабыңа нұр жаусын! — пусть сбудутся твои мечты!
Тез жазылыңыз! — быстрее поправляйтесь!
Той құтты болсын! — пусть пир будет удачным!
Той тойға ұлассын! — пусть за этим пиром/праздником/ последуют другие праздники! ♦ торқалы той — юбилейный праздник.
Туған күніңізбен! — с днем рождения вас!
Туған күніңмен! — с днем рождения тебя!
Тілек қабыл болсын! — пусть сбудутся все пожелания!

Ұзағынан сүйіндірсін! — вечной вам любви!
Ұзақ өмір тілеймін! — долгих лет жизни!
Үбірлі-шүбірлі болыңыз! — пусть у вас будут и дети, и внуки!
Үбірлі-шүбірлі болсын! — пусть у них будут и дети, и внуки!
Үйлену тойыңыз құтты болсын! — поздравляю/ем/ со свадьбой!
Ісіңе сәттілік тілеймін! — удачи тебе!
Ісіңізге сәттілік тілеймін! — удачи вам!

11. КӨҢІЛ АЙТУ. СОБОЛЕЗНОВАНИЕ

Азанама — некролог.

Ақыры қайырлы болсын — примите соболезнование.

Арты жақсылық болсын — выражение соболезнования.

Берік бол — крепись.

Берік болыңыз — крепитесь.

Жоқтау — обрядовая песня об умершем (причитание); жоқтау айту оплакивать, причитать.

Жылау — плакать, плач; жылама(ңыз) не плачь(те).

Көңіл айтты — выразил/а/ свое соболезнование.

Көңіл айту — выразить соболезнование; мезгілсіз қайтыс болуына байланысты оның қайғысына ортақтасып көңіл айтамыз — в связи с безвременной кончиной выражаем глубокое соболезнование; марқұмның қайтыс болуына байланысты отбасы оның мен жақын туыстарына қайғырып көңіл айтады — в связи с кончиной семье и близким покойного выражает/ют/ глубокое соболезнование.

Қайғыңа ортақпын — я тебе глубоко сочувствую.

Қайғыңызға ортақпын — я вам глубоко сочувствую.

II. АДАМ. ЧЕЛОВЕК

12. ОТБАСЫ. ТУҒАН-ТУЫСҚАҢДАР. СЕМЬЯ. РОДСТВЕННИКИ

- Аға** — старший брат; **сенің ағаң бар ма?** у тебя есть старший брат?; **ағам бар** у меня есть старший брат; **ағам жоқ** у меня нет старшего брата; **алақай, ағам келді!** ура, брат приехал!
- Ағайын** — родственник, родня/*по линии отца*/; **менің ағайындарым көп** у меня много родственников.
- Ағайынды** — братья/*по крови, т.е. родные*/; **олар ағайынды** они братья.
- Ажырасу** — разводиться: **ол ажырасты он/она/** развелся/развелась/; **ажырас** разведись; **әйелімен ажырасты** развелся с женой; **күйеуімен ажырасты** — развелась с мужем; **олар ажырасты** они развелись.
- Апа** — 1) старшая сестра; **апаңның аты кім?** как зовут твою старшую сестру?; **апамның аты — Роза** старшую сестру зовут Роза; **менің апам тұрмысқа шықты** моя сестра вышла замуж; 2) *мама/чаще употребляется в качестве обращения*/; **апа, денсаулығыңыз қалай?** мама, как ваше здоровье?; **апа, әжем қашан келеді?** мама, когда придет бабушка?
- Апалы-сіңлілі** — сестры/*по крови, т. е. родные*/; **олар апалы-сіңлілі** они сестры.
- Ана** — мать /*в возвышенном понимании*/; **ардақты ана** — дорогая мама; **менің анамның аты — Айзахан** мою маму зовут Айзахан; **анам — өте тамаша адам** моя мать — замечательный человек.
- Ата** — дед, дедушка; **сенің атаң бар ма?** у тебя есть дедушка?; **атам бар** у меня есть дедушка; **менің атам — зейнеткер** мой дедушка — пенсионер; **атам жетпісте** дедушке семьдесят лет.
- Ата-ана** — родители; **ата-анам** мои родители; **ата-анам қарт адамдар** мои родители очень старые; **сенің ата-анаң кім?** кто твои родители?; **ата-анам — зейнеткерлер** мои родители пенсионеры.
- Ата-баба** — прадеды, предки; **менің ата-бабаларым** мои предки.
- Әже** — бабушка; **менің әжем — дәрігер** моя бабушка — врач; **әжең неше жаста?** сколько лет твоей бабушке?; **әжем елуде** бабушке пятьдесят лет; **сәлеметсіз бе, әже!** здравствуйте, бабушка!

Әйел — жана; **оның әйелі бар** он женат; **әйелі кім болып істейді?** кем работает его жена?; **әйелі мектепте істейді** его жена работает в школе; **оның әйелі** — студент его жена студентка.

Әке — отец; **өгей әке** отчим; **менің әкем** — ғалым мой отец — ученый; **әкең нешеде?** сколько лет твоему отцу?; **әкем зейнеттік демалысқа шықты** мой отец вышел на пенсию.

Әке-шеше — родители; **әке-шешен бар ма?** у тебя есть родители?; **әке-шешем бар** у меня есть родители; **әкем-шешем жоқ** у меня нет родителей; **әке-шешем бөлек тұрады** родители живут отдельно.

Әпке — старшая сестра; **менің әпкем бар** у меня есть старшая сестра; **әпкең қайда тұрады?** где живет твоя сестра?; **әпкем Қызылордада тұрады** сестра живет в Кызылорде.

Бала — 1) ребенок; **емшектегі бала** грудной ребенок; **оның екі баласы бар** у нее/него двое детей; 2) мальчик, сын; **сіздің балаңыз** ваш сын; **сен кімнің баласысың?** чей ты сын?; **мен Қайраттың баласымын** я сын Кайрата; **мынау кімнің баласы?** чей это мальчик?

Бажа — свояк; **бажалар** свояки; **ол — Ерболаттың бажасы** он — свояк Ерболата.

Балдыз — младшая сестра жены, свояченица.

Бойдақ — холостой; **ол бойдақ** он холостой; **ағам әлі бойдақ** мой брат еще холостой.

Бөле — дети родных сестер.

Ене — свекровь, теща; **енесі жақсы адам** у нее: хорошая свекровь.

Жезде — зять/*муж старшей сестры*/; **ол — Ұлжанның жездесі** он — зять Улжан; ♦ **апама жездем сай, ағама жеңгем сай** стоят друг друга.

Жеңге — жена старшего брата.

Жиен — племянник, племянница/*родственники по линии сестер отца*/; **менің жиенім** моя племянница/ мой племянник.

Келін — невестка, сноха; **келіннің көркі айдай екен!** как хороша невестка!

Кенже — самый младший из детей; **кенже бала** младший сын.

Көке — отец, папа; **көкеңнің аты кім?** как зовут отца?; **көкемнің аты Досым** отца зовут Досым; **көке, сізді әжем шақырып жатыр** папа, вас бабушка зовет.

Күйеу — 1) муж; **бұл оның күйеуі** это ее муж; **ол күйеуімен келеді** она придет(придет) с мужем; 2) жених.

- Күйеу бала** — младший зять/*муж младшей сестры*/.
- Күйеуге шығу/Күйеуге тию/** — выходить замуж; **менің әпкем күйеуге шықты** моя сестра вышла замуж.
- Күйеуге шыққан/күйеуде/** — замужем; **ол күйеуге шыққан** она замужем.
- Қарындас** — младшая сестра/*для старшего брата*/; **қарындасың бар ма?** у тебя есть младшая сестра?; **қарындасым бар** у меня есть сестренка; **қарындасым жоқ** у меня нет сестренки.
- Қайын** — младший брат мужа.
- Қайын аға** — старший брат мужа.
- Қайын ата** — отец мужа или жены.
- Қайын бике** — старшая сестра мужа.
- Қайын сіңлі** — младшая сестра мужа.
- Құда** — сват; **құдалар келді** — сваты приехали.
- Құдағи** — сватья.
- Қыз** — 1) девушка; 2) дочь; **үлкен қыз** старшая дочь; **сен кімнің қызысың?** чья ты дочь?; **мен Айдынның қызымын** я дочь Айдына.
- Нағашы** — родственник или родственница со стороны матери; **нағашы апа** сестра матери; **нағашы ата** отец матери; **нағашы әже** мать матери; **менің нағашыларым Мәскеуде тұрады** мои родственники со стороны матери живут в Москве.
- Немере** — внук, внучка; **немерелер** внуки/внучки; **әжесі немересімен** бабушка с внучкой; **бұл оның немересі** это ее/его внук/внучка.
- Неке** — брак, бракосочетание.
- Неке бұзу** — разводиться.
- Отбасы** — семья; **біздің отбасымыз** наша семья; **отбасыңыз үлкен бе?** у вас большая семья?; **біздің отбасымыз үлкен** наша семья большая; ♦ **отбасы, ошақ қасы** домашний очаг.
- Сіңлі** — младшая сестра/*для старшей сестры*/; **сіңлің бар ма?** у тебя есть младшая сестра?; **сіңлім бар** у меня есть младшая сестра; **сіңлім жоқ** у меня нет младшей сестры; **сіңліңнің аты кім?** как зовут твою младшую сестру?; **сіңлімнің аты** — Раушан мою младшую сестру зовут Раушан.
- Тәте** — тетя; **менің тәтем** моя тетя.; **тәтемнің аты** — Әсия тетю зовут Асия; **ал сенің тәтеңнің аты кім?** а как зовут твою тетю?
- Туған** — родной; **туған ағам** родной брат; **бұл оның туған баласы** это его родной сын; **бұл Розаның туған сіңлісі** это

родная сестренка Розы; бұл Қайраттың туған қарындасы
это родная сестренка Кайрата.

Туған-туысқан — родственники, родня; родные; **туған-туысқандарыңыз бар ма?** у вас есть родные?; **менің туған-туысқандарым жоқ** у меня нет родных.

Туыс — родственник, родственница; **ол менің туысым он/она мой/моя родственник/родственница;** **бұл сіздің туысыңыз ба?** это ваш родственник/ваша родственница?

Туысқан — родственник/родственница; **ол кімнің туысқаны?** чей он родственник? чья она родственница?; ♦ **жаман туысқаннан жақсы жолдас артық** лучше иметь хорошего друга, чем плохого родственника.

Ұл — сын; мальчик; **үлкен ұл** старший сын; **кіші ұл** младший сын; **оның үлкен ұлы** его/ее/ старший сын; **олардың кіші ұлы** их младший сын; **ұлыңыз нешеде?** сколько лет вашему сыну?/мальчику?; **ұлым бес жаста** сыну пять лет; **бұл сіздің ұлыңыз ба?** это ваш мальчик?/сын?/

Үйлену — жениться; **ағам үйленді** мой брат женился.

Үйленген — женатый, женат; **ол үйленген он женат;** **ол үйленген еді он был женат;** **менің ағам үйленген** мой брат женат.

Үйлендіру — женить.

Үйлену тойы — свадьба; **үйлену тойын жасау** справлять свадьбу; **үйлену тойына шақырды** пригласили на свадьбу.

Үй іші — семья, дом; **үй ішің аман ба?** как дома?; **үй ішім аман** в семье все в порядке.

Шеше — мать, мама; **шешем** — ғылыми қызметкер моя мать — научный сотрудник; **шешеніз неше жаста?** сколько лет вашей матери?; **шешем қырық екіде** моей матери сорок два года.

Шөбере — правнук, правнучка.

Іні — младший брат; **сенің інің бар ма?** у тебя есть младший брат?; **інім бар** у меня есть младший брат; **інімнің аты** — Санжар младшего брата зовут Санжар; **інім бір жаста** младшему братику годик.

Қазақ мақал-мәтелдері. Казахские пословицы и поговорки.

Бала тәрбиесі — бесіктен. — Воспитание ребенка начинается с колыбели.

Ананың ізін қыз басар, атаның ізін ұл басар. — Дочь идет материнской дорогой, сын — отцовской.

Ағасына қарай інісі, апасына қарай сіңлісі. — Равнясь на старшего брата, младший растет; равнясь на старшую сестру, растет младшая.

Әкені көріп ұл өсер, ананы көріп қыз өсер. — Сын берет пример с отца, дочь — с матери.

Күйеу жүз жылдық, құда мың жылдық. — Зять — на сто лет родня, сват — на тысячу лет родня.

Үйдің жылы-суығын қыс түскенде білерсің, кімнің алыс-жақынын іс түскенде білерсің. — Холодный ли теплый твой дом — зима проверит; кто близок, кто далек — беда проверит.

Жақсы келін — қызындай, жақсы күйеу — ұлындай. — Хорошая невестка, как дочь родная, хороший зять, как сын родной.

Жақсы әйел — ырыс, жаман әйел — ұрыс. — Хорошая жена — счастье, плохая жена — одно несчастье.

Бірінші байлық — денсаулық; екінші байлық — ақ жаулық; үшінші байлық — он саулық. — Первое богатство — здоровье; второе — белый платок (т.е. жена); третье — овец десяток (т.е. достаток).

Гүл өссе жердің көркі, қыз өссе елдің көркі. — Зацветут цветы — землю украсят, подрастут девушки — аул украсят.

Баланы жастан, әйелді бастан. — Дитя учи с пеленок, жену — с порога дома.

Балалы үй — базар, баласыз үй — мазар. — Дом с детьми — базар, дом без детей — мазар (могила).

Дүниеде бал тәтті, бала балдан да тәтті. — Сладок мед, а дитя еще слаще.

Әкенің қадірін балалы болғанда білерсің. — Став отцом, узнаешь, каково быть отцом.

Әкеге баланың алалығы жоқ. — Для отца все дети одинаковы.

Ананың көңілі балада, баланың көңілі далада. — Дети живут своими интересами, а мать — заботами о них.

13. ЖАС. ЖАС ШАМАСЫ. ВОЗРАСТ

Ажал — гибель, смерть; тура ажалға бару итти на верную гибель; **ажалға дауа жоқ қой, балам, жылама** не плачь, сынок, от смерти нет зелья.

Ақсақал — 1) уважаемое лицо, старец, умудренный жизнен-

Ағасына қарай інісі, апасына қарай сіңлісі. — Равняясь на старшего брата, младший растет; равняясь на старшую сестру, растет младшая.

Әкені көріп ұл өсер, ананы көріп қыз өсер. — Сын берет пример с отца, дочь — с матери.

Күйеу жүз жылдық, құда мың жылдық. — Зять — на сто лет родня, сват — на тысячу лет родня.

Үйдің жылы-суығын қыс түскенде білерсің, кімнің алыс-жақынын іс түскенде білерсің. — Холодный ли теплый твой дом — зима проверит; кто близок, кто далек — беда проверит.

Жақсы келін — қызындай, жақсы күйеу — ұлындай. — Хорошая невестка, как дочь родная, хороший зять, как сын родной.

Жақсы әйел — ырыс, жаман әйел — ұрыс. — Хорошая жена — счастье, плохая жена — одно несчастье.

Бірінші байлық — денсаулық; екінші байлық — ақ жаулық; үшінші байлық — он саулық. — Первое богатство — здоровье; второе — белый платок (т.е. жена); третье — овец десяток (т.е. достаток).

Гүл өссе жердің көркі, қыз өссе елдің көркі. — Зацветут цветы — землю украсят, подрастут девушки — аул украсят.

Баланы жастан, әйелді бастан. — Дитя учи с пеленок, жену — с порога дома.

Балалы үй — базар, баласыз үй — мазар. — Дом с детьми — базар, дом без детей — мазар (могила).

Дүниеде бал тәтті, бала балдан да тәтті. — Сладок мед, а дитя еще слаще.

Әкенің қадірін балалы болғанда білерсің. — Став отцом, узнаешь, каково быть отцом.

Әкеге баланың алалығы жоқ. — Для отца все дети одинаковы.

Ананың көңілі балада, баланың көңілі далада. — Дети живут своими интересами, а мать — заботами о них.

13. ЖАС. ЖАС ШАМАСЫ. ВОЗРАСТ

Ажал — гибель, смерть; **тура ажалға бару** идти на верную гибель; **ажалға дауа жоқ қой, балам, жылама** не плачь, сынок, от смерти нет зелья.

Ақсақал — 1) *уважаемое лицо, старец, умудренный жизнен-*

ным опытом; 2) форма вежливого обращения к мужчине пожилых лет; **аксақал, отырыңыз** аксақал, садитесь.

Апат — авария, бедствие, катастрофа; **апатқа ұшырау** потерпеть аварию; **апатқа ұшыраған** потерпевший аварию.

Әйел — женщина; **жас әйел** молодая женщина; **кексе әйел** пожилая женщина; **кәрі әйел** старая женщина.

Бала — 1) ребенок, дитя; **жақсы бала** хороший ребенок; **көңілді балалар** веселые дети; **балалармен ойнау** играть с детьми; ♦ **ананың сүті — бал, баланың тілі — бал** молоко матери — мед, язык ребенка — мед; 2) мальчик; **екі бала** два мальчика; **он бала** десять мальчиков; **балалармен ойнау** играть с мальчиками/ребятами/.

Балалар — детский; **балалар бақшасы** детский сад; **балалар аяқ киімі** детская обувь; **балалар әлемі** детский мир.

Бозбала — юноша; **бозбала мен бойжеткен** юноша с девушкой.

Бойжеткен — девушка.

Бой жету — взростеть; **қызы бой жетті** его/ее/ дочь повзрослела.

Балалық шақ — детство; **бақытты балалық шақ** счастливое детство; **жас балалық шақта** в раннем детстве.

Дүниеге келу — появиться на свет, рождение.

Ересек — взрослый; **ересек адам** взрослый человек.

Жас — 1) молодой, юный; **ол әлі жас** он еще молодой/ она еще молодая; 2) возраст; **оның жасы нешеде?** сколько ему/ ей/ лет?; **жасыңыз нешеде?** сколько вам лет?; **жасың нешеде?** сколько тебе лет?; ♦ **өсер жастың алдын қеспе, өсер ағаштың басын кеспе** не препятствуй молодому поколению, не срезай верхушку молодого деревца.

Жастар — молодежь; **қазіргі жастар** современная молодежь.

Жасты — одноклассник, ровесник; **ол менімен жасты** он/она со мной одного года рождения; **біз жастымыз** мы одного возраста.

Жастық — молодость, юность; **жастық шақта** в молодости; **жастық дәурен** пора молодости; **жастық деген — тамаша нәрсе** прекрасная вещь — молодость.

Жеткіншек — подросток.

Жыл — год; **бір мың тоғыз жүз тоқсан жетінші жыл** 1997 год; **мен сиыр жылы тудым** я родился/родилась/ в год коровы; **мен мың тоғыз жүз сексен бесінші жылы тудым** я родился /родилась/ в 1985 году.

Жігіт — юноша, парень; **жас жігіт** молодой парень; **жігітім** молодой человек /обращение старшего по возрасту к млад-

шешу/; ♦ жігіттің түсін айтпа, ісін айт не хвали красоту джигита, хвали его дела.

Кәрі — старьй; **кәрі адам** старьй человек; ♦ **кәрі де, жас та** и стар, и млад; **кәрі қойдың жасындай жасы қалу** на склоне лет/жизни.

Кәрілік — старость; ♦ **кәрілік етектен алғанда** на старости лет.

Кексе — пожилой; **кексе әйел** пожилая женщина.

Кемпір — старуха; **кемпірге жәрдемдесу** помочь старухе; **әбден қартайған кемпір** глубокая старуха.

Кіші — 1) младший; **ең кіші баласы** — дәрігер его самый младший сын — врач; **кіші інім балабақшада** мой младший братишка в детском саду;

2) моложе; **ол менен бес жас кіші он/она** моложе меня на 5 лет.

Қайтыс болу — скончатъся, умереть; **ол қайтыс болды он** скончался/она скончалась; **ол қашан қайтыс болды?** когда он скончался/она скончалась?

Қария — старик; **қариямен әңгімелесу** разговаривать со стариком; **қарияға орын беру** уступать место старику.

Қарт — 1) старик, старец; **көпті көрген қарт** мудрьй старик;

2) старьй, пожилой; **қарт адам** пожилой человек.

Қартайған — старьй, преклонного возраста; **қартайған кез** преклонный возраст.

Қартаю — стареть, стариться; **ол қартайды он** постарел/она постарела; **ана, ешқашан қартайма** мама, никогда не старей.

Қарттық — старость.

Құрдас — ровесник, ровесница; **біз онымен құрдаспыз** мы с ним ровесники/ровесницы.

Қыз — девушка; **әдемі қыз** красивая девушка; **қызбен кездесу** встречаться с девушкой; 2) дочь; **Айдыңның қызы** дочь Айдына; 3) девочка; **бір қыз бала** одна девочка; **атың кім, қызым?** девочка, как тебя зовут?

Ортаншы — средный; **ортаншы ағам** — мұғалім мой средный /из старших братьев/ брат — учитель; **ортаншы інім алты жаста** моему среднему младшему брату шесть лет.

Өлген — погибший, умерший; **өлгенге ас беру** поминать умерших; **өлгенге жору** считать погибшим.

Өлу — умирать, скончатъся; **ол өлді он** умер/она умерла.

Өлім — смерть; **кенеттен болған өлім** скоропостижная смерть;

◆ өлім аузында жату/болу/ быть, находится при смерти;
 өлім аузынан қалу чуть не умереть, жизнь висела на волоске.
Өмір — жизнь, человеческий век; **бақытты өмір** счастливая
 жизнь; **өмір бойы** всю жизнь; **өмір салты** образ жизни; **өмір-
 рінде ұмытпас** он/она запомнит на всю жизнь.
Өмір сүру — жить; **менің атам тоқсан жыл өмір сүрді** мой
 дедушка жил девяносто лет.
Өсу — расти; **балалар өсіп келеді** дети растут.
Толу — исполняться; **мен он бес жасқа толамын** мне исполнится
 пятнадцать лет; **сен неше жасқа толдың?** сколько тебе испол-
 нилось?; **ол он үш жасқа толды** ему/ей исполнилось три-
 надцать лет; **мен сегізге толдым** мне исполнилось восемь лет.
Туған күн — день рождения; **туған күнін тойлап өткізу** отметить
 день рождения; **туған күніңмен құттықтаймын!** поздравляю с
 днем рождения!; **менің туған күнім — шілденің он төртінші
 жұлдызы** мой день рождения — четырнадцатое июля.
Туу — родиться; **менің анам 1928 жылы 10 мамырда туылды**
 моя мама родилась 10 мая 1928 года; **қай жылы тудыңыз?**
 в каком году вы родились?
Тірі — живой; **оның ата-анасы тірі** его родители живы.
Үлкен — старший; **үлкен ағам — студент** мой старший брат —
 студент; **бұл оның үлкен ұлы** это его старший сын; **ол менен
 үлкенірек** он старше меня.
Үлкендер — взрослые; **үлкендер мен балалар** взрослые и дети;
үлкендердің тілін алу слушаться взрослых.

Қазақ мақал-мәтелдері. Казахские пословицы и поговорки.

Жас кезімде бейнет бер, қартайғанда зейнет бер. — Дай в
 молодости все испытания, а в старости — покой.
Адам қартайса да, көңіл қартаймайды. — Человек стареет, но
 душа его стареть не желает.
Жастық — жалын, кәрілік — күл. — Молодость — пламя,
 старость — пепел.
Көңіл қартаймас, көз қартаяды. — Не душа стареет, а глаза.
Кәріге құрмет — балаға міндет. — Старость почитать — долг
 молодых.
Еңбегіне қарай — құрмет, жасына қарай — ізет. — По труду
 — почет, по возрасту — уважение.

Табак асымен жарасты, кәрі жасымен жарасты. — Блюдо украшает еда, а старца — годы.

Кәрі — кәрінің сөзі дәрі. — Слово старца — лекарство.

Көп жасап, күміс болғанша, аз жасап, алтын бол. — Чем долго жить и серебром блистать, лучше мало жить и золотом сверкать.

14. АДАМНЫҢ ТӘНІ. ОРГАНИЗМ ЧЕЛОВЕКА.

Алақан — ладонь; **кішкентай алақан** маленькая ладонь; **алақаны жалпақ** широкая ладонь; **алақанға салу** положить на ладонь; ♦ **алақанына салу** носить на руках.

Арқа — спина; **арқаны тік ұстау** выпрямить спину; **арқасына жасырып ұстау** прятать за спиной; **арқасын беріп тұру** стоять спиной; **жел арқадан соғып тұр** ветер дует в спину; ♦ **арқа сүйеу** как за каменной спиной.

Асқазан — желудок; **асқазаным ауырады** у меня болит желудок.

Ауыз — рот; **ауыз қуысы** полость рта; **аузыңызды ашыңыз** откройте рот; **аузыңызды жабыңыз** закройте рот; ♦ **ауыз су** питьевая вода; **оймақ ауыз** маленький рот; **ауыз тию** отведать пищу.

Аяқ — нога; **оң аяқ** правая нога; **сол аяқ** левая нога; **аяғы жоқ** нет ноги; **бір аяғымен** на одной ноге; **аяғымды ұрып алдым** ударился ногой; **аяғым ауырып тұр** у меня болит нога; ♦ **аяғы аспаннан салбырап түскен жоқ** не семи пядей во лбу.

Балтыр — голень.

Бармақ — палец; **бас бармақ** большой палец; **бармақтай с палец**, маленький; ♦ **бармағын тістеу** кусать себе локти; **бармағынан бал тамған мастер** на все руки/золотые руки/.

Бас — голова; **апа, менің басым ауырып тұр** мама, у меня болит голова; **басым айналады** у меня кружится голова; ♦ **бас қосу** совещаться; **бас тарту** уклоняться; **бас-көз болу** присматривать, проявлять заботу; **бас жеу** быть почетным гостем; **бас жоқ, аяқ жоқ** ни с того, ни с сего; **бас жарылса бөрік ішінде, қол сынса жең ішінде** не выноси сор из избы; **бас ию** кланяться; **басы қату** голова идет кругом; **бас көтеру** выздоравливать; **басқа бәле тілден язык мой — враг мой.**

Бас сүйек — череп; адамның бас сүйегі череп человека.

Бауыр — печень; **бауыр ауруы** болезнь печени; **бауырым ауырады** печень болит; ♦ **бауыр басу** привыкнуть, стать родным; **бауырына салу** удочерить, усыновить.

Бел — поясница; **менің белім ауырып тұр** у меня болит поясница; **әжемнің белі ауырады** у моей бабушки болит поясница; ♦ **белді бекем буу** твердо решиться на что-либо, перебарывая страх, набраться духу; **белі бүгілу** согнуться /от горя/.

Бел омыртқа — позвоночник.

Бет — лицо; **бетім** мое лицо; **бетімде** на моем лице; **қызыл шырайлы бет** румяное лицо; ♦ **бетіңнен жарылқасын!** пусть сопутствует тебе счастье!; **бетінен қақпау** давать волю, предоставить свободу в поступках, действиях; **бетің бар, жүзің бар** демеу говорить что-либо прямо, открыто, бросать в лицо, невзирая на лица.

Буын — сустав; **тізе буын** коленный сустав; **шынтак буыны** локтевой сустав; **жамбас-сан буыны** тазобедренный сустав; **аяқ-қолымның буындары ауырады** у меня суставы ног и рук болят; ♦ **буынсыз жерге пышақ ұру/қою/** просить, требовать неосуществимого, того, что не под силу кому-либо.

Бұғана — ключица; ♦ **бұғанасы қату** подрасти, возмужать.

Бүйрек — почка; **оң бүйрек** правая почка; **сол бүйрек** левая почка; **бүйрегім ауырады** почки болят; ♦ **бүйрегі бұру** сочувствовать, проявлять чувство родства, симпатизировать; взять сторону.

Бүйір — бок; **бүйірім шаншиды** у меня колет в боку; **бүйірім шанши бастады** закололо в боку; ♦ **бүйірін таяну** подбоchenиться.

Дем — дыхание; **дем шығармай** затаив дыхание; ♦ **демі біткенше /үзілгенше/** до последнего дыхания/вздоха/.

Дем алу — дышать; **мұрыннан дем алу** дышать носом; **ентігіп дем алу** тяжело дышать; **тереңірек дем алыңыз** дышите глубоко.

Дем жұту — вдыхать; **таза ауаны жұту** вдохнуть свежий воздух.

Дем шығару — выдох; **жай дем шығару** медленный выдох.

Дене — тело; **дене мүшелері** части тела; **денем** мое тело.

Ерін — губа; **үстіңгі ерін** верхняя губа; **астыңғы ерін** нижняя губа; **астыңғы ерніме ұшық шықты** на нижней губе появилась болячка.

Жақ — щека; **оң жақ** правая щека; **сол жақ** левая щека; **жа-**

ғым моя щека; жағым ісіп кетті щека вспухла; ♦ жағы қарысу
язык отнялся.

Жауырын — лопатка; жауырынның асты шаншиды колет под лопаткой.

Желке — затылок.

Жұдырық — кулак; үлкен жұдырық большой кулак; жұдырық көрсету показать кулак; жұдырық түю погрозить кулаком.

Жүйке — нерв; көру жүйкесі зрительный нерв; қозғалыс жүйкесі двигательный нерв; ауру жүйкелер больные нервы; жүйкесі босау растрогаться; ♦ жүйкесін құрту мучить, изводить, трепать нервы.

Жүрек — сердце; жүрек соғып тұр сердце бьется; менің жүрегім ауырады у меня болит сердце; жүрегіңіз қалай ауырады? как болит сердце?; жүрегіңіз қысыла ма? сердце сжимается?; жүрегім айнады меня тошнит; ♦ жүрегі алып ұшу испытывать сильное волнение, тревогу, с замиранием сердца; жүрегі қарс айрылу сердце кровью обливается, сердце разрывается на части; жүрегі орнына түсу перестать волноваться, успокаиваться; жүрегі тас төбесіне шығу испытывать страх, тревогу, боязнь, сердце обрывается; жүрек жұтқан бесстрашный, храбрый.

Иек — подбородок; иегіңізді алға созыңыз выдвиньте подбородок вперед. ♦ иек астында совсем близко, под носом.

Иық — плечо; оң иық правое плечо; сол иық левое плечо; иығынан соғу ударить по плечу; иығына отырғызды посадил на плечи.

Кеуде — грудь; кең кеуде широкая грудь; кеудем шаншиды у меня болит грудь; ♦ кеуде көрсету показывать силу, демонстрировать превосходство.

Көз — глаз; оң көз правый глаз; сол көз левый глаз; жақыннан ғана көретін көз близорукие глаза; көзіңізді ашыңыз откройте глаза; көзіңізді жұмыңыз закройте глаза; ♦ көзайым болу не нарадоваться; көз айырмай не отводит глаза; көз аларту смотреть недобрым взглядом; көз алдында тұру стоять перед глазами; көз байланғанда с наступлением сумерек; көз бояу втирать очки; көзге түсу бросаться в глаза; көзді ашып-жұмғанша не успеешь оглянуться, как ...; көздің қарашығындай сақтау беречь как зеницу ока; көз жету убедиться; көз жұму заснуть вечным сном; көз тию сглазить; көз тоймау не в силах глаз отвести; көзі алақандай болу делать большие

глаза; **көз ілмеу** не спать, не смыкая глаз; **көзінің ағы мен қарасы** единственное утешение; **көзбен көрген анық**, құлақпен естіген танық, увиденное — правда, услышанное — ложь.

Қабырға — ребро; ол құлап түскенде қабырғасын сындырды при падении он/она получил/а перелом ребра; ♦ **қабырғамен кеңесу** посоветоваться с близкими, родными, семьей, держать совет; **қабырғасы қайысу** сильно переживать за кого-либо, болеть душой.

Қан — кровь; **қанды тоқтату** остановить кровь; **қан төгу** пролить кровь; **қан қысымы** кровяное давление; ♦ **қан майдан** поле битвы; **қанына сіңген** впитавшийся в кровь и плоть, в крови; **қанына тарту** проявлять чувство родства, кровь заговорила.

Қол — рука; **оң қол** правая рука; **сол қол** левая рука; **қолын көтеру** понять руку; **қолымен ұстау** держать рукой; **қолынан ұстау** держать за руку; **қолын сілтеу** махать рукой; ♦ **қол жұмсау** применять грубую физическую силу, давать волю рукам; **қол қусырып отыру** сидеть сложа руки; **қол ұшын беру** протянуть руку помощи; **қолы алдына сыймау** не знать куда себя девать; **қолы ашық** щедрый; **қолы қысқа** бедный; **қолы ұзын** влиятельный, богатый.

Қолтық — подмышка; ♦ **кең қолтық** широкая душа, душа нараспашку.

Құлақ — ухо; **оң құлақ** правое ухо; **сол құлағым** мое левое ухо; **ішкі/сыртқы құлақ** внутреннее/наружное ухо; **бұрын құлағыңыз ауырды ма?** уши не болели раньше?; ♦ **құлағына кірмеу** пропускать мимо ушей; **құлағына құю** втолковывать что-либо кому-либо; **құлағы тас біту** оглохнуть; **құлақ қою** прислушиваться.

Маңдай — лоб; **кең маңдай** широкий лоб; **маңдайында** на лбу; ♦ **маңдайға жазған** суждено, на роду написано; **маңдай терін төгу** в поте лица; **маңдайы ашылу** счастливо улыбнуться кому-то; **маңдайынан шертпеу/шерткізбеу/** баловать, позволять все кому-либо.

Ми — мозг; **бас миы** головной мозг; **мидың қозғалуы** сотрясение мозга; **миға қан құйылу** кровоизлияние в мозг; ♦ **миы ашу** голова пухнет; **миына да кіріп шықпау** не обращать никакого внимания, даже ухом/глазом, бровью/ не ведет; **миына қону** становится понятным, ясным.

Мойын — шея; **ұзын мойын** длинная шея; **мойыныңызды алға созыңыз** вытяните шею; ♦ **мойны босау** почувствовать свободу, облегчение; **мойынына міну** сесть на шею.

Мықын — бедро; **мықынды таянып тұру** подбочениваться.

Мұрын — нос; **мұрнында на носу**; **қыр мұрын** прямой нос; **мұрынмен дем алыңыз дышите носом**; ♦ **мұрнын/көкке/көтеру** задирать нос; **мұрттай ұшу** упасть как подкошенный, **валиться с ног/от усталости/**.

Мүше — орган; **ішкі мүшелер** внутренние органы.

Өкпе — легкие; **өкпенің қабынуы** воспаление легких; **өкпем қабынған болу керек** наверное, у меня воспаление легких; **оның өкпесі ауру** у него больные легкие; ♦ **өкпесі аузына тығылу** дух захватывает.

Өкше — пятка; ♦ **өкшені жалтырату** засверкать пятками, **давать стрекоча**.

Самай — висок; **самай сүйек** височная кость.

Саусақ — палец; **он саусақ** десять пальцев; **бір саусақпен** одним пальцем; **сұқ саусақ** указательный палец; ♦ **бес саусақтай білу** знать как свои пять пальцев.

Сүйек — кость; **шынтақ сүйек** локтевая кость; **сүйек сыну** перелом кости; ♦ **сүйекке сіңген** войти в кровь и плоть.

Табан — стопа, ступня; **жалпақ табан** плоская ступня; ♦ **табан ақы**, **мандай тер** потом и кровью; **табан астында** очень быстро, в один момент; **табанды жалтырату** засверкать пятками; **табанынан таусылу** сильно устать, измотаться, сбиться с ног.

Тамақ — горло, гортань; **тамақ ауруы** болезнь горла; **тамақ майлау** смазать горло; **тамағым ауырып тұр** горло болит; **тамағыңызды көрсетіңіз** покажите горло; **тамағыңыз қашаннан бері ауырады?** с какого времени болит горло?

Тамыр — вена, пульс; **тамыр ұстау** проверить пульс.

Тері — кожа; **тері аурулары** кожные болезни; ♦ **терісін тірідей сылу** не щадить, притеснять кого-либо, **содрать** семь шкур.

Тіл — язык; **тіліңізді көрсетіңіз** покажите язык; ♦ **тіл алу** послушаться, последовать примеру; **тіл-ауыздан қалу** находится в очень тяжелом состоянии, при смерти; **тіл табысу** находить общий язык; **тілі ұзын** длинный язык; **тілі шығу** начать говорить/*о детях*/; **тілімнің ұшында тұр** вертится на языке; **тіл тас жарады**, **тас жармаса**, **бас жарады** слово может раздробить камень, если не камень, то голову человека.

Тізе — колени; **оң тізе** правое колено; **сол тізе** левое колено; **жас бала анасының тізесінде отыр** ребенок сидит на коленях у матери.

Тіс — зуб; **азу тіс** коренной зуб; **ақыл тіс** зуб мудрости; **күрек тістер** передние зубы; **отыз екі тіс** тридцать два зуба; **тісім ауырып тұр** зуб болит; ♦ **тісі тісіне тимеу** зуб на зуб не попадает; **тісін қайрау** иметь зуб; **тіс қаққан** опытный; **тіс қақпаған** неопытный; **тістен шығармау** держать язык за зубами.

Тырнақ — ноготь; **тырнақ алу** обрезать ногти; **тырнақты өсіріп жіберу** отрастить длинные ногти; ♦ **тырнақтай** с ноготок.

Шаш — волосы; **жұқа шаш** тонкие волосы; **қалың шаш** густые волосы; **ұзын шаш** длинные волосы; **қысқа шаш** короткие волосы; **қара шаш** черные волосы; ♦ **шаш жетпеу/шаштан көп/** очень много без счета; **шаш ал десе бас алу** перегибать палку в чем-либо.

Шынашақ — мизинец.

Шынтақ — локоть; **шынтағымды ұрып алдым** ударился локтем.

Іш — живот; **ішім ауырып тұр** болит живот; ♦ **іш тарту** проявлять теплые чувства к кому-либо, относиться с сочувствием; **іштен тыну** переживать; **іші жарыла жаздау** лопаться от зависти; **іші жылу** потеплеть на душе, на сердце, тепло относиться к кому-либо; **прийтись по душе**.

Ішке дем тарту — вдох; **ішке қарай қатты дем тарту** сделать глубокий вдох.

15. АДАМНЫҢ ДЕНСАУЛЫҒЫ. ЗДОРОВЬЕ ЧЕЛОВЕКА

Айырылу — терять; **денсаулықтан айрылу** потерять здоровье; **көзімнен айрылдым** потерял/а/ зрение.

Аурулық қағаз — больничный лист; **аурулық қағаз ашқызу** открыть больничный лист.

Ауру — 1) болезнь; **қатты ауру** тяжелая болезнь; **жұқпалы**

ауру заразная болезнь; **көз ауру** глазная болезнь;

2) боль; **бас ауру** головная боль;

3) больной; **ауру жүрек** больное сердце; **ауру аяқ** больная нога;

4) **ауруды қарап тексеру** смотреть больного; **дәрігер ауруға келді** врач пришел к больному.

Аурухана — больница; **қалалық аурухана** городская больница;

ауруханада емделді лечился/лечилась в больнице; **ауруханаға жатты** лег/легла/ в больницу; **ауруханадан шықты** вышел/

вышла/ из больницы; **ертең сізді ауруханадан шығарады**

завтра вас выпишут из больницы.

Ауыру — 1) болеть; **тұмау тиіп ауыру** болеть гриппом; **бала ауырып жатыр** ребенок болеет; **апа, ауырмаңыз** мама, не болейте;

2) болеть /об органе/; **қолым ауырады** рука болит; **тісім ауырды** зубы болят; **менің асқазаным ауырады** у меня болит желудок.

Дәрі — лекарство; **жөтел дәрісі** лекарство от кашля; **дәрі қабылдау** принимать лекарство; **дәрі белгілеу** назначить лекарство; **бас ауруды басатын дәрі беріңізші** дайте мне, пожалуйста, лекарство от головной боли; **мына дәріні қалай ішуім керек?** как принимать это лекарство?

Дәрігер — врач; **тіс дәрігері** зубной врач; **бас дәрігер** главврач; **дәрігерге бару** обратиться к врачу; **дәрігерге барыңыз** идите к врачу; **дәрігерді шақырыңызшы** позовите, пожалуйста, врача; **дәрігер Ержанов бүгін қабылдай ма?** врач Ержанов сегодня принимает?

Дәріхана — аптека; **дәріханаға бару** идти в аптеку; **дәріханадан бинт, мақта әкелу** принести бинт, вату из аптеки; **ең жақын дәріхана қай жерде?** где ближайшая аптека?

Денсаулық — здоровье; **күшті денсаулық** крепкое здоровье; **денсаулығым нашар** у меня слабое здоровье; **денсаулығыңыз қалай?** как ваше здоровье?; ♦ **денсаулық — зор байлық** здоровье — огромное богатство.

Ем — средство для лечения; **ем қону** оказать благоприятное влияние /о лекарстве/; ♦ **ауруға ем, сауға қуат, дәрі қымыз/ Жамбыл/** для больного — исцелитель, для здорового — энергия, ты — лекарство, кумыс /Жамбыл/.

Емделу I — лечиться; **емделу керек** надо лечиться; **ауруханада емделу** лечиться в больнице; **ол емделіп жүр он/она/** лечится.

Емделу II — лечение; **емханаға келіп емделу** амбулаторное лечение; **ауруханаға жатып емделу** стационарное лечение.

Емдеу — лечить; **тісті емдеу** лечить зубы; **баланы емдеу** лечить ребенка; **дәрімен емдеу** лечить лекарством; **жөтелден емдеу** лечить от кашля.

Емхана — поликлиника; **қалалық емхана** городская поликлиника; **емханаға бару** пойти в поликлинику; **емханаға бардың ба?** ты ходил/а/ в поликлинику?

Жазу — писать; **рецепт жазып беру** выписать рецепт; **сізге рецепт жазып берейін бе?** вам выписать рецепт?; **маған қан анализіне жолдама жазыңызшы** выпишите мне, пожалуйста, направление на анализ крови.

Жазылу – выздоравливать; **ол ауруынан жазылды он/она/**
выздоровел/а/.

Жедел жәрдем – скорая помощь; **жедел жәрдем шақыру керек**
надо вызвать скорую помощь.

Жөтел – кашель; **құрғақ жөтел** сухой кашель; **жөтел тию**
схватить кашель; **жөтел дәрісі** лекарство от кашля; **жөтеліңіз**
бар ма? у вас есть кашель? **жөтелім жоқ** кашля нет; **жөтелім**
бар кашель есть.

Жөтелу – кашлять; **қатты жөтеледі** сильно кашляет; **жөтелуді**
қойды перестал кашлять; **жөтелесіз бе?** вы кашляете? **мен**
қатты жөтелем я сильно кашляю.

Керең – глухой; **керең кемпір** глухая старуха; **керең болып**
қалу стать глухим.

Қақсау – ноющая боль; **тіс қақсау** зубная боль.

Қарау – осматривать; **ауруды қарау** осматривать больного.

Қою – ставить; **диагноз қою** ставить диагноз; **қыша тартып**
қою ставить горчичники.

Құсу – рвать; **мен құстым** меня вырвало; **ол құсты** его вырвало;
құстыңыз ба? вас вырвало?

Қызу – температура; **аурудың қызуы бар** у больного температу-
ра; **қызуын өлшедің бе?** ты измерил/а/ температуру?

Май – мазь, масло; **Вишневский майы** мазь Вишневского;
қызыл май красное масло; **ақ сынап майы** мазь ртутная белая;
күкіртті жай май мазь серная простая.

Медбике – медсестра; **медбике қайда?** где медсестра?; **медбикеге**
айтыңызшы скажите, пожалуйста, медсестре.

Науқас – 1) болезнь; 2) больной, болезненный.

Науқастану – болеть, нездоровиться; **науқастанып отырмын**
мне нездоровится; **ол таңертеңнен науқастанып отыр** ему/
ей/ с утра нездоровится.

Операция – операция; **операция жасау** делать операцию;
операциядан кейін после операции; **операцияны қашан жасай-**
сыз? когда вы будете делать операцию?

Өлшеу – измерять; **қызуын өлшедім** я измерил/а/ температуру;
қан қысымын өлшейін измерю давление.

Салу – ставить; **ауруға банка салу** ставить больному банки;
компресс салу ставить компресс; **маған өпкем банка салды**
сестра мне поставила банки.

Саңырау – глухой; **саңырау адам** глухой человек.

Сау – здоровый; **дені сау бала** здоровый ребенок; **дені сау**

физически здоров; ♦ **сау бол!** будь здоров!; **аман сау** здоров и невредим; **сау қалсам** если /я/ останусь живым.

Сезу — чувствовать; **аяғының ауруын сезу** чувствовать боль в ноге; **өзінің ауру екенін сезу** чувствовать себя больным; **өзін күндегіден тәуірірек сезіну** чувствовать себя лучше.

Соқыр — слепой; **соқыр шал** слепой старик; **соқыр болып қалу** стать слепым; **соқыр ішек** слепая кишка; ♦ **соқыр тиыны жоқ** ни гроша за душой; **соқыр тауыққа бәрі бидай** слепой курице во всем видятся зерна пшеницы.

Суық тию I — простудиться; **маған суық тиді** я простудился/ простудилась/; **оған жолда суық қатты тиді** он/она/сильно простудился/ простудилась/ в дороге.

Суық тию II — простуда; **қатты суық тию** сильная простуда; **суық тию** схватить простуду.

Таблетка — таблетка; **екі таблетка** две таблетки; **таблетка жұту** проглотить таблетку; **“С” витаминді бір таблеткадан күніне үш рет қабылдаңыз** принимайте витамин “С” по одной таблетке три раза в день.

Тамшы дәрі — капли; **мына дәріні 20 тамшыдан күніне үш рет ішіңіз** это лекарство надо принимать по 20 капель три раза в день.

Таңу — перевязывать; **жараны таңу** перевязывать рану; **қолын бинтпен таңу** перевязать руку бинтом.

Тәбет — аппетит; **тәбетім жоқ** нет аппетита; **тәбетіңіз қалай?** какой у вас аппетит?; **соңғы кезде асқа тәбетім жоқ** в последнее время у меня нет аппетита; ♦ **тәбеті тартпау** нет аппетита, нет желания.

Термометр — термометр; **ауруға термометр қою** поставит термометр больному; **термометр беріңізші** дайте, пожалуйста, термометр.

Тұмау — насморк, грипп; **жеңіл тұмау** легкий насморк; **бойға сіңген тұмау** хронический насморк; **тұмаудан емделу** лечиться от насморка; **ағам тұмау тиіп ауырып жатыр** брат заболел гриппом.

Тұнба — настойка; **жусан тұнбасы** настойка полыни; **валерьян тұнбасы** настойка валерьяны.

Түшкіру — чихать; **мен тұмаураттым, жөтелем, түшкірем** у меня насморк, кашляю, чихаю; **ол түшкірді** он/она/чихнул/а/.

Тыңдау — слушать; **ауруды тыңдау** слушать больного; **жей-**

деңізді шешіңіз, өкпеңізді тыңдайын снимите рубашку, послушаю легкие.

Ұнтақ — порошок.

Қазақ мақал-мәтелдері. Казахские пословицы и поговорки.

Денсаулық — зор байлық. — Здоровье — клад бесценный.

Тәні саудың жаны сау. — В здоровом теле — здоровый дух.

Денің сау болса, жарлымын деме; жолдасың көп болса, жалғызбын деме. — Когда здоров, не говори о нужде; когда друзей много, не говори об одиночестве.

Қай жерің ауырса, жаның сол жеріңде. — Душа там, где болит.

Аурудың жақсысы жоқ, дәрінің тәттісі жоқ. — Как нет сладкого лекарства, так и нет приятной болезни.

Бас аманда мал тәтті, бас ауырса жан тәтті. — Пока здоров — дорого добро, заболеешь — жизнь дорога.

Тумақ бар да өлмек бар. — Где жизнь, там и смерть.

16. ТАЗАЛЫҚ, ГИГИЕНА

Аяқ киім майы — крем для обуви.

Әтір — одеколон; әтір иісі запах одеколону; сіздерде әтір бар ма? у вас есть одеколон? сізге қандай әтір керек? вам какой одеколон нужен?

Беторамал — носовой платок; таза беторамал чистый носовой платок; беторамалмен сүрту вытереть носовым платком.

Буға шабыну — париться; мен буға шабындым я попарился/попарилась; буға шабынасыз ба? вы будете париться?

Душ — душ; ыстық душ горячий душ; душқа түсу принять душ; мен душқа түстім я принял/а/ душ; көке, душқа түсесіз бе? папа, вы примете душ?

Жөке — мочалка; жөкемен жуу мыть мочалкой.

Жуыну — мыться, умываться; салқын сумен жуынады умывается холодной водой; ол жуынды он умылся/она умылась; сен жуындың ба? ты умылся/умылась? мен тез жуындым я быстро умылся/умылась.

Жуу — мыть; қол жуу мыть руки; сабынмен жуу мыть руки с мылом; ол қолын жуып жатыр он/она/ моет руки; ол аяғын жуды он/она вымыл/а/ ноги; қолыңды жу вымой руки.

Иіс май — крем; **қолға жағатын иіс май** крем для рук.

Кір — грязный; **кір көйлек** грязное платье; **кір жейде** грязная рубашка; **орамал кір** платок грязный; **шалбарың кір ғой** у тебя же грязные брюки; **қолың кір** у тебя грязные руки.

Кір жуатын машина — стиральная машина.

Қайшы — ножницы; **қайшы қайда екен?** где ножницы?

Қыру — брить; **сақал қыру** брить бороду.

Қырыну — бриться; **әкем қырынып жатыр** папа бреется; **ол қырынды он побрился**; **ол қырынбады он не побрился**; **әрдайым қырынып жүреді он** аккуратно бреется.

Монша — баня; **қалалық монша** городская баня; **моншада жуыну** мыться в бане; **моншаға бардық** мы ходили в баню; **моншадан шықтық** вышли из бани; **моншада болдыңыз ба?** вы были в бане?; **біз моншада болдық** мы были в бане.

Сабын — мыло; **балалар сабыны** детское мыло; **иіс сабын** туалетное мыло; **кір сабын** хозяйственное мыло; **қолды сабынмен жуу** мыть руки с мылом; **қолды сабынсыз жуу** мыть руки без мыла.

Сүлгі — полотенце; **таза сүлгі** чистое полотенце; **кір сүлгі** грязное полотенце; **сүлгімен сурту** вытереть полотенцем; **сүлгі жоқ** нет полотенца; **таза сүлгі беріңізші** дайте, пожалуйста, чистое полотенце.

Таза — чистый; **таза бөлме** чистая комната; **таза ыдыс** чистая посуда; **қолы таза** чистые руки; **қолың таза ма?** у тебя чистые руки?; **қолым таза** у меня руки чистые.

Тазалау — чистить; **аяқ киімді тазалау** чистить обувь; **ыдысты тазалау** чистить посуду.

Тазалық — чистота.

Тарақ — расческа; **жаңа тарақ** новая расческа; **әдемі тарақ** красивая расческа; **тарақпен тарау** расчесывать расческой; **тарақ сатып алдым** я купил/а расческу; **мына тарақты көрсетіңізші** покажите, пожалуйста, расческу.

Тарану — причесываться; **ол таранып жатыр он/она/** причесывается; **таранасың ба?** ты причешишься?

Тарау — расчесывать; **шаш тарау** расчесывать волосы; **шашыңды тара** расчеши волосы; **ол шашын тарады он/она/** расчесал/а/ волосы.

Тырнақ алу — стричь ногти; **тырнағыңды алдың ба?** ты постриг/ла/ ногти?

Тіс пастасы — зубная паста; **тіс пастасы таусылды** зубная паста

кончилась; сіздерде тіс пастасы бар ма? у вас есть зубная паста?; тіс пастасы бар зубная паста есть.

Тіс щеткасы — зубная щетка; жаңа тіс щеткасы новая зубная щетка; бұл менің тіс щеткама это моя зубная щетка.

Ұстара — бритва; қауіпсіз ұстара безопасная бритва.

Үтік — утюг; жаңа үтік новый утюг.

Үтіктеу — утюжить, гладить; шалбарын үтіктеу гладить брюки.

Шаш алдыру — стричься; шаш алғызайын деп едім я хочу постричься; шашыңызды алдырасыз ба? вы хотите постричься?

Шаштараз — парикмахерская; бұл араның шаштаразы қайда? где находится парикмахерская?; бұл шаштараз ба? это парикмахерская?

Шаш қырқу — стричь; шашыңызды қалай қырқайын? как вас постричь?; шашыңызды қырықтыңыз ба? вы постриглись?; мен шашымды қырықтым я постриг/ла/ волосы.

Ішкі киім — белье/нижнее/; таза ішкі киім чистое белье; кір ішкі киім грязное белье.

Қазақ мақал-мәтелдері. Казахские пословицы и поговорки.

Ластың досы — шыбын. — Муха — друг неряхи.

Тазалық — саулық негізі, саулық — байлық негізі. — Чистота — залог здоровья, здоровье — основа богатства.

17. СЫРТ ПІШІН. ВНЕШНИЙ ВИД

Ақсары — бледнолицый; блондин; ақсары қыз блондинка.

Арық — худой; арық адам худой человек; ол арық он худой / она худая; ол арық емес он не худой/она не худая.

Ауыз — рот; аузы үлкен большой рот; аузы қисық кривой рот;
♦ оймақ ауыз маленький ротик.

Әжім — морщина; қатпарлы әжім глубокие морщины; әжім басқан покрытый морщинами; әжімсіз без морщин; бетінде әжім жоқ лицо без морщин.

Бас — голова; үлкен/кішкентай бас большая/маленькая голова; домалақ бас круглая голова; оның басы сопақ у него/нее/ овальная голова; ♦ басы аман, бауыры бүтін счастливая, безмятежная жизнь; жить припеваючи.

Бет — лицо; дөңгелек бет круглое лицо; сопақ бет овальное

лицо; бет әлпеті әдемі красивые черты лица; бет әлпеті сүйкімсіз черты лица неприятные; оның беті секпіл у нее лицо в веснушках; ♦ беттің қызылы, шаштың ұзынында в расцвете лет, в молодые годы, в молодости; бетінен қаны тамған кровь с молоком, с румянцем, цветущий; бетінен жарылқасын! пусть сопутствует тебе счастье!

Бой — рост; бойы ұзын высокого роста; бойы аласа маленького, низкого роста; бойы ортадан жоғары выше среднего роста; орта бойлы қыз девушка среднего роста; ұзын бойлы жас жігіт юноша высокого роста; менің алдымда аласа бойлы еркек тұрған впереди меня стоял мужчина маленького роста.

Бұрым — коса; бір бұрым одна коса; екі бұрым две косы; шашты екі бұрым етіп өру заплести волосы в две косы; ұзын бұрым длинная коса; оның бұрымы бар она носит косу.

Дене — тело.

Денелі — рослый, крупный; денелі адам рослый человек.

Дене бітімі — фигура; дене бітіміңіз әдемі у вас красивая фигура.

Ерін — губы; жұқа/дүрдек ерін тонкие/толстые губы; салпы ерін отвислые губы; ерні жұқа у нее/него тонкие губы; ♦ ернін шүйіру скривить губы, усмехнуться.

Жақ — щека; жақтары солған впалые щеки; жаққа салып жіберу ударить по щеке.

Иек — подбородок.

Келбет — внешность; келбетті красивая внешность; келбетсіз невзрачная внешность; келбетті кісі представительный человек.

Көз — глаза; қара/көк/қой көз черные/голубые/серые глаза; қыли көз косые глаза; оң/сол көз правый/левый глаз; көздің ағы белки глаз; көз жұму закрыть глаза; сіздің көзіңіз әдемі у вас красивые глаза; ♦ көзбен ату смотреть волком; көздің жауын алу глаза разбегаются; көзі ашылу становится грамотным.

Кірпік — ресницы; кірпігі ұзын/қысқа длинные/короткие ресницы; кірпігің ұзын у тебя длинные ресницы.

Қараторы — смуглый; қараторы жігіт брюнет; қараторы қыз брюнетка; менің әпкем қараторы моя сестра брюнетка.

Қас — бровь; қара қас черные брови; қалың қас густые брови; ♦ қас пен көздің арасында в мгновение ока.

Маңдай — лоб; кең маңдай широкий лоб; маңдайы жазық

открытый лоб; **мандайыңыз** у вас открытый лоб; ♦ **мандайға жазған** на роду написано; **мандай терін төгу** в поту лица; **мандайына біткен** единственное богатство.

Мұрт — усы; **қара мұрт** черные усы; **мұрты бар** с усами; **мұрты жоқ** без усов; **қысқа мұрт жіберген** он носит короткие усы; ♦ **мұрттай ұшу** упасть как подкошенный, валиться с ног; **мұртынан күлу** усмехаться из-под усов.

Мұртты — усатый; **мұртты еркек** усатый мужчина.

Мұрын — нос; **қыр/пұшық/таңқы мұрын** прямой/курносый/вздернутый нос; **қыр мұрынды жігіт** парень с прямым носом.

Сақал — борода; **ұзын/қысқа сақал** длинная/короткая борода; **қара сақал** черная борода; **сақал алғызу** постричь бороду; **сақалынан ұстап тұру** держать за бороду; **сақалын өсірген** отпустил бороду; **ұзын сақалды адам** человек с длинной бородой.

Сақалды — бородатый; **сақалды еркек** бородатый мужчина.

Сақалсыз — безбородый; **сақалсыз еркек** безбородый мужчина.

Толық — полный; **толық адам** полный человек; **толық әйел** полная женщина.

Тіс — зуб; **тісі түзу/қисық** у него/нее/ ровные/кривые зубы; **тістерің әдемі** у тебя красивые зубы.

Шаш — волосы; **қара/ақ шаш** черные/седые волосы; **ұзын/қысқа шаш** длинные/короткие волосы; **бұйра шаш** кудрявые волосы; **шашыңыз құрғақ** у вас сухие волосы; **шашымды бояйын деп едім** я хочу покрасить волосы; **олардың шашы ұзын** у них длинные волосы.

18. АДАМНЫҢ МІНЕЗ-ҚҰЛҚЫ. ХАРАКТЕР

Адал — честный, справедливый; **адал адам** честный человек; **адал еңбек** честный труд.

Адам — человек; **жақсы адам** хороший человек; ♦ **адам баласы** человечество; **адам қылу** вывести в люди, сделать человеком; **адам сияқты** по-человечески.

Адамгершілік — человеколюбие, человечность, гуманность.

Адамзат — человечество, люди.

Айқындама — позиция.

Ақылды — умный; **ақылды қыз** умная девочка.

Ақылсыз — глупый, бестолковый; **ақылсыз адам** глупый человек.

- Ақымақ** — глупый, дурак; **ол ақымақ емес он не дурак**; ♦ **ақымақ бас аяққа тыныштық бермес** дурная голова ногам покоя не дает.
- Амандасу** — здороваться; **қол алысып амандасу** здороваться за руку; **ол сізбен амандасты ма? он/она/ с вами поздоровался/поздоровалась?**
- Аңқау** — наивный; **ол өте аңқау адам он/она/ очень наивный человек.**
- Аңқылдақ** — простодушный; **аңқылдақ адам** простодушный человек.
- Арам** — нечестный, недобрый, нечистый; **арам ой** злой умысел; **оның іші арам** у него недобрые намерения, мысли; ♦ **арамтамақ** тунеядец, паразит.
- Арамдық** — нечестность, злонамеренность; **арамдық жасау** поступать нечестно; **бұл кісі арамдық жасады** этот человек поступил нечестно.
- Атақ бейнесі** — имидж.
- Ашуланшақ** — обидчивый, раздражительный; **мен ашуланшақ адаммын** я очень обидчивый человек.
- Әдепсіз** — невоспитанный; **әдепсіз жігіт** невоспитанный юноша.
- Әдепті** — воспитанный; **әдепті қыз** воспитанная девушка.
- Әдет** — привычка; **бұл — жақсы әдет** это — хорошая привычка.
- Әділ** — справедливый, объективный; **әділ адам** справедливый человек.
- Әділетсіз** — несправедливый.
- Байсалды** — спокойный, серьезный; **ол — өте байсалды кісі он/она/ — очень спокойный человек.**
- Бас изеу** — кивать головой.
- Батыл** — смелый, отважный, бесстрашный; **ешнәрседен қорықпайтын, батыл адам** бесстрашный, смелый человек.
- Батыр** — герой; **нағыз ер** настоящий герой; **батыр туралы әңгімелесу** беседовать о герое; ♦ **халық батыры** народный герой.
- Батырлық** — героизм; **батырлық көрсету** проявить героизм.
- Бауырмал** — добрый, отзывчивый; **бауырмал адам** отзывчивый человек; **менің жолдасым бауырмал** у меня отзывчивый друг.
- Белсенді** — инициативный, активный.
- Бұзу** — нарушать; **тәртіпті бұзу** нарушать порядок; **заңды бұзу** нарушать закон; **тыныштықты бұзу** нарушать молчание.

Білімді — образованный; **білімді кісі** образованный человек.
Білімсіз — невежда.
Екі жүзді — двуличный; **екі жүзді әйел** двуличная женщина.
Еңбекқор — трудолюбивый; **менің әкем еңбекқор адам** мой отец трудолюбивый человек.
Ер I — герой, богатырь, храбрый; **ер жігіт** храбрый парень; **ер жүректі адам** храбрый человек; ♦ **ердің құны, нардың пұлы** герою цены нет.
Ер II — мужчина; **орта жастағы ер адам** мужчина средних лет.
Ерлік — подвиг, героизм; **еңбектегі ерлік** трудовой подвиг; **ерлік істеу** совершить подвиг.
Еріншек — лентяй; **еріншек болма!** не будь ленивым!
Жақсы — хороший, добрый; хорошо; **жақсы кісі** хороший человек; **жақсы қыз** хорошая девочка; **жақсы оқиды** хорошо учится; ♦ **жақсы сөз — жарым ырыс** доброе слово — уже полсчастья.
Жақсылық — доброта; **жақсылық ету** сделать добро.
Жалқау — ленивый, лодырь; **жалқау бала** ленивый ребенок; **жалқау оқушы** ленивый ученик/ленивая ученица; ♦ **жалқау жатып бұйырады** лентяй любит лежа командовать.
Жалқаулану — лениться; **жалқауланба!** не ленись!
Жалқаулық — лень, склонность к лени.
Жаман — плохой, скверный; **жаман адам** плохой человек; **жаман қылық** плохой поступок; ♦ **жаман айтпай жақсы жоқ** мало ли что может случиться, не ровен час.
Жамандау — плохо отзываться о ком-либо; **олар сізді жамандады** они плохо отзывались о вас.
Жамандық — зло/*все отрицательное*/; **оған жамандық жасама** не делай ей/ему/ зла.
Жасқаншақ — нерешительный; боязливый.
Жауапсыз — безответственный; **ол — жауапсыз адам он — безответственный человек.**
Жауыз — злой, коварный.
Жомарт — щедрый; **жомарт адам** щедрый человек; ♦ **жомарт бергенін айтпас, ер айтқаннан қайтпас** /*букв.*/ щедрый никогда не укоряет, что он давал, настоящий человек всегда держит свое слово.
Жуас — кроткий; **жуас бала** кроткий ребенок.
Жүрек — сердце; **ақ жүрек** доброе сердце, мягкосердечный; **қара жүрек** подлый, мерзкий.

Жүрексіз – трусливый, несмелый.
Жүректі – смелый, мужественный, храбрый, отважный.
Жүректілік – смелость, храбрость, мужественность.
Жігерлі – энергичный, настойчивый.
Жігерлілік – энергичность, настойчивость.
Зерек – способный.
Кемеңгер – мудрый, гениальный.
Кешіру – прощать; **кешіріңіз мені** простите меня; **кешіріңіз, менің ойым басқаша** простите, я думаю иначе.
Кешірім сұрау – извиняться; **ол кешірім сұрады ма?** он/она/ попросил/а/ прощения?; **ол кешірім сұрады он/она/** извинился/извинилась.
Көңіл – внимание; настроение; **көңіл бөлу** уделять внимание; **көңіл көтеру** поднять настроение; **ақ көңіл адам** добродушный человек.
Көңілдену – быть в хорошем настроении, повеселеть.
Көңілсіз – невеселый, грустный.
Көңілді – веселый, радостный; **көңілді адам** веселый человек.
Көргенді – воспитанный, учтивый; **көргенді бала** воспитанный мальчик.
Көргенділік – учтивость, благовоспитанность.
Көргенсіз – невоспитанный, грубый; **көргенсіз бала** невоспитанный ребенок.
Көргенсіздік – невоспитанность, грубость.
Кішіпейіл – скромный, учтивый, обходительный; **кішіпейіл адам** скромный человек.
Кішіпейілділік – скромность, учтивость.
Қайсар – настойчивый; **қайсар жігіт** настойчивый парень.
Қайырымды – добрый; **қайырымды адам** добрый человек.
Қарапайым – скромный, простой; **қарапайым кісі** скромный человек.
Қатал – строгий; **қатал мұғалім** строгий учитель.
Қатыгез – жестокий; **қатыгез адам** жестокий человек.
Қорқақ – трусливый; трус; ♦ **қорыққанға қос көрінер** у труса в глазах двоится.
Қоштасу – прощаться; **достармен қоштасу** прощаться с друзьями; **мен сізбен қоштасқалы келдім** я пришел с вами проститься.
Қу – хитрый; **қу адам** хитрый человек.
Құттықтау – поздравлять; **құттықтаймын сізді** поздравляю вас.

Қушақтау – обнимать; кездескенде қушақтау обнять при встрече; достар қушақтасты друзья обнялись.

Қызба – вспыльчивый, горячий; қызба адам горячий человек.

Қызғаншақ – ревнивый, завистливый.

Қылмыс – преступление; мемлекеттік қылмыс государственное преступление; қылмыс жасау совершить преступление; қылмыстың үстінен түсу поймать на месте преступления.

Қылық – поступок; келіссіз қылық некрасивый поступок.

Қырсық – упрямый; қырсық қыз упрямая девушка.

Мақтаншақ – хвастливый; мақтаншақ бала хвастливый мальчик.

Мәдениетсіз – некультурный; мәдениетсіз жігіт некультурный юноша.

Мәдениетгі – культурный; мәдениетгі адам культурный человек.

Мейірімді – человечный, гуманный.

Менменшіл – самолюбивый; менменшіл кісі самолюбивый человек.

Момын – застенчивый, робкий; момын қыз бала застенчивая девочка.

Мінез – характер; мінезі ауыр адам неуравновешенный человек, с тяжелым характером; мінезі жеңіл адам легкомысленный человек; мінезі жаман адам человек с плохим характером; мінез ерекшелігі особенности характера; мінез көрсету показывать характер.

Мінез-құлық – поведение; оның мінез-құлқы его/ее поведение; мінез-құлық ережелері нормы поведения.

Ойсыз – бездумный; ойсыз адам бездумный человек.

Оңбаған – непорядочный.

Өнеге – пример; өнеге көрсету показывать пример; ол жақсы өнеге көрсетті он/она/ показал/а/ хороший пример.

Өнегелі – примерный; өнегелі отбасы примерная семья.

Өтірікші – лгун; ♦ өтірікшінің айғағы қасында у лгуна свидетель рядом.

Парасат – разум, интеллект; парасатпен ойлап істеу делать с умом.

Пысық – живой, шустрый; пысық бала шустрый ребенок.

Салақ – неряшливый, неряха; ол салақ адам он/она/ – неряха.

Салмақты – уравновешенный, серьезный; салмақты кісі уравновешенный человек.

- Санасыз** – несознательный; **санасыз оқушы** несознательный ученик.
- Сараң** – жадный; **сараң адам** жадный человек.
- Сауатты** – грамотный; **сауатты кісі** грамотный человек.
- Сауатсыз** – неграмотный, невежда; **ол сауатсыз адам он/она** – безграмотный человек.
- Сенгіш** – доверчивый; **мен сенгіш адаммын я** – доверчивый человек.
- Сенімсіз** – ненадежный, не заслуживает доверия.
- Сенімді** – верный, надежный.
- Сөзшең** – разговорчивый.
- Сүю** – целовать; **баланы сүю** целовать ребенка; **әкесін сүйді** поцеловал/а/ отца.
- Талапты** – старательный, имеющий стремление, инициативный.
- Талапсыз** – безынициативный, не стремящийся к чему-либо.
- Тәкаппар** – гордый; **тәкаппар кісі** гордый человек.
- Тәрбие** – воспитание; **дене шынықтыру тәрбиесі** физическое воспитание; **тәрбиесі жақсы** хорошее воспитание; **баланың тәрбиесі жаман емес** у мальчика неплохое воспитание.
- Тәрбиелену** – воспитываться.
- Тәрбиелі** – воспитанный; **тәрбиелі бала** воспитанный ребенок.
- Тәрбиесіз** – невоспитанный; **тәрбиесіз бала** невоспитанный ребенок.
- Тәртіп** – поведение; **тәртібі жақсы/жаман** хорошее/плохое поведение; **тәртібі жақсы қыз** дисциплинированная девочка.
- Тәртіпті** – дисциплинированный; **тәртіпсіз** недисциплинированный.
- Тұрпайы** – грубый; грубо; **тұрпайы сөздер** грубые слова; **тұрпайы жауап беру** грубо отвечать.
- Ұқыпты** – аккуратный.
- Ұшқалақ** – легкомысленный.
- Ұят** – стыд; стыдно; **сізге ұят емес пе?** не стыдно ли вам?; **ұяты жоқ адам** человек без стыда, без совести.
- Ұятсыз** – бессовестный, бесстыдный.
- Үлгі** – пример; **үлгі болу** служить примером; **үлгі алу** брать пример; ♦ **үлгі көрген/бала/** воспитанный.
- Шыдамды** – терпеливый.
- Шығарып салу** – провожать; **конақтарды шығарып салу** проводить гостей; **ол шешесін шығарып салды** он провождал/а мать.

Ынталы — прилежный.

Іс — поступок; адал іс честный поступок.

Қазақ мақал-мәтелдері. Казахские пословицы и поговорки.

Адам тастан қатты, гүлден нәзік. — Человек крепче камня и нежнее цветка.

Ерінбеген арыстанның аузындағысын алады. — Тот, кто не ленится, из пасти льва добычу достанет.

Жылы-жылы сөйлесең, жылан інінен шығады. — Если будешь говорить приветливо, то даже змея из норы выползет.

Қолы ашықтың жолы ашық. — Щедрому дорога всегда открыта (за добро — добро).

Ұлық болсаң, кішік бол. — Если велик — будь скромн.

Қайта кірер есікті қатты жаппа. — Не хлопай дверью того дома, куда ты снова вернешься.

Атаның баласы болма, адамның баласы бол. — Не будь сыном только своего отца, будь сыном человека.

Таспен ұрғанды, аспен ұр. — Бьют тебя камнем, ты бей хлебом (здесь: на зло отвечай добром).

Заманың қалай болса, бөркінді солай ки. — И шапку носи, как время велит.

Ағаш тамырымен, адам досымен мықты. — Дерево крепко корнями, а человек друзьями.

Адам туа жаман емес, жүре жаман. — Человек не рождается плохим, он им становится.

Адал еңбек елге жеткізер. — Честный труд ведет к признанию.

Арам құлық елден кеткізер. — Ложь и хитрость приведут к позору.

Көз қорқақ, қол батыр. — Глаза боятся, руки делают.

Аз сөйлесең де саз сөйле. — Говори редко, но метко.

19. СЫЙЛЫҚТАР. СЫЙ-СИЯПАТ. ПОДАРКИ. УГОЩЕНИЕ

Базарлық — гостинец, подарок; әкем базарлық әкелді отец привез подарки.

Байғазы — подарок, который преподносится по случаю при-

обретения обновки; көйлегің тамаша екен, мінеки байғазың
какое красивое платье, получи подарок.
Дастарханға кел(іңіз) – проходи(те) к столу.
Дәм тат(ыңыз) – угощайся (угощайтесь).
Көрімдік – подарок при показе невесты, новорожденного
ребенка, а также обновки; **көрімдік беру** дать подарок или
деньги за показ невесты, новорожденного.
Сарқыт – гостинец; **балаларға сарқыт ал(ыңыз)** возьми(те)
гостинец детям.
Сүйінші – подарок за сообщение радостной вести; **алақай,
сүйінші, әпкем ұл тапты!** ура, сестра родила мальчика, мне
полагается подарок за добрую весть /букв. /.
Сыбаға – причитающаяся доля, часть (о еде).
Шашу – подарки, угощение, приносимые на свадебные и
другие торжества; **шашу** /букв./ осыпать подарками, уго-
щением; например, под ноги невесты бросают “шашу” –
монеты, сладости, курт на счастье молодых.

20. ҰЛТТЫҚ ТАҒАМДАР. НАЦИОНАЛЬНЫЕ БЛЮДА

Айран – кислое молоко; **бір кесе айран іштім** я выпил/а/ од-
ну пиалу кислого молока.
Бауырсақ – баурсак /кусочки кислого или пресного теста,
жаренные в масле/; **дәмді бауырсақ** вкусные баурсаки; **апа,
бауырсақ жеймін** мама, я буду есть баурсаки.
Ботқа – каша; **сұлы ботқа** овсяная каша; **қарақұмық ботқа**
гречневая каша.
Жент – кушанье, приготовленное из толченого жареного
пшена с добавлением масла, сахара; **жент дәмді екен** жент
очень вкусный
Күлше – жареная лепешка из кислого или пресного теста;
жеті күлше семь лепешек.
Кілегей – сливки; **кілегей бар ма?** сливки есть?
Қазақша ет – мясо по-казахски; **маған қазақша ет ұнайды**
мне нравится мясо по-казахски.
Қазы – блюдо из реберной части конины; **сіздерде қазы
сатылады ма?** у вас продается казы?
Қарта – блюдо, приготовленное из конской толстой кишки.
Қаймақ – 1) сметана; **қаймағыңыз қышқыл екен** ваша сметана
кислая;

- 2)сливки, снятые с кипяченого молока; **сүттің қаймағын** ал сними сливки с молока.
- Қуырдақ** — жаркое; **апам қуырдақ жасады** мама приготовила жаркое.
- Құрт** — сушеный молочный продукт из творога; **әжем ауылдан құрт әкелді** бабушка из аула привезла курт.
- Қымыз** — напиток из кобыльего молока; **қымыз ішіңіз** пейте кумыс.
- Нарын** — кушанье из мелко нарезанного мяса и теста с бульоном.
- Наурыз көже** — блюдо, приготовленное из семи компонентов, включающих виды злаковых культур, предназначено для встречи Нового года — **Наурыза** по восточному календарю; **әжем наурыз көже пісірді** бабушка сварила наурыз-коже.
- Сүзбе** — творог; **сізде сүзбе бар ма?** у вас есть творог?; **сүзбеңіз дәмді екен** у вас вкусный творог.
- Таба нан** — хлеб, испеченный в сковороде; **ыстық таба нан** горячий хлеб.
- Талқан** — толокно из жареного пшена или пшеницы; **әжем ауылдан талқан жіберді** бабушка передала нам талкан.
- Тандыр нан** — лепешка, испеченная в тандыре; **маған тандыр нан ұнайды** мне нравится лепешка, испеченная в тандыре.
- Тары** — кушанье, приготовленное из жареного пшена; **сізге тары ұнай ма?** вам нравится тары?
- Тұздық** — соус к мясу по-казахски; **тұздық дайын ба?** соус готов?
- Шелпек** — тонкая жареная лепешка из кислого или пресного теста; **бір шелпек** одна лепешка; **жеті шелпек** семь лепешек.
- Шұбат** — напиток из верблюжьего молока; **шұбат іші!** пей шубат!
- Шұжық** — колбаса, приготовленная из мяса и сала конины; **маған шұжық беріңізші** дайте, пожалуйста, мне колбасы из конины.
- Ірімшік** — сушеный молочный продукт, полученный из створоженного молока, сушеный творог; **сізде ірімшік бар ма?** у вас есть сушеный творог?

Қазақ мақал-мәтелдері. Казахские пословицы и поговорки.

Қонақ келсе, құт келер — Гость придет — счастье в дом войдет.

Қонақ аз отырып, көп сынайды. — Гость сидит немного, а замечает многое.

Қонақты сөзбен тойғыза алмайсың. — Гостя словами не накормишь.

Құтты қонаққа — тәтті тамақ. — Почетному гостю — сладкое угощение.

Шақырғанға бармасаң, шақыруға зар боларсың. — От приглашения откажешься — приглашения не дождешься.

Қонағын сыйласа, төрге шық дейді. — Приглашение на почетное место — признак уважения.

Қонаққа кел демек бар, кет демек жоқ. — Гостю “приходи” говорят, но когда уходить не говорят.

Сыйлы қонақ босағада отырмайды. — Порог — не место для почетного гостя.

Қонағыңның алтынын алма, алғысын ал. — Благодарность гостя дороже его золотого подарка.

21. ТАМАҚТАНУ. ТАМАҚ. ПИТАНИЕ. ПИЦЦА

Аршу - чистить; **балықты/картопты/ саңырауқұлақты аршу** чистить рыбу/картофель/ грибы; **картопты аршы!** почисти картошку!

Ас - пицца, еда; **ас уақытта** во время еды; **астан кейін** после еды; **ас ішер алдында қол жуу керек** надо мыть руки перед едой; **ас қадірін білмесең, ашаршылық берер сазаңды** если не знаешь цену пицци, тебя накажет голод; ♦ **ас дәмді болсын!** приятного аппетита!

Ас мәзірі — меню; **ас мәзірін беріңізші** дайте, пожалуйста, меню.

Аспазшы — повар; **аспазшылар** повара; **аспазшылар тағамды дәмді пісіреді** повара вкусно готовят.

Асу — варить; **ет асу** варить мясо.

Асхана — столовая; **асханада** в столовой; **мектеп/ колледж асханасы** школьная/колледжа столовая; **үлкен асхана** боль-

шая столовая; **жақын жерде асхана бар ма?** есть ли поблизости столовая?; **осы көшенің бойында асхана бар** на этой улице есть столовая; **Аңсар мен Санжар асханада** Ансар и Санжар в столовой.

Аш — голодный; **аш қарынға** на голодный желудок; **мен аш емеспін** я не голоден/голодна/; **аш болу** быть голодным. **Ащы** — горький; **ащы бұрыш** горький перец.

Әзірлеу — готовить; **мейрамханада ұлттық тағамдар әзірлейді** в ресторане готовят национальные блюда.

Бәкі — перочинный нож.

Бұрыш сауыт — перечница; **маған бұрыш сауыт керек еді** мне нужна перечница.

Бұрыштау — перчить; **етті бұрыштау** перчить мясо.

Дастарқан — скатерть; **ақ дастарқан** белая скатерть; **дастарқан үстіне қою** положить на скатерть; **дастарқаннан жинап алу** убрать скатерть; **◆ дастарқаны мол үй** гостеприимный дом; **дастарқаныңыз мол болсын!** пусть стол ваш будет богатым!

Даярлау — готовить; **түскі ас даярлау** готовить обед; **түскі ас даяр ма?** обед готов?

Даяшы — официант, официантка; **асханада даяшы болмайды** в столовой официантов нет; **даяшы, мына орын бос па?** официант, это место свободно?

Дәм — вкус, пища; **дәмі жоқ** невкусный; **дәмі жаман** скверный на вкус; **◆ дәм тату** угощаться; **быть приглашенным** на обед.

Дәмді — вкусный; **дәмді сорпа** вкусный бульон; **дәмді палау жедік** мы ели вкусный плов; **ботқаңыз дәмді екен** очень вкусная каша.

Дәмсіз — невкусный; **дәмсіз ботқа** невкусная каша.

Дәмхана — кулинария; **дәмханаға бардыңыз ба?** вы были в кулинарии?; **дәмханадан келе жатырмын** я иду из кулинарии.

Демдеу — заваривать; **шайды демдеу** заваривать чай; **шайды демдедің бе?** заварил/а/ чай?; **иә, мен шай демдедім** да, я заварил/а/ чай.

Ет тартқыш — мясорубка; **жақсы ет тартқыш** хорошая мясорубка; **сізде ет тартқыш бар ма?** у вас есть мясорубка?; **ет тартқышым бар** у меня есть мясорубка.

Жеу — есть; **қасықпен /шанышқымен жеу** есть ложкой/ вилкой; **не жейсіз /жейсің?** что будете/будешь есть?; **мен кеспе көже ішемін** я буду есть лапшу; **мен май жағып нан жедім** я ел/а/

- хлеб с маслом; **біз салат жейміз** мы будем есть салат; **біз тәтті қауын жедік** мы ели сладкую дыню.
- Какао** — какао; **бір шыныаяқ какао ішу** выпить чашечку какао.
- Кастрөл** — кастрюля; **үлкен/кішкене кастрөл** большая/маленькая кастрюля; **жаңа кастрөл** новая кастрюля; **кастрөлде пісіру** варить в кастрюле; **кастрөлді жуу** мыть кастрюлю; **кастрөл газдың үстінде тұр** кастрюля стоит на газовой плите.
- Кәкпір** — шумовка; **жаңа кәкпір** новая шумовка; **кәкпір қайда?** где шумовка?
- Кесе** — пиала; **екі кесе** две пиалы; **бір кесе шай** пиалка чая; **әдемі кесе** красивая пиала; **үлкен/таза кесе** большая/чистая пиала; **маған бір кесе шай беріңізші** дайте мне, пожалуйста, пиалку чая.
- Кесу** — резать; **нанды кесу** резать хлеб; **пышақпен кесу** резать ножом.
- Кешкі тамақ/ас/**— ужин; **кешкі тамақты даярлап қою** приготовить ужин; **кешкі тамақты іштіңіз бе?** вы ужинали?; **мен кешкі тамақты әлі ішкем жоқ** я еще не ужинал/а/; **жүріңіз, кешкі тамақты ішейік** пойдем, поужинаем.
- Кофе** — кофе; **сүт қатқан кофе** кофе с молоком; **маған бір шыныаяқ кофе беріңізші** дайте мне, пожалуйста, чашечку кофе.
- Қазан** — котел; **бір қазан палау** целый котел плова; **үлкен/кішкене қазан** большой/маленький котел; **қазанға ет салу** положить мясо в котел,
- Қайнаған** — кипяченый; **қайнаған су** кипяченая вода; **бір стакан қайнаған су ішіңіз** выпейте стакан кипяченой воды.
- Қайнату** — кипятить; **су қайнату** кипятить воду; **әжем су қайнатты** бабушка вскипятила воду.
- Қайнау** — кипеть; **су қайнады** вода кипит; **самаурын қайнады** вскипел самовар; **шайнек қайнап тұр** чайник кипит.
- Қант салғыш** — сахарница; **қант салғыш қайда?** где сахарница?; **қант салғыш үстелдің үстінде тұр** сахарница на столе.
- Қарын ашу** — проголодаться, чувствовать голод; **менің қарным ашты** я проголодался/проголодалась/; **сіздің қарныңыз ашқан жоқ па?** вы не голодны?; **жоқ, қарным ашқан жоқ** нет, я не голоден/не голодна/.
- Қасық** — ложка; **қасықтар** ложки; **ас/шай қасық** столовая/чайная ложка; **ағаш қасықтар** деревянные ложки; **бір қасық** одна ложка; **үш қасық** три ложки; **қасықпен жеу** есть ложкой;

- қасық жоқ** нет ложки; **қасығың қайда?** где твоя ложка?;
қасығым бар у меня есть ложка.
- Қуыру** – жарить; **балық /ет қуыру** жарить рыбу/мясо; **табаға салып қуыру** жарить в сковороде; **мен картоп қуырдым** я пожарил/а/ картошку.
- Қуырылған** – жареный; **қуырылған балық** жареная рыба; **мен қуырылған картопты тәуір көремін** я люблю жареную картошку.
- Құймақ** – оладьи, блины; **құймақ жейсің бе?** будешь блины?
- Құймақхана** – блинная; **құймақханаға бару** пойти в блинную;
сен құймақханаға барасың ба? ты пойдешь в блинную?;
мен құймақханада тамақтандым я поел/а/ в блинной.
- Құю** – наливать, разливать; **шай құю** разливать чай; **маған шай құйшы** налей мне, пожалуйста, чай.
- Қышқыл** – кислый; **қышқыл айран** кислый айран.
- Май салғыш** – масленка; **майды май салғышқа сал** масло положи в масленку.
- Майлық** – салфетка; **таза майлық** чистая салфетка; **майлықпен сүрту** вытирать салфеткой; **маған майлық берші** дай мне, пожалуйста, салфетку.
- Мейрамхана** – ресторан; **әдемі мейрамхана** красивый ресторан;
мына мейрамханада ұлттық тағамдар даярлай ма? в этом ресторане готовят национальные блюда?; **мына мейрамханаға кірейік** зайдем в этот ресторан.
- Минералды су** – минеральная вода; **“Сарыағаш” минерал суы** минеральная вода “Сарыағаш”; **сіздерде қандай минерал суы бар?** у вас какая минеральная вода есть?
- Нан салғыш** – хлебница; **жаңа нан салғыш** новая хлебница;
нан салғышың бар ма? у тебя есть хлебница?
- Ожау** – половник; **әдемі ожау** красивый половник; **маған ожау беріңізші** дайте, пожалуйста, половник.
- Пышақ** – нож; **пышақтар** ножи; **ас пышағы** столовый нож;
өткір/өтпейтін пышақ острый/тупой нож; **бір пышақ** один нож; **пышақпен кес** режь ножом.
- Піскен** – 1) вареный; **піскен ет** вареное мясо; **мен піскен жұмыртқа жедім** я ел/а/ вареное яйцо; 2) спелый; **піскен алма** спелое яблоко; **піскен қарбыз** спелый арбуз.
- Пісіру** – 1) варить; **картоп пісіру** варить картофель; **әжем дүнген кеспесін пісірді** бабушка приготовила дунганскую лапшу;
2) печь; **нан пісіру** печь хлеб.

- Пісірілген** — вареный; **пісірілген ет/балық/картоп** вареная рыба, вареное мясо, вареный картофель.
- Стақан** — стакан; **бір стақан** один стакан; **екі стақан** два стакана; **стақанға құю** налить в стакан; **стақаннан төгіп тастау** вылить из стакана; **оған бір стақан су беріңіз** дайте ему стакан воды.
- Сусын** — напиток; **сусындар заводы** завод напитков; **салқын сусыннан не бар?** что есть у вас из прохладительных напитков?; **ыссы сусын бар** есть горячие напитки; **кафеде түрлі сусындар бар** в кафе есть разные напитки.
- Таба** — сковорода, сковородка; **үлкен/кішкене таба** большая/маленькая сковорода; **табаға құю** поджарить на сковороде; **жаңа таба сатып алу** купить новую сковороду.
- Табақ** — блюдо; **үлкен/кішкене табақ** большое/маленькое блюдо; **бір табақ** одно блюдо; **үш табақ** три блюда; **әдемі табақтар** красивые блюда; **маған фарфор табақ керек** мне нужно фарфоровое блюдо.
- Табақша** — блюдце; **варенье табақшасы** блюдце для варенья; **әдемі табақша** красивое блюдце.
- Тағам** — пища; блюдо; **ұлттық тағам** национальное блюдо; **салқын тағамдар** холодные блюда; **бірінші/екінші тағам** первое/второе блюдо; **саған/сізге ұлттық қазақ тағамдары ұнай ма?** тебе/вам/ нравятся национальные казахские блюда?; **иә, дәстүрлі қазақ тағамдары өте дәмді** да, традиционные казахские блюда очень вкусны.
- Тамақ** — пища, еда; **жеңіл тамақ** легкая пища; **күшті тамақ** калорийная пища; **дәмді тамақ** вкусная пища; **тамақ пісіру** готовить еду; **тамақ ішу** есть; **әжем тамақты өте дәмді пісіреді** моя бабушка очень вкусно готовит; **біз тамақ іштік** мы поели; **асханаға барып тамақ ішемін** поем в столовой.
- Тамақтану** — есть, питаться; питание; **дұрыс тамақтану керек** надо правильно питаться; **мен асханада тамақтанамын** я ем в столовой.
- Тамақтандыру** — кормить; **баланы тамақтандыру** кормить ребенка; **Санжарды тамақтандырдың ба?** ты покормила Санжара?
- Таңертеңгі тамақ/ас/** — завтрак; **таңертеңгі асты даярлап қою** приготовить завтрак; **таңертеңгі ас ішу** завтракать; **таңертеңгі асты іштіңіз бе?** вы завтракали?; **таңертеңгі асты іштің бе?** ты завтракал?; **мен таңертеңгі асты сағат сегізде ішемін** я завтракаю в восемь часов.

Тәбет — аппетит; **асқа тәбетім жоқ** у меня плохой аппетит; **оның тәбеті жақсы** у него хороший аппетит; **бүгін менің тәбетім тартып отыр** у меня сегодня хороший аппетит;
♦ тәбетіңіз ашылсын! приятного вам аппетита!

Тәрелке — тарелка; **бір тәрелке** одна тарелка; **тәрелкеге құю** налить в тарелку; **тәрелкеге салып қою** положить на тарелку; **таза тәрелке бар ма?** есть чистая тарелка?

Тәтті — сладкий; **бал тәтті** мед сладкий; **тәтті алма** сладкое яблоко; **тәтті кәмпит** сладкая конфета.

Тоқ — сытый; **қарны тоқ он/она/ сыт/а/ ♦ тоқ адам аш адамды түсінбейді** сытый голодного не разумеет.

Турау — резать; **ет турау** резать мясо.

Тұздау — солить; **етті тұздау** солить мясо.

Тұзды — соленый; **тұзды қияр** соленый огурец.

Тұз сауыты — солонка; **маған тұз сауыт беріңізші** подайте мне, пожалуйста, солонку.

Тұзсыз — несоленый; **тұзсыз тамақ** несоленая пища.

Тұшпара — пельмени; **тұшпара жейік** поедим пельмени.

Тұшпарахана — пельменная; **тұшпараханада тамақтану** обедать в пельменной; **мен тұшпараханаға барамын** я пойду в пельменную; **тұшпарахана қай жерде?** где здесь пельменная?

Тұщы — пресный; **тұщы су** пресная вода.

Түскі тамақ/ас/ — обед; **түскі тамақты даярлап қою** приготовить обед; **түскі тамақты іштің бе?** ты обедал?; **сіз түскі асты қай уақытта ішесіз?** когда вы обедаете?; **мен түскі тамақты әлі ішкен жоқ** я еще не обедал/а/; **мен түскі тамақты асханадан ішемін** я обедаю в столовой.

Үстел — стол; **тамақ ішетін үстел** обеденный стол; **үстел басына отыру** сидеть за столом; **тамақ үстелге қойылды** обед/ужин на столе; **үстелден жинап алу** убрать со стола.

Шай — чай; **сүт қатқан шай** чай с молоком; **қара шай** чай без молока; **көк шай** зеленый чай; **бір кесе шай іштім** я выпил/а/ пиалку чая; **мен сүт қатқан қою шайды ұнатушы** едім мне нравится густой чай с молоком.

Шайнек — чайник; **шайнектер** чайники; **шайнектің қақпағы** крышка чайника; **шайнекке су құйып қою** налить воды в чайник.

Шанышқы — вилка; **күміс шанышқы** серебряная вилка; **бір шанышқы** одна вилка; **жеті шанышқы** семь вилок; **шанышқымен жеу** есть вилоккой; **котлетті шанышқымен жеу** есть котлеты

вилкой; маған үш шанышқы беріңізші дайте, пожалуйста, три вилки.

Шелек – ведро; үлкен/ кішкене шелек большое/маленькое ведро; екі шелек су два ведра воды; жаңа шелектер новые ведра; шелекке су құю налить в ведро воды; шелектен су төгу вылить из ведра воду; шелекті алып жүру нести ведро; бір шелек су алып келші принеси ведро воды.

Шөлмек – бутылка; екі шөлмек две бутылки; маған үш шөлмек айран беріңізші дайте, пожалуйста, мне три бутылки айрана.

Шыныаяқ – чашка; бір шыныаяқ шай ішу выпить чашку чая; шыныаяқпен ішу пить из чашки; шыныаяқты жуу вымыть чашку; бір шыныаяқ кофе ішіңіз выпейте чашку кофе.

Шырын – сок; шырындар соки; алма/жеміс шырыны яблочный/фруктовый сок; мен томат шырынын ішемін я буду пить томатный сок.

Ыдыс – посуда; таза ыдыс чистая посуда; ыдысты жудың ба? ты помыл/а/ посуду?; иә, ыдысты жудым да, помыл/а/ посуду.

Ыдыс-аяқ – посуда; ыдыс-аяғың қайда? где твоя посуда?

Ішу – 1) пить; шай/сүт ішу пить чай/молоко; мен таңертең какао ішемін утром я пью какао; сорпа ішесіз бе? вы будете пить бульон?; салқындатып ішіңіз пейте охлажденным;

2) есть; кафеден түскі асты ішу обедать в кафе; менің тамақ ішкім келеді я хочу есть; мен тамақ іштім я поел/а/.

Қазақ мақал-мәтелдері. Казахские пословицы и поговорки.

Адамдықтан үлкен ат жоқ, наннан үлкен ас жоқ. – Нет выше звания чем человек, и выше хлеба ничего нет.

Өле жегенше бөле же. – Чем пресытиться едой, лучше поделиться.

Сыйлап берген су да тәтті. – И вода сладкая, если подана с уважением (от души).

Ас – адамның арқауы. – Еда человеку силу дает.

Тату үйдің тамағы тәтті. – Когда в семье лад, все вкусно подряд.

Жаманнан жарты қасық ас қалар. – От плохого человека полложки еды остается.

Ат қадірін жоқ білмес, ас қадірін тоқ білмес. – Не имея коня, не оценишь его, сытый голодного не понимает.

22. ДҮКЕН. МАГАЗИН

Азық-түлік — продукты; **азық-түлік дүкені** продуктовый магазин.

Ақша — деньги; **ұсақ ақша** мелочь; **ірі ақша** крупные деньги; **қолма-қол ақша** наличные деньги; **ақшаң бар ма?** у тебя есть деньги?; **ақшам жоқ** денег нет.

Алма — яблоко; **алмалар** яблоки; **піскен/қышқылтым алма** спелое/кислое яблоко; **екі алма** два яблока; **бес кило алма** пять килограммов яблок; **алма қанша тұрады?** сколько стоят яблоки?; **мен бір шелек алма сатып алдым** я купил/а/ведро яблок.

Алмұрт — груша; **алмұрттар** груши; **дәмді алмұрт** вкусная груша; **екі алмұрт** две груши; **үш кило алмұрт** три килограмма груш; **сіздерде алмұрт бар ма?** у вас есть груши?

Анар — гранат; **тәтті анар** сладкий гранат; **екі/үш анар** два/три граната; **маған бір килограмм анар керек** мне нужен килограмм гранат.

Апельсин — апельсин; **апельсиндер** апельсины; **дәмді апельсин** вкусный апельсин; **апельсин қанша тұрады?** сколько стоят апельсины?

Аскөк — укроп; **бір байлам аскөк** пучок укропа.

Асқабақ — тыква; **асқабақтар** тыквы; **бір асқабақ** одна тыква; **мен екі асқабақ сатып алдым** я купил/а/ две тыквы.

Ашық — открыт; **дүкен ашық** магазин открыт; **сүт бөлімі ашық па?** молочный отдел открыт?; **нан бөлімі ашық** хлебный отдел открыт.

Әмбебап дүкені — универмаг; **орталық әмбебап дүкені** центральный универмаг; **әмбебап дүкенінде** түрлі бөлімдер орналасқан в универмаге имеются разные отделы; **әмбебап дүкені жабық емес пе?** универмаг не закрыт?

Баға — цена; **бағалар** цены; **жоғары/төмен баға** высокая/низкая цена; **бағасын білу** знать цену; **бағасын арзандату** снизить цены; **бағасын қою** определить цену; **бағасын келісу** договориться о цене; **бағасы қымбат па?** стоит дорого?; **бағасы онша қымбат емес** стоит не очень дорого; **бағасы қанша?** по какой цене?

Баға көрсеткіш — ценник; **баға көрсеткіштер** ценники; **әр тауарға баға көрсеткіш болуы керек** на каждый товар должен быть ценник.

- Бал** — мед; **тәтті бал** сладкий мед; **балыңыз жақсы екен у вас** хороший мед; **бал керек пе?** мед нужен?
- Балмұздақ** — мороженое; **дәмді балмұздақ** вкусное мороженое; **маған екі балмұздақ беріңізші** дайте мне, пожалуйста, две порции мороженого.
- Балық** — рыба; **тірі/тоңазытылған балық** живая/мороженая рыба; **қуырылған/қақталған балық** жареная/копченая рыба; **сізде тірі балық бар ма?** у вас есть живая рыба?; **шабақ балық бар** есть кильки.
- Бөлке нан** — булка; **екі бөлке нан** две булки; **мынау жаңа піскен бөлке нан ба?** это свежие булки?
- Бөлім** — отдел; **бөлімдер** отделы; **сүт бөлімі** молочный отдел; **нан бөлімінде** в хлебном отделе; **ет бөлімінде** в мясном отделе; **мен көкөніс бөлімінде боламын** я буду в овощном отделе; **қай бөлімге?** в какой отдел?
- Бұрыш** — перец; **қара/қызыл бұрыш** черный/красный перец.
- Дүкен** — магазин; **дүкендер** магазины; **дүкенде** в магазине; **дүкеннен** из магазина; **көкөністер дүкені** овощной магазин; **нан дүкені қайда?** где хлебный магазин?; **дүкен ашық па?** магазин открыт?; **иә, дүкен ашық** да, магазин открыт.
- Ет** — мясо; **жас ет** свежее мясо; **етсіз** без мяса; **қой еті** баранина; **жылқы еті** конина; **ет асу** варить мясо; **үш килограмм ет** три килограмма мяса; **сіздерде қой еті бар ма?** у вас есть баранина?; **маған екі кило қой етін өлшеңізші** взвесьте, пожалуйста, два килограмма баранины; **сіздерде түйетауықтың еті бар ма?** у вас есть индейка?
- Жабық** — закрыт; **дүкен жабық** магазин закрыт; **кітап дүкені жабық па?** книжный магазин закрыт?; **жоқ, жабық емес** нет, не закрыт.
- Жарма** — крупа; **тары жармасы** пшенная крупа; **қарақұмық жармасы** гречневая крупа.
- Жасылша** — петрушка; **екі байлам жасылша** два пучка петрушки.
- Жеміс** — фрукт; **жемістер** фрукты; **жаңа піскен/кептірілген жемістер** свежие/сушеные фрукты.
- Жидек** — ягода; **жидектер** ягоды; **піскен жидектер** спелые ягоды.
- Жоғары сұранымды заттар** — товары повышенного спроса.
- Жуа** — лук; **сізде жуа бар ма?** у вас есть лук?
- Жұмсау** — тратить; **ақшаны жұмсау** тратить деньги; **ақшаны жұмсап қойдым** я истратил/а/ деньги.

Жұмыртқа — яйцо; жұмыртқалар яйца; он жұмыртқа беріңізші дайты, пожалуйста, десяток яиц; жас жұмыртқа ма? яйца свежие?

Жүзім — виноград; тәтті жүзім сладкий виноград; бір шоқ жүзім кисть винограда; екі кило жүзім сатып алдым я купил/а/ два килограмма винограда.

Жүгері — кукуруза; маған жүгері керек мне нужна кукуруза.

Какао — какао; үш жүз грамм какао триста граммов какао.

Картоп — картофель; жаңа шыққан картоп молодая картошка; бір қап картоп мешок картофеля; картоптың kilosы қаншадан? сколько стоит килограмм картофеля?

Касса — касса; кассалар кассы; кассада тұру стоять у кассы; ақшаны кассаға төлеу платить деньги в кассу; ақшаны кассаға төлейді деньги платят в кассу; анау кассаға төлеңіз заплатите в ту кассу.

Кассир — кассир; кассирде у кассира; кассир болып істеу работать кассиром; кассир жоқ кассира нет; кассир чек береді кассир выдает чек.

Кәмпит — конфета; кәмпиттер конфеты; екі кәмпит две конфеты; шоколад кәмпиті шоколадные конфеты; сізде қандай кәмпит бар? какие у вас есть конфеты?; маған бір коробка шоколад кәмпитін беріңізші дайты, пожалуйста, мне коробку конфет; маған үш жүз грамм кәмпит өлшеңізші пожалуйста, взвесьте триста граммов конфет.

Кезек — очередь; кезекке тұру керек надо встать в очередь; кассаға кезекке адамдар көп пе? в кассу большая очередь?

Кеспе — лапша; бір пәшке кеспе одна пачка лапши.

Кондитер бөлімі — кондитерский отдел; тәтті тағамдар кондитер бөлімінде сатылады кондитерские изделия продаются в кондитерском отделе.

Көк бұршақ — зеленый горошек.

Көкөніс бөлімі — овощной отдел; көкөніс бөлімінде в овощном отделе.

Көкөністер — овощи; сізде қандай көкөністер бар? какие у вас есть овощи?

Көпшілік қолды тауарлар — товары массового потребления.

Күріш — рис; жақсы/ақ күріш хороший/белый рис; бір кило күріш килограмм риса; күрішіңіз бар ма? у вас есть рис?; күріш бар рис есть.

Қаймақ — сметана; мынаған екі литр қаймақ құйыңызшы на-

лейте мне сюда два литра сметаны; бүгін қаймақ жоқ, сегодня нет сметаны..

Қант – сахар; **бір килограмм қант** один килограмм сахара; **бір қап қант** один мешок сахара; **маған үш жүз грамм қант беріңізші** мне триста граммов сахара.

Қарақат – смородина; **мынау қарақат па?** это смородина?; **маған бес килограмм қарақат керек** мне нужно пять килограммов смородины.

Қарбыз – арбуз; **қарбыздар** арбузы; **қызыл қарбыз** красный арбуз; **екі/үш қарбыз** два/три арбуза; **қарбыз сатып алайық** давай купим арбуз; **мына қарбыз піскен бе?** это спелый арбуз?

Қауын – дыня; **қауындар** дыни; **бір қауын** одна дыня; **қауын сатып алдық** купили дыню; **базарда қауын көп** на базаре много дынь.

Қияр – огурец; **қиярлар** огурцы; **жас/ тұздалған/маринадталған қияр** свежие/соленые/ маринованные огурцы; **қияр қанша тұрады?** сколько стоят огурцы?; **маған жас қияр керек** мне нужны свежие огурцы.

Құлпынай – клубника; **қызыл құлпынай** красная клубника; **бір шелек құлпынай** ведро клубники; **құлпынай қанша тұрады?** сколько стоит клубника?

Құмшекер – сахарный песок; **сізде құмшекер бар ма?** у вас есть сахарный песок?; **құмшекер жоқ** сахарного песка нет.

Қызанақ – помидор; **дәмді қызанақ** вкусный помидор; **сізде тұздалған қызанақ бар ма?** у вас есть соленые помидоры?

Қызылша – свекла; **екі/үш қызылша** две/три свеклы; **сізде қызылша бар ма?** у вас есть свекла?; **қызылша бар** есть свекла.

Қырыққабат – капуста; **жас қырыққабат** свежая капуста; **гүл қырыққабат** цветная капуста; **қырыққабат бір қауданы** кочан капусты; **маған қырыққабатың екі қауданы керек** мне нужно два кочана капусты; **қырыққабат жоқ** капусты нет.

Лимон – лимон; **бір лимон** один лимон; **бір кило лимон сатып алу** купить килограмм лимонов.

Май – масло; **сары/шаруа/пісте майы** сливочное/крестьянское/подсолнечное масло; **сары май қанша тұрады?** сколько стоит сливочное масло? **маған екі жүз грамм сары май өлшенізіші** взвесьте мне двести граммов сливочного масла.

Макарон – макароны; **сіздерде “Сұлтан” макароны қанша тұрады?** сколько стоят макароны “Султан”?

- Мандарин** — мандарин; мандариндер мандарины; екі/үш мандарин два/три мандарина; сізде мандарин бар ма? у вас есть мандарины?
- Маргарин** — маргарин; бір пәшке маргарин қанша тұрады? сколько стоит пачка маргарина? маған маргарин керек мне нужен маргарин.
- Нан** — хлеб; бидай наны пшеничный хлеб; ақ/қара нан белый/черный хлеб; айтыңызшы, нан жаңа түскен бе? скажите, пожалуйста, хлеб свежий?; бұл кеше түскен нан это вчерашний хлеб.
- Нан бөлімі** — хлебный отдел; нан бөлімінде в хлебном отделе; нан бөлімі ашық па? хлебный отдел открыт?
- Өлшеу** — взвешивать; ұнды өлшеп алу взвешивать муку; маған үш жүз грамм сары май өлшенізіші взвесьте мне, пожалуйста, триста граммов сливочного масла; маған бес кило картоп өлшенізіші взвесьте мне, пожалуйста, пять килограммов картофеля.
- Өрік** — урюк; тәтті/сары өрік сладкий/желтый урюк; маған екі кило өрік өлшенізіші взвесьте мне два килограмма урюка.
- Печенье** — печенье; тәтті печенье сладкое печенье; екі жүз грамм печенье двести граммов печенья; маған бір пәшке печенье беріңізіші дайте мне, пожалуйста, одну пачку печенья.
- Пияз** — лук; көк пияз зеленый лук; пияздың басы головка лука; бір байлам пияз один пучок лука; бір қап пияз мешок лука; пияз қанша тұрады? сколько стоит лук?
- Сарымсақ** — чеснок; сарымсақтың басы головка чеснока; үш жүз грамм сарымсақ өлшенізіші взвесьте триста граммов чеснока.
- Сату** — продавать; жемістерді сату продавать фрукты; сүт бөлімінде сүт, қаймақ, кілегей сатылады в молочном отделе продают молоко, сметану, сливки; көкөніс бөлімінде бүгін не сатылады? что сегодня продают в овощном отделе?
- Сатушы** — продавец, продавщица; сатушылар продавцы, продавщицы; кітап дүкенінің сатушысы продавщица книжного магазина; сатушыдан сұраңыз спросите у продавца; сіз сатушысыз ба? вы продавец/продавщица?; мен сатушымын я продавец/продавщица; сатушы қайда? где продавец/продавщица?
- Сатылу** — продаваться; маталар үшінші қабатта сатылып жатыр ткани продаются на третьем этаже; не сатылып жатыр? что продают?

Сатып алу — покупать; **кітап сатып алу** купить книгу; **мен фотоаппарат сатып алайын деп едім** я хочу купить фотоаппарат; **мен футбол добын сатып алдым** я купил футбольный мяч; **сен не сатып алдың?** что ты купил/а/?; **сіздер не сатып алдыңыздар?** что вы купили?; **не сатып алуға болады?** что можно купить?

Сатып алушы — покупатель, покупательница; **сатып алушылар** покупатели; **сатып алушылар көп** много покупателей.

Сауда — торговля; торговый; **көтерме сауда** оптовая торговля; **мемлекеттік сауда** государственная торговля; **сауда үйі** торговый дом.

Сәбіз — морковь; **дәмді/ қызыл/ сары сәбіз** вкусная/ красная/ желтая морковь; **сізде сәбіз шырыны бар ма?** у вас есть морковный сок?; **сәбізден жасалған салат ұнай ма?** тебе нравится салат из моркови?

Сұраным — спрос.

Сүт — молоко; **бір литр сүт** литр молока; **маған үш литр құйыңызшы** налейте мне, пожалуйста, три литра молока; **сүт бар ма?** молоко есть? **сүт жоқ** молока нет.

Таңқурай — малина; **пісіп жеткен таңқурай** спелая малина; **мен саяжайдан бір шелек таңқурай алып келдім** я привез/ла/ с дачи ведро малины.

Таразы — весы; **сізде таразы бар ма?** у вас есть весы?; **таразыға тартыңызшы** взвесьте на весах, пожалуйста.

Теңге — тенге; **он/ жиырма теңге** десять/двадцать тенге; **мына кітап қанша теңге тұрады?** сколько тенге стоит эта книга?; **мінеки, елу бес теңге алыңызшы** возьмите, пожалуйста, пятьдесят пять тенге.

Торт — торт; **шоколад торты** шоколадный торт; **өте дәмді торт екен!** очень вкусный торт!; **торт сатып алдың ба?** ты купил/а/ торт?

Төлеу — платить; **қымбат төлеу** дорого заплатить; **сатып алынған затқа төлеу** платить за покупку; **ақшаны кассаға төлеу** платить деньги в кассу; **төледіңіз бе?** вы заплатили?; **иә, төледім да,** я заплатил/а/; **қанша теңге төлейін?** сколько тенге заплатить? **екі жүз теңге** төлеңіз заплатить двести тенге.

Тұз — соль; **ас тұзы** поваренная соль; **асхана тұзы** столовая соль; **маған бір пәшке тұз керек** мне нужна пачка соли.

Тұру — стоять; **қанша тұрады?** сколько стоит?; **алма қанша**

тұрады? сколько стоят яблоки?; **қымбат тұрады** дорого стоит; **кітап елу теңге тұрады** книга стоит пятьдесят тенге; **мына жейде бес жүз теңге тұрады** эта рубашка стоит пятьсот тенге. **Уылдырық** — икра; **қара уылдырық** черная икра; **қызыл уылдырық** красная икра.

Ұн — мука; **ақ/бидай ұны** белая/пшеничная мука; **бір қап ұн** мешок муки; **үш кило ұн** три килограмма муки; **бір пакет ұн** один пакет муки; **сізде ұн бар ма?** у вас есть мука?; **ұн бар** мука есть.

Халуа — халва; **маған төрт жүз грамм халуа беріңіз** мне, пожалуйста, четыреста граммов халвы.

Чек — чек; **чек соғып беру** выбить чек; **чек жаздырып алу** выписать чек; **чегіңізді алыңыз** возьмите чек; **чек жазыңыз** выпишите чек; **мінеки чек алыңыз** вот, возьмите чек, пожалуйста.

Шабдалы — персик; **көп шабдалы** много персиков; **шабдалы жоқ** персиков нет.

Шай — чай; **үнді шайы** индийский чай; **бір пәшке шай** одна пачка чая; **бір килограмм шай сатып алу** купить килограмм чая; **шайыңыз қаншадан?** сколько стоит чай?; **шайдың kilosы** алты жүз сексен теңге тұрады килограмм чая стоит 680 тенге.

Шие — вишня; **тәтті шие** сладкая вишня; **бір шелек шие сатып алдым** я купил/а/ ведро вишни.

23. КИІМ. АЯҚ КИІМ. ЗЕРГЕРЛІК БҰЙЫМДАР. ОДЕЖДА. ОБУВЬ. ЮВЕЛИРНЫЕ УКРАШЕНИЯ

Ағыту — расстегивать; **пәлтенің түймесін ағыту** расстегивать пальто; **жағаны ағыту** расстегивать воротник; **түймені ағытып жіберші** расстегни, пожалуйста, пуговицу.

Алқа — цепочка; **алтын/күміс алқа** золотая/серебряная цепочка; **әпкемде әдемі алқа бар** у моей сестры есть красивая цепочка.

Аяқ киім — обувь; **жазғы/қысқы аяқ киім** летняя/зимняя обувь; **сіздерде әйелдердің/ерлердің/балалардың аяқ киімдері жоқ па?** нет ли у вас женской/мужской/детской обуви?

Байлау — завязывать; **басты орамалмен байлау** голову завязывать платком; **галстукты байлады** завязал галстук.

- Байпақ** — войлочные чулки.
- Бас киім** — головной убор; **бас киім ательесі** ателье головных уборов; **бас киім бөлімі** отдел головных уборов.
- Бау** — шнурок; **баулар** шнурки; **бәтеңке бауы** шнурки для ботинок; **сізде баусыз бәтеңке бар ма?** у вас есть ботинки без шнурков?; **баусыз бәтеңке бар** есть ботинки без шнурков.
- Бәтеңке** — ботинки; **жаңа/ ескі бәтеңке** новые/ старые ботинки; **мен бәтеңке сатып алайын деп едім** я хочу купить ботинки; **маған қара бәтеңке қажет** мне нужны ботинки черного цвета.
- Белбеу** — пояс; **жалпақ белбеу** широкий пояс; **белбеусіз көйлек** платье без пояса; **маған мына белбеуді көрсетіңізші** покажите мне этот пояс.
- Белдік** — ремень; **жаңа белдік** новый ремень; **белдігің қайда?** где твой ремень?
- Бөрік** — шапка; **жылы бөрік** теплая шапка; **бөрігің қайда?** где твоя шапка?; **бөрігімді жоғалтып алдым** я потерял шапку.
- Білезік** — браслет; **алтын білезік** золотой браслет.
- Галош** — калоши; **жаңа галош** новые калоши; **галош сатып алу** купить калоши; **галош киген** в калошах; **менің әжеме галош керек еді** моей бабушке нужны калоши.
- Галстук** — галстук; **жаңа/қара/әдемі галстук** новый /черный/ красивый галстук; **галстук байлау** завязывать галстук; **маған галстуктерді көрсетіңізші** покажите мне галстуки; **біз әкемізге галстук сыйладық** мы подарили отцу галстук.
- Етік** — сапоги; **былғары/резеңке етік** кожаные/резиновые сапоги; **етік кию** надеть сапоги; **мына етікті көрсетіңізші** покажите, пожалуйста, эти сапоги; **етігің бар ма?** у тебя есть сапоги?; **қысқы етігім жоқ** у меня нет зимних сапог.
- Жаға** — воротник; **таза/кір жаға** чистый/грязный воротник; **ақ/қара жаға** белый/черный воротник; **маған жағасыз көйлек ұнайды** мне нравится платье без воротника.
- Жейде** — рубашка; **ақ жейде** белая рубашка; **жаңа жейде киіп алу** надеть новую рубашку; **маған ұзын/қысқа жеңді жейде керек** мне нужна рубашка с длинными/короткими рукавами; **мына жейде қанша тұрады?** сколько стоит эта рубашка?
- Жең** — рукав; **жеңдер** рукава; **ұзын /қысқа жең** длинный/короткий рукав; **пәлтенің жеңі** рукав пальто; **тар жеңдер** узкие рукава; **жеңсіз көйлек** платье без рукавов; **маған қысқа жеңді көйлек керек** мне нужно платье с короткими рукавами.
- Жүзік** — кольцо; **жүзіктер** кольца; **асыл тасты жүзік** кольцо с

драгоценным камнем; әпкемде әдемі жүзік бар у моей сестры есть красивое кольцо.

Жіп — нитка; **жіптер** нитки; **ақ/қара/көк жіп** белые/черные/синие нитки; **ине-жіп** иголка с ниткой.

Ине — иголка; **инелер** иголки; **инең бар ма?** у тебя есть иголка?; **иә, инем бар** да, у меня есть иголка.

Киім — одежда; **сырт киім** верхняя одежда; **сырт киім бөлімінде пәлте, көйлек кәстөм, жейделер болады** в отделе верхней одежды продаются пальто, платья, костюмы, рубашки.

Киім-кешек — одежда; **дайын киім-кешек** готовая одежда.

Киінген/киініп алған/ — одетый; **жақсы киінген** хорошо одетый/ая/; **жақсы киінген кісі** хорошо одетый человек.

Киіндіру — одевать; **баланы киіндіру** одеть ребенка; **ана баласын киіндірді** мать одела сына; **сен Санжарды киіндірдің бе?** ты одел/а/ Санжара?; **иә, киіндірдім** да, одел/а /.

Киіну — одеваться; **жылы/жұпыны ғана киіну** тепло/просто одеваться; **тез киініп болды** быстро оделся/оделась; **мен киініп болдым** я быстро оделся/оделась/; **тез киін** быстрее одевайся.

Кию — надевать; носить; **көйлек/етік кию** надеть платье/сапоги; **ол кәстөм киді он/она надел/а/ костюм; сен не киесің?** что ты наденешь?; **мен ақ жейде киемін** я надену белую рубашку.

Колготка — колготки; **жүн колготка** шерстяные колготки; **сізде колготка бар ма?** у вас есть колготки?; **әпкем әдемі колготка сатып алды** моя сестра купила красивые колготки.

Кәстөм — костюм; **қара кәстөм** черный костюм; **маған жасыл кәстөм ұнайды** мне нравится зеленый костюм; **маған мына кәстөм ұнамайды** мне этот костюм не нравится; **менің кәстөмім бар** у меня есть два костюма; **сізге қара кәстөм керек** вам нужен черный костюм.

Кофта — кофта; **жылы/тоқыма/жүн кофта** теплая/трикотажная/шерстяная кофта; **кофтаң бар ма?** у тебя есть кофта?; **маған жылы кофта керек** мне нужна теплая кофта.

Көйлек — платье; **жібек/шығт көйлек** шелковое/ситцевое платье; **ақ/қара көйлек** белое/черное платье; **әдемі көйлектер** красивые платья; **көйлек тігу** шить платье; **маған анау тұрған шығт көйлекті көрсетіңізші** покажите, пожалуйста, вот это ситцевое платье; **мына көйлектерді көруге болады ма?** можно посмотреть эти платья?; **көйлектің нешінші размерін киесің?** какой ты носишь размер платья?; **мен көйлектің қырық алтыншы размерін киемін** я ношу платье сорок шестого размера.

- Күртеше** — куртка; **жылы күртеше** теплая куртка; **күртеше киген кісі** человек в куртке; **күртешенді ки** надень куртку; **күртешен қайда?** где твоя куртка?;
- Қайта киіну** — переодеваться; **мен тез қайта киіндім** я быстро переоделся/переоделась.
- Қалпақ** — шляпа; **сабан/фетр қалпағы** соломенная/фетровая шляпа; **әйелдердің/еркектердің қалпағы** женская/мужская шляпа; **қалпақ киген** в шляпе **маған мына қалпақ жараса ма?** мне идет эта шляпа?; **апа, сізге мына қалпақ жарасады** мама, вам идет вот эта шляпа.
- Қалта** — карман; **қалталар** карманы; **үлкен/кішкентай қалта** большой/маленький карман; **қалтасына салды** положил/а/ в карман; **қалтасынан алды** вынул/а/ из кармана; **менің қалтамда** у меня в кармане; **сізде қалтасы бар көйлек бар ма?** у вас есть платье с карманами?
- Қолғап** — варежки; **жылы қолғап** теплые варежки; **үлкен/кішкентай қолғап** большие/маленькие варежки **қолғап кию** надевать варежки; **қолғап сатып алу** купить варежки; **маған балалар қолғабы керек** мне нужны детские варежки; **қолғабың қайда?** где твои варежки?
- Қолшатыр** — зонт; **қолшатырлар** зонты; **жаңа/ескі қолшатыр** новый/старый зонт; **қолшатыр сатып алу** купить зонт; **қолшатырым жоқ** у меня нет зонта; **маған қолшатыр керек** мне нужен зонт.
- Қысқа қонышты етік** — полусапожки; **маған қысқа қонышты етік ұнайды** мне нравятся полусапожки.
- Моншақ** — бусы; **әдемі моншақ** красивые бусы; **моншақты алып қою** снять бусы; **кімнің моншағы?** чьи бусы?; **менің моншағым** мои бусы.
- Нәл** — набойки.
- Орамал** — платок; **орамалдар** платки; **үлкен/әдемі/қызыл орамал** большой/красивый/красный платок; **жібек/түбіт орамал** шелковый/пуховый платок; **апама көк орамал ұнайды** маме нравится синий платок; **ал маған сары орамал ұнайды** а мне нравится желтый платок.
- Өкше** — каблук; **биік/аласа/жалпақ/жіңішке өкше** высокий/низкий/широкий/тонкий каблук; **өкшесі биік туфли/етік туфли/сапоги** на высоких каблуках; **өкшесі жоқ етік сапоги** без каблуков; **әпкеме өкшесі жалпақ етік керек** еді моей сестре нужны сапоги с широким каблуком.

Пәлте — пальто; **жаңа/ескі пәлте** новое/старое пальто; **қара/қызыл пәлте** черное/красное пальто; **пәлтесіз** без пальто; **пәлтесін киіп алу/шешіп/ алу** надеть/снять пальто; **мына пәлтені киіп көруге бола ма?** можно примерить это пальто?; **маған қоңыр пәлте ұнайды** мне нравится коричневое пальто.

Пима — валенки; **жылы пима** теплые валенки; **пима киіп алу** надеть валенки; **сізде пима сатыла ма?** у вас продаются валенки?; **бізде пима жоқ** у нас нет валенок.

Сақина — кольцо; **сақиналар** кольца; **алтын/күміс сақина** золотое/серебряное кольцо; **сақина сатып алу** купить кольцо; **әкем апама сақина сыйлады** отец подарил маме кольцо; **қандай әдемі сақина!** какое красивое кольцо!; **сізге мына сақина ұнай ма?** вам нравится это кольцо?

Сырға — серьги; **әдемі сырға** красивые серьги; **алтын сырға** золотые серьги; **әпкеме ұлттық сырға ұнайды** моей сестре нравятся национальные серьги; **сізде күміс сырға бар ма?** у вас есть серебряные серьги?; **мына сырғаны көрсетіңізші** покажите, пожалуйста, эти серьги.

Табан — подошва; **қалың/жұқа табан** толстая/тонкая подошва.

Тағу — 1)пришивать; **көйлекке түйме тағу** пришивать пуговицы к платью;

2)надевать, носить; **сырға тағу** надевать серьги; **сағатыңды тақтың ба?** ты надел часы?

Тақия — тюбетейка; **тақиялар** тюбетейки; **тақиялы кісі** человек в тюбетейке; **әдемі тақия** красивая тюбетейка; **саған мына тақия жарасады** тебе идет эта тюбетейка; **мына тақия қанша тұрады?** сколько стоит эта тюбетейка?

Тарақ — расческа, гребень.

Тон — шуба; **жылы тон** теплая шуба; **тон киіп алу** надеть шубу.

Туфли — туфли; **жаңа/ескі туфли** новые/старые туфли; **ақ/қара/сары туфли** белые/черные/желтые туфли; **туфлиді шешіп тастау** снять туфли; **туфли кию** надеть туфли; **маған жазғы туфли керек еді** мне нужны летние туфли.

Түйме — пуговица; **түймелер** пуговицы; **үлкен/кішкентай түйме** большая/маленькая пуговица; **мен көйлегіме түйме қададым** я пришила к платью пуговицы; **жейдеге түйме тақтың ба?** ты пришил/а/ пуговицы к рубашке?

Түймелеу — застегивать; **пәлтенді түймеле** застегни пальто.

Түйме салу — застегивать; **тонның түймесін салу** застегнуть шубу; **түймесін сал** застегни пуговицу.

- Ұлтан** — подметки; **тері ұлтан** кожаные подметки; **жаңа ұлтан қоюға бола ма?** можно поставить новые подметки?
- Ұйық** — носки; **ақ/қара/қызыл ұйық** белые/черные/красные носки; **ұйық киіп алу** надеть носки.
- Шалбар** — брюки; **жаңа/ескі шалбар** новые/старые брюки; **қара/сұр шалбар** черные/серые брюки; **шалбарды үтіктеу** гладить брюки; **мына шалбар қанша тұрады?** сколько стоят эти брюки? **мен шалбар таңдап алайын деп едім** я хочу выбрать брюки.
- Шапан** — чапан; **қазақша шапан** казахский чапан.
- Шашбау** — лента; **қызыл/ақ шашбау** красная/белая лента; **сізде жібек шашбау бар ма?** у вас есть шелковая лента?
- Шәлі** — шаль; **жылы шәлі** теплая шаль; **шәлі сатып алу** купить шаль; **әжемде әдемі шәлі бар** у моей бабушки есть красивая шаль.
- Шешу** — снимать; **көйлегін шешу** снимать платье; **туфли шешу** снять туфли; **пәлтеніңді шешіңіз** снимите пальто; **мен жылы кофтамды шештім** я сняла теплую кофту.
- Шешінген** — раздетый; **шешінген адам** раздетый человек.
- Шешіндіру** — раздевать; **баланы шешіндіру** раздевать ребенка.
- Шешіну** — раздеваться; **мен шешіндім** я разделся/разделась; **ол алдыңғы бөлмеде шешінді** он/она разделся/разделась в передней; **шешіндің бе?** ты разделся/разделась?; **шешін** разденься; **шешініңіз** разденьтесь, пожалуйста.
- Шұлық** — чулки; **жылы шұлық** теплые чулки; **жүн шұлық** шерстяные чулки; **маған ашықтау/қонырлау шұлық ұнайды** мне нравятся чулки посветлей/потемней; **шұлығым қайда?** где мои чулки?
- Юбка** — юбка; **юбкалар** юбки; **жасыл/көк юбка** зеленая/синяя юбка; **юбка сатып алдым** я купила юбку; **маған ұзын юбка керек** мне нужна длинная юбка.
- Ішік** — меховая шуба; **түлкі ішік** шуба из лисьего меха.

Қазақ мақал-мәтелдері. Казахские пословицы и поговорки.

Жаман киім жасты кәрідей етеді, кәріні перідей етеді. — Плохая одежда молодого старит, а старого в черта превращает.

Тар киім — тозғақ. — Тесная одежда быстро изнашивается.

Ескі киімді баптағаның, жаңа киімді сақтағаның. — За старой одеждой следить — новую сберечь.

Жылы киім тәнді жылытар, жылы сөз жанды жылытар. — Теплая одежда тело согревает, теплое слово — душу.

24. ҮЙ. ПӘТЕР. ДОМ. КВАРТИРА

Айна — зеркало; **үлкен/кішкене айна** большое/маленькое зеркало; **айна сатып алу** купить зеркало; **айнаға қарау** смотреть в зеркало; **айна алдында тұру** стоять перед зеркалом; **айна сынды** зеркало разбилось; **біздің үйде үлкен айна бар** у нас в доме есть большое зеркало.

Ақжайма — простыня; **маған ақжайма керек** мне нужна простыня.

Ас бөлмесі — столовая комната; **үлкен ас бөлме** большая столовая комната; **мен ас бөлмеде отырмын** я сижу в столовой комнате; **ол ас бөлмеде тамақтанады** он/она обедает в столовой комнате.

Аспашам — люстра; **үлкен аспашам** — большая люстра; **аспашам сатып алу** купить люстру.

Ас үй — кухня; **үлкен/кішкентай ас үй** большая/маленькая кухня; **ас үйде отыру** сидеть на кухне; **ас үйде тамақ әзірлеу** готовить обед на кухне; **мен ас үйде тамақтанамын** я обедаю на кухне.

Ауыз үй — прихожая, передняя комната; **ауыз үйде шешіну** раздеваться в прихожей.

Әбдіре — сундук; **әдемі әбдіре** красивый сундук.

Әжетхана — туалет; **әжетхана бос па?** туалет свободен?

Әйнек — стекло; **таза әйнек** чистое стекло; **әйнек салу** вставлять стекло; **әйнекті жудың ба?** ты вымыл/а/ стекла?; **әйнекті жудым** я вымыл/а/ стекла.

Босаға — /непочетное/место возле порога, **босаға аттау** переступать порог.

Бөлме — комната; **бөлмелер** комнаты; **үлкен/кішкентай бөлме** большая/маленькая комната; **балалар бөлмесі** детская комната; **үш/төрт бөлме** три/четыре комнаты; **біздің пәтерімізде бес бөлме бар** в нашей квартире пять комнат; **менің бөлмем кең** моя комната просторная.

Ванна — ванна; **таза ванна** чистая ванна; **ваннаны тазалап қою** вымыть ванну; **ваннаға отыру** сесть в ванну; **ваннаға түсу** принять ванну.

- Газ** — газ; газды өшір выключи газ; сен газды жақтың ба? ты включил/а/ газ?; газды өшірдім я выключил/а/ газ.
- Дәліз** — коридор; дәлізде тұру стоятъ в коридоре; дәлізбен жүру ийти по коридору; ол бөлмеден дәлізге шықты он/она/ вышел/вышла/ из комнаты в коридор; біздің дәлізіміз кең у нас широкий коридор.
- Диван** — диван; әдемі диван красивый диван; жұмсақ диван мягкий диван; диванда отыру сидеть на диване; диваннан құлап түсу упасть с дивана; біз диван сатып алдық мы купили диван; диванға отырыңыз садитесь на диван.
- Еден** — пол; таза еден чистые полы; ағаш еден деревянный пол; еден жуу мыть полы; еденде отыр сидит на полу; еденді жудың ба? ты вымыл/а/ полы?; мен еденді жудым я вымыл/а/ полы.
- Есік** — дверь; есіктер двери; ағаш/темір есік деревянная/металлическая дверь; есікті жабу закрыть дверь; есікті ашу открыть дверь; есіктің ар жағында тұру стоятъ за дверью; есікті аш открой дверь; есікті жабыңыз закройте дверь.
- Жастыққап** — наволочка; таза/кір жастыққап чистая/грязная наволочка.
- Жатын бөлме** — спальня; әкем жатын бөлмеде демалып жатыр отец отдыхает в спальне; баланы жатын бөлмеге әкетті мальчика унесли в спальню.
- Жәшік** — ящик; жәшіктер ящики; үлкен/кішкене жәшік большой/маленький ящик; үстел жәшігі ящик стола; жәшікке салу положить в ящик; жәшіктен алу взять из ящика; жәшіктен ал возьми из ящика.
- Желдеткіш** — вентилятор.
- Желкөз** — форточка; желкөз ашық па? форточка открыта?
- Жеке меншік үй** — частный дом; біз жеке меншік үйде тұрамыз мы живем в частном доме.
- Жиһаз** — мебель; гарнитур; ас үй жиһазы столовая мебель; балалар жиһазы детская мебель; қандай әдемі жиһаз! какая красивая мебель!
- Жуынатын бөлме** — ванная; жуынатын бөлме үлкен/кішкентай большая/маленькая ванная; апам жуынатын бөлмеде кір жуып жатыр мама стирает белье в ванной; жуынатын бөлмеде ваннаға түсу принять ванну в ванной комнате;
- Кабинет** — кабинет; үлкен/кішкене кабинет большой/маленький кабинет; кабинетке кіру войти в кабинет; кабинетте жұмыс

істеу работать в кабинете; әкем кабинетте газет оқып отыр
папа в кабинете читает газету.

Кереует/төсек/ — кровать; **ағаш/темір кереует** деревянная/
металлическая кровать; **кереуетте жату** лежать на кровати;
кереует астында под кроватью; **кереуетке қой** положи на
кровать; **сенің кереуетің қайда?** где твоя кровать?; **мынау**
менің кереуетім это моя кровать.

Киім ілгіш — вешалка; **киім ілгіштер** вешалки; **киім ілгішке**
іліп қою повесить на вешалку.

Көрпе — одеяло; **қалың/жылы көрпе** толстое/теплое одеяло;
екі көрпе два одеяла; **көрпе жамылу** укрыться одеялом.

Көрші — сосед, соседка; **көршілер** соседи; **жақсы көршілер**
хорошие соседи; **көршісіне барып келу** сходит к соседу;
көршілерін шақыру позвать соседей; **көршің кім?** кто твой
сосед?

Кресло — кресло; **бір кресло** одно кресло; **екі/үш кресло** два/
три кресла; **мен креслода отырмын** я сижу в кресле.

Кілем — ковер; **кілемдер** ковры; **үлкен/кішкене кілем** большой/
маленький ковер; **жаңа/ескі кілем** новый/старый ковер; **екі/
үш кілем** два/три ковра; **кілем үстінде отыру** сидеть на ковре;
әкем кілем сатып алды папа купил ковер; **апама кілем сый-**
лады маме подарили ковер.

Кіре беріс — вход.

Қабат — этаж; **үстіңгі/төменгі қабат** верхний/нижний этаж;
сіздің пәтеріңіз қай қабатта? на каком этаже ваша квартира?;
пәтерім үшінші қабатта моя квартира на третьем этаже.

Қабырға — стена; **қабырғалар** стены; **биік/ақ қабырға** высокая/
белая стена; **қабырғада ілулі тұр** висит на стене; **қабырғадан**
алып қою снять со стены; **қабырғаның жанында тұр** стоит у
стены.

Қазыналық үй — государственный дом; **мен қазыналық үйде**
тұрамын я живу в государственном доме.

Қалақ — совок для мусора; **қалақ қайда?** где совок для му-
сора?

Қоқырсауыт — ящик для мусора.

Қоқыс(қоқтық) — мусор.

Қоқыс шелегі(қоқыс контейнері) — мусорное ведро(мусорный
контейнер); **қоқыс шелегі қайда?** где мусорное ведро?

Құлып — замок; **есік құлпы** дверной замок; **екі құлып** два
замка; **құлып салу** запереть на замок.

Лифт — лифт; **сіз тұратын үйде лифт бар ма?** в вашем доме есть лифт?; **лифт бар/жоқ** лифт есть/лифта нет.

Мұздатқыш — морозильник; **мұздатқыш ас бөлмеде тұр** морозильник стоит в кухне.

Орталықтан жылыту жүйесі — центральное отопление.

Орындық — стул; **орындықтар** стулья; **бір орындық** один стул; **алты орындық** шесть стульев; **көп орындық керек** мне нужно много стульев; **орындыққа отырыңыз** садитесь на стул; **орындыққа отырды сел/а/** на стул; **мына орындық бос па?** этот стул не занят?

Отырғыш — скамейка; **ағаш отырғыш** деревянная скамейка; **отырғышқа отырды сел/а/** на скамейку; **отырғыштың астында жатыр** лежит под скамейкой.

Пәтер — квартира; **жаңа/ескі пәтер** новая/старая квартира; **екі/үш/төрт бөлмелі пәтер** двух/трех/четырёхкомнатная квартира; **біздің пәтеріміз жайлы** у нас удобная квартира; **пәтеріңізде неше бөлме?** сколько комнат в вашей квартире?

Перде — занавеска; **перделер** занавески; **әдемі/жаңа перделер** красивые/новые занавески; **терезенің перделерін түсіру** задернуть занавески на окнах.

Пеш — печь; **электр пеш** электрическая печь; **орыс пеші** русская печь; **пеш жағу** топить печь; **пешті жағу керек** надо растопить печь.

Подъезд — подъезд; **көше жақтағы подъезд** парадный подъезд; **бірінші/екінші подъезд** первый/второй подъезд; **мен үшінші подъезде тұрамын** я живу в третьем подъезде; **қай подъезде тұрасың?** в каком ты подъезде живешь?

Саты — лестница; **ағаш/бұрама саты** деревянная/винтовая лестница; **сатымен көтерілу** подниматься по лестнице; **сатымен түсу** спускаться по лестнице; **сатыңыз бар ма?** у вас есть лестница?

Сөре — полка; **кітап сөресі** книжная полка; **бір сөре** одна полка; **екі/үш сөре** две/три полки; **сөреде жатыр** лежит на полке; **сөреге қойыңыз** положите на полку.

Сыпырғыш — веник; **сыпырғышты ал** возьми веник.

Сыпыру — подметать/подмести; **еден сыпыру** подметать пол.

Сіріңке — спички; **бір қорап сіріңке** коробка спичек.

Табалдырық — порог; **табалдырықты аттау** переступить порог; **табалдырықты аттатпау** на порог не пускать; **табалдырығын тоздыру** обивать порог.

Теледидар — телевизор; **түрлі түсті теледидар** цветной телевизор; **төргі бөлменің бұрышында теледидар тұр** в углу гостиной находится телевизор.

Терезе — окно; **терезелер** окна; **үлкен/кішкене терезе** большое/маленькое окно; **терезені сұрту** вытирать окно; **терезеге қарап тұру** смотреть в окно; **терезенің алдында тұр** стоит у окна; **терезені аш** открой окно; **терезені жабыңыз** закройте окно.

Тоңазытқыш — холодильник; **жаңа/ескі тоңазытқыш** старый/новый холодильник; **тоңазытқышқа салып қою** положить в холодильник; **тоңазытқыш ас үйде тұр** холодильник стоит в кухне.

Төбе — потолок; **төбесі биік** высокий потолок; **төбеде ілулі тұр** висит на потолке; **төбеге қолы жету** доставать до потолка.

Төр — почетное место в комнате; **төрге шығыңыз** проходите на почетное место.

Төргі бөлме — гостиная; **төргі бөлмеге кіріңіз** проходите в гостиную.

Тұрғын жер — жилая площадь, жилплощадь.

Тұру — жить, проживать; **ауылда/қалада тұру** жить в ауле/городе; **мен жеке меншік үйде тұрамын** я живу в частном доме; **мен қаланың орталығында тұрамын** я живу в центре города; **Санжар қайда тұрады?** где живет Санжар?; **ол Алматыда тұрады он** живет в Алматы.

Тұсқағаз — обои; **әдемі тұсқағаз** красивые обои.

Үй — дом; **үйлер** дома; **тас/ағаш/кірпіш үй** каменный/деревянный/кирпичный дом; **екі қабат үй** двухэтажный дом; **көп қабатты үй** многоэтажный дом; **сіздің үйіңіз қай жерде?** где находится ваш дом?; **біздің үйіміз қаланың шетінде** наш дом на краю города; **үйдің нөмірі неше?** какой номер дома?

Үй асты — подвал.

Үстел — стол; **ас/жазу үстелі** обеденный/письменный стол; **үстелдің үстінде** на столе; **үстелдің астында** под столом; **әкемнің кабинетінде жазу үстелі бар** в папином кабинете есть письменный стол.

Шам — лампа; **үстел шамы** настольная лампа; **шамды жағу** включить лампу; **шамды сөндіріңіз** выключите свет/лампу/.

Шаңсорғыш — пылесос; **бір шаңсорғыш** один пылесос; **жаңа шаңсорғыш сатып алу** купить новый пылесос; **сізде шаңсорғыш бар ма?** у вас есть пылесос?; **шаңсорғышты жөндеу керек** надо починить пылесос.

Шатыр — крыша; **қаңылтыр/ағаш шатыр** железная/деревянная крыша.

Шкаф — шкаф; **кітап қоятын шкаф** книжный шкаф; **шкафқа қою** положить в шкаф; **шкафтан алу** достать из шкафа; **шкаф кабинетте тұр** шкаф стоит в кабинете; **журналдар шкафтың ішінде жатыр** журналы находятся в шкафу.

Шүберек — тряпка; **таза шүберек** чистая тряпка; **шүберекпен сүрту** вытереть тряпкой.

Шүмек — кран; **шүмекті бұрау** повернуть кран, закрыть кран; **шүмекті бұрап қой** закрой кран.

Шыға беріс — выход.

Шынытас — кафель; **ақ/жасыл шынытас** белый/зеленый кафель.

III. ҚОҒАМ. ОБЩЕСТВО

25.ЕЛ. МЕМЛЕКЕТ. СТРАНА. ГОСУДАРСТВО

- Азамат** — гражданин; **Қазақстан Республикасы азаматының төлқұжаты** паспорт гражданина Республики Казахстан.
- Азаматтар** — граждане; **азаматтардың негізгі құқы** основные права граждан; **азаматтардың негізгі міндеттері** основные обязанности граждан; **азаматтардың сайлау құқын бұзу** нарушение избирательных прав граждан.
- Азаматтық** — гражданский; **азаматтық борыш** гражданский долг; **азаматтық куәлік** гражданское свидетельство; **азаматтық құқ** гражданское право; **азаматтық борышты орындау** выполнять гражданский долг.
- Азаматтық** — гражданство; **азаматтық заң** закон о гражданстве.
- Азаматтық қорғаныс** — гражданская оборона.
- Азаматша** — гражданка.
- Айлық** — заработная плата.
- Ақшалай сыйлық** — денежное вознаграждение.
- Ақысы төленбейтін демалыс** — отпуск без содержания.
- Ақысы төленетін демалыс** — оплачиваемый отпуск.
- Алқа** — коллегия; **қазылар алқасы** судейская коллегия.
- Арнайы бұйрық** — специальный приказ; **арнайы бұйрықтар** специальные приказы.
- Арнайы жұмыс киімі** — специальная одежда.
- Арнайы аяқ киімі** — специальная обувь.
- Арыз** — 1) заявление,
2) жалоба; **арыз жазу** написать заявление.
- Арыз беруші** — заявитель, жалобщик.
- Анықтама** — справка; **маған анықтама керек** мне нужна справка.
- Әкім** — аким; **қала әкімі** аким города; **Қызылорда облысының әкімі** аким Кызылординской области.
- Әкімшілік** — акимат.
- Әнұран** — гимн; **Қазақстанның әнұраны** гимн Казахстана.
- Бағдарлама** — программа; **бағдарламалар** программы; **бағдарламада** в программе.
- Басқарма** — управление.
- Басқару** — руководить; **басқарып жүр** — руководит.
- Басқарушы** — управляющий.
- Бастық** — начальник; **бастықтар** начальники; **бастық қол қойды** начальник поставил подпись; **бастық өзінде ме?** начальник

у себя?; **бастық өзінде** начальник у себя; **бастық жоқ, ол мәжілісте** начальника нет, он на совещании; **бастық қашан болады?** когда будет начальник?; **бастық кеш келеді** начальник будет поздно.

Басшы — глава; руководитель; **Қазақстан делегациясының басшысы** глава Казахстанской делегации.

Басшылық — руководство.

Баяндау хаты — докладная записка.

Бекітілген — утверждено.

Бекіту — утверждать/утвердить.

Бөлім — отдел; **бөлімдер** отделы; **бөлімде** в отделе; **мекемеде неше бөлім бар?** в учреждении сколько отделов?

Бірлестік — объединение; **өндірістік бірлестік** производственное объединение.

Бұйрық — приказ; **бұйрық бойынша** согласно приказу.

Бұйрықтан үзінді — выписка из приказа.

Бұрыштама — резолюция.

Дана — экземпляр; штука; **бір дана** один экземпляр.

Демалыс — отпуск; отдых; выходной; **демалыс күн(дер)** выходной(ые) день (дни); **демалыс күні** в выходной день; **сіз демалыста болдыңыз ба?** вы были в отпуске?

Екі жақтың құқы мен міндеттері — права и обязанности сторон.

Екі жақтың заңды мекен-жайы — юридические адреса сторон.

Ел — 1) страна; **елдер** страны; **туған ел** родная страна; **елге** в родные края; **бүкіл елде** по всей стране; **ыстық елдерде** в жарких странах; **елімізге қажет жұмысшы мамандықтары көп** много рабочих профессий, нужных нашей стране;

2) население, народ; **менің елім** мой народ.

Елбасы — глава; **мемлекет елбасы** глава государства.

Елтаңба — герб; **мемлекеттік елтаңба** государственный герб.

Елші — посол; **төтенше елшісі** чрезвычайный посол.

Елшілік — посольство; **Ресей елшілігі** посольство России.

Еңбек жағдайы — условия труда.

Еңбек келісімі — трудовое соглашение.

Еңбек кітапшасы — трудовая книжка.

Енгізу — вносить/внести.

Ескерту — предупреждение (как мера наказания); примечание.

Есеп — отчет; учет; **есептер** отчеты; **жылдық есеп** годовой отчет; **мен есепті тапсырдым** я сдал отчет; **сен есепті тапсырдың ба?** ты сдал отчет?; **біз есепті дер кезінде тапсырдық**

мы сдали отчет своевременно; **есепке алынған мерзімі** дата приема на учет; **есептен шыққан мерзімі** дата снятия с учета.

Жақ, жағы — сторона; **екі жақтың міндеттері** обязанности двух сторон.

Жалақы — зарплата; **жалақы алу** получить зарплату.

Жалпы — общий; **жалпы ережелері** общие правила.

Жарамды — действительный; действителен; годный, годен.

Жарамсыз — недействительный; **жарамсыз деп саналсын** — считать недействительным.

Жарлық — указ; **Қазақстан Президентінің жарлығы** указ Президента Республики Казахстан.

Жауапты — ответственный; **жауапты адам болып тағайындалсын** назначить ответственным.

Жеке басты — личный.

Жеке басын растайтын құжат — документ, удостоверяющий личность.

Жеке куәлік, жеке басты растайтын куәлік — удостоверение личности.

Жер — 1) планета; **Жер Күнді айналып жүреді** Земля вращается вокруг Солнца;

2) суша; **жерден биік көтеріліп ұшу** лететь высоко над землей;

3) почва; **құнарлы жер** тучная земля; **жерге тастау** бросить на землю; **жерді өңдеу** обработка земли;

4) страна; **туған жер** родная земля; **жат жерлер** чужие страны;

♦ **жерге кіріп кете жаздау/жерге кіргендей болу** готов сквозь землю провалиться; **жер ұйық** богатая, плодородная земля; **жерден жеті қоян тапқандай қуану** быть вне себя от радости; **жер-көкке сыйғызбай мақтау** возносить до небес, чрезмерно расхваливать.

Жетекші — руководитель; **жетекшілер** руководители.

Жиналыс — собрание; **жиналыстар** собрания; **жиналыста** на собрании; **жиналысқа** на собрание.

Жоспар — план.

Жоспарлама — планерка.

Жоспарлау — планировать.

Жоспарлы — плановый, планомерный.

Жоспарсыз — неплановый.

Жұмыс — работа; **жеңіл жұмыс** легкая работа; **ауыр жұмыс**

тяжелая работа; **қызықты жұмыс** интересная работа; **жұмыс күні** рабочий день; **жұмыста** на работе; **жұмысқа** на работу; **жұмыс істеу** работать; **зерттеу жұмыстары** исследовательская работа; **маусымдық жұмыс** сезонные работы.

Жұмыс беруші — работодатель.

Жұмысшы — работник; **жұмысшының міндеттері** обязанности работника.

Зейнетақы — пенсия; **зейнетақы алу** получать пенсию.

Зейнеткер — пенсионер; **зейнеткерлер** пенсионеры; **әкем** — **зейнеткер** мой отец — пенсионер.

Кадрлар бөлім(шес)і — отдел кадров.

Кәсіп — профессия, специальность; занятие, связанное с производством чего-либо; **кәсібің не?** чем занимаешься?

Кәсіпкер — предприниматель.

Кәсіпқой — профессионал.

Кәсіподақ — профсоюз; **кәсіподаққа кірген жылы** год вступления в профсоюз; профсоюзный; **кәсіподақ ұйымы** профсоюзная организация; **Қазақстан республикасы білім және ғылым қызметкерлерінің кәсіподағы** профсоюз работников образования и науки Республики Казахстан.

Кәсіптік бағдар — профессиональная ориентация.

Кәсіптік білім беру — профессионально-техническое образование.

Келісім — контракт, договор; **келісімнің сипаты мен шарттары** предмет и условия договора; **келісім шарттарын өзгерту** условия изменения контракта.

Кепілдік — гарантия.

Кепілдеме — рекомендация, гарантия; **кепілдеме туралы мәлімет** сведения о рекомендациях.

Кепілдемелік — рекомендательный, гарантийный.

Кесім — акт.

Көмекші — помощник.

Көшірме — копия; **құжат көшірмесі** копия документа.

Куәлік — удостоверение; **куәлік берген мекеме** кем выдано удостоверение; **туу туралы куәлік** свидетельство о рождении; **жеке куәлік** удостоверение личности.

Күзет — охрана; **күзетті күшейту** усиление охраны.

Күн тәртібі — повестка дня.

Қаржы — средства.

Қаулы — постановление; **қаулы шығару** вынести постанов-

ление; **қаулы алу** принять постановление; **жиналыстың қаулысы** постановление собрания.

Қоғамдық пікір — общественное мнение.

Қолхат — расписка; **маған қолхат керек** мне нужна расписка.

Қолы — подпись; **қол қою** поставить подпись; **қолын куәландырамын** подпись удостоверяю; **мен қол қойдым** я поставил подпись; **қол қойыңыз** поставьте подпись; **бастық қол қойды** начальник поставил подпись.

Қор — фонд; **қайырымдылық қоры** благотворительный фонд.

Қызмет — 1) должность; 2) работа, служба; 3) функция, деятельность; **мемлекеттік қызмет** государственная служба; **мемлекеттік қызметте** на государственной службе; **кәсіподақ ұйымындағы атқаратын қызметі** занимаемая должность в профсоюзной организации.

Қызметкер — работник, служащий; **қызметкердің қолы** подпись работника.

Қызметші — служащий; **қызметшілер** служащие.

Құжат — документ; **құжаттарың дайын ба?** документы готовы?

Құрылтай — съезд; **құрылтайдан кейін** после съезда.

Лайық — соответствующий, подходящий; **лайық көру** считать подходящим, достойным.

Лайықсыз — не соответствующий.

Лауазымдық(ресми) төлемақы — официальная заработная плата

Мәжіліс — заседание, совещание; **мәжілісте** на заседании; **мәжілістің күн тәртібі** повестка дня заседания.

Мәселе — вопрос; проблема; **мәселені қарау** рассматривать вопрос.

Маман — специалист; **мамандар** специалисты; **жақсы маман** хороший специалист; **мамандарша талдайтын** разбираться как специалист.

Мамандық — специальность; квалификация; профессия; **мамандығың бар ма?** у тебя есть специальность?; **мамандыққа баға беру комиссиясы** квалификационная комиссия.

Мәлімдеме — заявление, извещение; **мәлімдеме жасау** сделать заявление.

Мәлімдеу — извещать, заявлять; **радиодан мәлімдеді** известили по радио.

Мәлімет — сведения, информация, сводка; **ауа райы мәліметі** сводка о погоде.

Мәртебе — статус; **қазақ тіліне мемлекеттік мәртебе берілді** казахский язык получил статус государственного языка.

Мекеме — учреждение; **мекемелер** учреждения; **мекеме басшысы** руководитель учреждения; **біздің мекемеде** в нашем учреждении.

Мемлекет — государство; **тәуелсіз мемлекет** суверенное государство; **Қазақстан — көп ұлтты егеменді мемлекет** Казахстан — многонациональное независимое государство.

Мемлекеттік құпия — государственная тайна.

Мереке күн — праздник; **мереке күндері** в период праздничных дней.

Мерзім — срок; **сапар мерзімі** срок командировки; **сынақ мерзімі** испытательный срок.

Мөр — печать, штампель.

Міндет — обязанность; **міндеттер** обязанности.

Мінездеме — характеристика; **мінездеме алу** получить характеристику; **маған мінездеме керек еді** мне нужна характеристика.

Орынбасар — заместитель; **бастықтың орынбасары** заместитель начальника.

Орындау — выполнять/выполнить.

Орындаушы — исполнитель.

Отан — родина; **біздің отанымыз** наша родина; **отанды сүй** любит родину; **отан қорғау** защищать родину; **отанға берілгендік** преданность родине; **отанды қорғау — әрбір азаматтың қасиетті борышы** защита родины — священный долг каждого гражданина.

Өзгеріс — изменение; **өзгерістер** изменения; **өзгерістер енгізілсін** внести изменения.

Өкіл — представитель; **өкілдер** представители.

Өкім — распоряжение; **өкімдер** распоряжения; **өкімде** в распоряжении.

Өмірбаян — автобиография.

Өтініш — заявление; **өтініш жазу** писать заявление; **өтініш жаздым** написал/а/ заявление; **мінеки, өтінішіңіз** вот ваше заявление.

Пайыз — процент; **жүз пайыз** сто процентов.

Ресми — официальный; **ресми сапар** официальный визит.

Сапар — визит; путь; путешествие; **биресми сапар** неофициальный визит; **сапар шегу** отправиться в путь.

Сілтеме — указатель; **сілтемелер** указатели.

Саясат — политика; **ішкі саясат** внутренняя политика; **ұлт саясаты** национальная политика.

Сенімхат — доверенность; **сенімхат жазу** писать доверенность.

Тегі — фамилия.

Тіл — язык; **ана тілі** родной язык; **мемлекеттік тіл** государственный язык; **менің ана тілім** — **орыс тілі** мой родной язык — русский; **шетел тілдерін үйрену керек** надо изучать иностранные языки.

Төлқұжат — паспорт; **төлқұжаттар** паспорта; **төлқұжат Қазақстан Республикасының меншігі болып табылады, ал оның иесі Қазақстан Республикасының қорғауында болады** паспорт является собственностью Республики Казахстан, а его владелец находится под защитой Республики Казахстан.

Төраға — председатель; **кеңес төрағасы** председатель совета; **төрағаның қолы** подпись председателя.

Төрайым — председатель (жен.); **төрайымның өз қолы** личная подпись председателя.

Төтенше жағдай — чрезвычайное положение.

Түйіндеме — резюме.

Түпнұсқа — оригинал.

Түсініктеме — объяснительная записка.

Ұжым — союз, объединение.

Ұйым — организация; **Алматы қалалық ұйымы** Алматинская городская организация; **ұйым хабарлайды** организация извещает; **билетті берген ұйымның аты** организация, выдавшая билет.

Ұлт — нация, национальность; **ұлтыңыз кім?** кто вы по национальности; **оның ұлты** — **ұйғыр** он — уйгур по национальности.

Ұлттық — национальный; **ұлттық дәстүр** национальный обычай/традиция/; **ұлттық киім** национальная одежда; **ұлттық мәдениет** национальная культура.

Үкімет — правительство; **Қазақстан үкіметі** правительство Казахстана; **біздің үкіметіміз** наше правительство; **үкімет басшылары** главы правительств.

Үлгі — образец.

Үндеу — обращение; **халыққа үндеу** обращение к народу; **үндеу шығару** выпустить обращение.

Хабарландыру — объявление.

Хаттама — протокол.

Хатшы — секретарь.
Шара — мера; **шара қолданылуда** меры принимаются.
Шарт — договор, условие; **шарт жасау** заключить договор;
шартты бұзу нарушить договор.
Шаруа — крестьянин; хозяйство; **шаруа жағдайына қарай** по
состоянию хозяйства.
Шаруашылық — хозяйство.
Шекара — граница; **мемлекеттік шекараларды күзету** охрана
государственных границ.
Шетел — зарубежный, иностранный; **шетел баспасөзі** зарубеж-
ная пресса; **шетел тілі** иностранный язык.
Шетке шығару — экспорт.
Шеттен келтіру — импорт.
Шешім — решение; **шешімі бойынша** по решению; **шешім**
қабылдау принять решение.
Шипажай — санаторий.
Ынталандыру — поощрение.
Іс — работа, дело; **іске қосылсын** приобщить к делу.
Іс жүргізу — делопроизводство.
Іс қағаздарын жүргізу — вести делопроизводство.
Іссапар — командировка; **іссапарының куәлігі** командировоч-
ное удостоверение.
Ішкі еңбек тәртібі — внутренний распорядок.

Қазақ мақал-мәтелдері. Казахские пословицы и поговорки.

Отансыз адам — ормансыз бұлбұл. — Человек без Родины,
что соловей без леса.
Отанды сүю от басынан басталады. — Любовь к Родине на-
чинается у семейного очага.
Кісі елінде сұлтан болғанша, өз елінде ұлтан бол. — Чем
быть на чужбине султаном, лучше быть на Родине подмет-
кой.
Туған жердің ауасы да ем (шипа). — На родине и воздух —
лекарство.
Ата қоныс — алтын мекен. — Родная земля — золотая колы-
бель.
Аққу көлін аңсайды, адам туған жерін аңсайды. — Лебедь
тоскует по родному озеру, а человек — по Родине.

Туған жердей жер болмас, туған елдей ел болмас. — Нет земли лучше, чем Родина, нет лучше Отчизны, чем Родина.
Туған жердің қадірін шетте жүрсең білерсің. — Попав на чужбину, поймешь, как дорога Родина.
Туған жердің жуасы да тәтті. — И лук на родине слаще. И горькое на Родине кажется сладким.

26. МЕРЕКЕЛЕР. ПРАЗДНИКИ

Айт — религиозный праздник мусульман, который отмечается и в Казахстане; **айттау** ходить в гости во время айта.

Бесік той/бесікке салар/ — праздник Колыбели, обряд укладывания новорожденного в колыбель.

Білім күні — день Знаний; **1 қыркүйек** — Білім күні 1 сентября — день Знаний.

Жаңа жыл — Новый год; **Жаңа жылды біздің елімізде екі рет тойлайды** в нашей стране Новый год отмечается дважды.

Жеңіс күні — день Победы; **9 мамыр** — **Жеңіс күні** 9 мая — день Победы.

Кәмелетке толу мерекесі — празднование по случаю совершеннолетия детей.

Қазақстан Республикасы Конституциясының күні — день Конституции Республики Казахстан; **30 тамыз** — **Қазақстан Республикасы Конституциясының күні** 30 августа — день Конституции Республики Казахстан.

Қазақстан Халқының Бірлігі Мерекесі — день солидарности народов Казахстана.

Қоныстану тойы — новоселье; **қоныстану тойына шақыру** пригласить на новоселье.

Мерейтой — юбилей; **мерейтойын өткізу** отмечать юбилей.

Мереке — праздник; **мерекелеріңіз құтты болсын!** с праздником!

Наурыз мейрамы — праздник Наурыз; **22 наурыз** — **Наурыз мейрамы** 22 марта — праздник Наурыз; **Наурыз тойында дүние жүзіндегі мұсылмандар бірін-бірі құттықтайды** 22 марта мусульмане всего мира отмечают праздник Наурыз; **Наурыз мерекесін “Ұлыстың ұлы күні” деп атайды** они называют праздник Наурыз “Великим праздником”.

Республика күні — 25 қазан — день Республики — 25 октября.
Республика күні Қазақстан Республикасының ұлттық мерекесі
болып жарияланды — день Республики объявлен националь-
ным праздником Республики Казахстан.

Тәуелсіздік күні — день Независимости; **16 желтоқсан** — **Қа-
зақстан Республикасының Тәуелсіздік күні** 16 декабря —
день Независимости Республики Казахстан.

Туған күн — день рождения; **туған күнің құтты болсын!** с
днем рождения тебя!

Тұсау кесу — *торжество, на котором проводится ритуал раз-
резания пут — скрученной пестрой веревки, привязанной к
ногам малыша, с пожеланиями доброго пути.*

Үйлену тойы — свадьба; **үйлену тойына шақыру** пригласить
на свадьбу.

Халықаралық әйелдер күні — Международный женский день;
8 Наурыз — **Халықаралық әйелдер күні** 8 Марта — Междуна-
родный женский день.

Шілдеhana — *праздник рождения ребенка, пиршество в честь
новорожденного.*

27. ҚАЛА. ГОРОД

Алаң — площадь; **қаланың орталық алаңы** центральная площадь
города; **Алматының бас алаңында Тәуелсіздік монументі**
ашылды на главной площади Алматы воздвигнут монумент
Независимости; **Республика алаңына қалай баруға болады?**
скажите, пожалуйста, как дойти до площади Республики?

Астана — столица; **әдемі астана** красивая столица; **астанада**
тұрамын я живу в столице **астанаға көшіп кетті** переехал/а/
в столицу; **ол астанадан келді** он/она/ приехал/а/ из столицы.

Аудан — район; **аудандар** районы; **үлкен аудан** большой район;
Алматы қаласының Алмалы ауданы Алмалинский район го-
рода Алматы; **сен қай ауданда тұрасың?** ты в каком районе
живешь?; **мен Алмалы ауданында тұрамын** я живу в Алма-
линском районе.

Аурухана — больница; **қалалық аурухана** городская больница;
орталық аурухана қай жерде где центральная больница?

Базар — базар; **Көк базар** Зеленый базар; **біздің үй базарға**
жақын наш дом находится около базара; **базарға бардың**
ба? ты ходил/а/ на базар?; **иә, базарда болдым** да, я был/а/
на базаре.

Банк — банк; **Халықтық банкі** Народный банк; **жинак банкісі** сберегательный банк; **жақын жерде банк бар ма?** есть ли поблизости банк?; **банктерде ақша айырбастайтын орын бар** в банке есть обменный пункт.

Даңғыл — проспект; **жаңа даңғыл** новый проспект; **Достық даңғылы** проспект Дружбы; **мына даңғыл қалай аталады?** как называется этот проспект?; **бұл Абылайхан даңғылы** это проспект Аблайхана.

Даңқ мемориалы — мемориал Славы.

Дәмхана — кафетерий; кулинария.

Дәріхана — аптека; **дәріханалар** аптеки; **қалалық дәріхана** городская аптека; **дәріханада** в аптеке; **дәріханадан** из аптеки; **дәріханаға** в аптеку; **дәріхананың жанында** возле аптеки

Емхана — поликлиника; **емханалар** поликлиники; **қалалық емхана** городская поликлиника.; **аудандық емхана** районная поликлиника **емханада** в поликлинике; **емханадан** из поликлиники; **емханаға** в поликлинику; **емхананың жанында** около поликлиники.

Ескерткіш — памятник, монумент; **Абайға арналған ескерткіш** памятник Абая; **мына ескерткіш кімге қойылған?** кому поставлен этот памятник?; **халық батыры Амангелді Имановтың ескерткіші** это памятник народному батыру Амангельды Иманову; **мен Мұхтар Әуезовтың ескерткішін көрейін деп едім** я хочу посмотреть памятник Мухтару Ауэзову.

Жетімхана — детский дом, приют.

Зергерхана — ювелирная мастерская.

Зерде аллеясы — аллея Памяти.

Қала — город; **қалалар** города; **үлкен қала** большой город; **қалада тұру** жить в городе; **ол Түркістан қаласында тұрады** он/она живет в городе Туркестане; **қалада бірнеше институт, театрлар бар** в городе есть несколько институтов и театров; **сіз қалада тұрасыз ба?** вы живете в городе?; **1921 жылы қалаға Алматы аты берілді** в 1921 году город назвали Алматы; **1929 жылы Алматы қаласы Қазақстанның астанасы болды** в 1929 году город Алматы стал столицей Казахстана.

Қалалық — городской; **қалалық аурухана** городская больница; **қалалық тұрғындар** городские жители; **қалалық саябақта** в городском парке; **сен қалалық хайуанатханада болдың ба?** ты был/а/ в городском зоопарке?

Кеңсе — офис; **кеңсе жиһаздары** офисная мебель; **бұл кімнің кеңсесі?** это чей офис?

Кинотеатр — кинотеатр; **кинотеатрлар** кинотеатры; **жаңа/ескі кинотеатр** новый/старый кинотеатр; **“Арман” кинотеатры** біздің үйге жақын кинотеатр “Арман” находится возле нашего дома; **кинотеатрға барайықшы!** пойдём в наш кинотеатр!

Киоск — киоск; **газет киоскісі** газетный киоск; **гүл сататын киоск** цветочный киоск; **газет киоскісі қай жерде?** где здесь газетный киоск?

Қонақ үй — гостиница; **қонақ үйлер** гостиницы; **қонақ үйде** в гостинице; **қонақ үйге** в гостиницу; **қалада қонақ үйлер бар ма?** в городе есть гостиницы?; **иә, қалада бірнеше қонақ үй бар** да, в городе несколько гостиниц.

Көше — улица; **көшелер** улицы; **орталық көше** центральная улица; **көшемен жүру** идти/ходить по улице; **көшеде ойнау** играть на улице; **біздің үй Жамбыл көшесінде** наш дом находится на улице Жамбыла; **Төле би көшесі қай жерде?** где улица Төле би?; **қай көшеде тұрасың?** на какой улице ты живешь?; **мен Абай көшесінде тұрамын** я живу на улице Абая.

Мәдениет сарайы — дворец культуры.

Мейманхана — гостиница; **мейманханалар** гостиницы; **мейманханада** в гостинице; **мейманханаға** в гостиницу; **маған “Әлия” мейманханасы керек** мне нужна гостиница “Алия”.

Мейрамхана — ресторан; **мейрамханалар** рестораны; **мейрамханада** в ресторане; **мейрамханаға** в ресторан.

Монша — баня; **“Арасан” моншасы** баня “Арасан”; **шығыс моншасы** восточная баня.

Мұз айдыны — ледовый каток; **Медеу мұз айдыны** ледовый каток Медеу.

Мұражай — музей.

Мүгедектер үйі — дом инвалидов.

Орталық — центр; **центральный**; **қаланың орталығы** центр города; **қаланың көрнекті орындары орталығында** достопримечательности города в его центре; **мен қаланың орталығында тұрамын** я живу в центре города; **әкем қаланың орталығынан пәтер алды** мой отец получил квартиру в центре; **Алматы — ғылым мен мәдениеттің аса ірі орталығы** Алматы — крупнейший научный и культурный центр

Перзентхана — роддом.

Республика сарайы — дворец Республики.

Сән үйі — ателье.

Театр — театр; **опера театры** оперный театр; **драма театры** драматический театр; **бір театр** один театр; **екі/үш театр** два/три театра; **сізде театр бар ма?** у вас есть театр?; **біздің қалада төрт театр бар** в нашем городе четыре театра.

Телемұнара — телевышка.

Тұрмыс үйі — дом быта; **“Әсем” тұрмыс үйі 1976 жылы ашылған** дом быта “Асем” был открыт в 1976 году; **“Әсем” тұрмыс үйі** — тұрмыстық қызмет көрсететін орталық дом быта “Асем” — центр бытового обслуживания.

Ықшамаудан — микрорайон; **ықшамаудандар** микрорайоны; **жаңа/ескі ықшамаудан** новый/старый микрорайон; **бірінші/оныншы ықшамаудан** первый/десятый микрорайон; **сен қай ықшамауданда тұрасың?** ты в каком микрорайоне живешь?; **мен үшінші ықшамауданда тұрамын** я живу в третьем микрорайоне.

Ішкі істер бөлімі — отделение полиции(внутренних дел); **аудандық/ қалалық ішкі істер бөлімі** районный/городской отдел внутренних дел.

28. ҚАЛА КӨЛІГІ. ГОРОДСКОЙ ТРАНСПОРТ

Автобекет — автовокзал, автостанция; **“Саяхат” автобекеті** автовокзал “Саяхат”; **автобекетке қалай бара аламын?** как мне добраться до автовокзала?

Автобөлшектер — автозапчасти.

Автокөлік — автотранспорт.

Автобус — автобус; **алпыс алтыншы автобус** шестьдесят шестой автобус; **автобус аялдамасы** остановка автобуса; **автобуска кіру** войти в автобус; **автобустан түсу** выйти из автобуса; **автобустағы орын** место в автобусе; **базарға дейін қандай автобус барады?** какой автобус идет в сторону базара?; **базарға алпыс алтыншы автобуспен баруға болады** до базара можно доехать шестьдесят шестым автобусом.

Автомобиль — автомобиль; **жеңіл автомобиль** легковой автомобиль; **жүк автомобилі** грузовой автомобиль; **автомобильмен жүру** ехать на автомобиле; **сізде автомобиль бар ма?** у вас есть автомобиль?; **бізде автомобиль бар** у нас есть автомобиль.

Автотұрақ — автостоянка.

Алыс(та) — далеко; **ол алыс па?** это далеко?

Аялдама — остановка; **келесі/соңғы аялдама** следующая/конечная остановка; **циркке дейін неше аялдама бар?** сколько остановок до цирка?; **осы аялдамадан түссеңіз болады** вы можете выйти на этой остановке; **келесі аялдамадан түсесіз бе?** выходите на следующей остановке?

Билет — билет; **билеттер** билеты; **бір билет** один билет; **екі билет** два билета; **автобус билеті** автобусный билет; **билет сатып алу** купить билет; **билет сатып алдың ба?** ты купил/а/билет?; **бір билет беріңізші** дайте, пожалуйста, один билет; **билет алыңыз** возьмите билет.

Бұрыш — угол; **бұрышқа** на угол; **бұрышта** на углу; **бұрыштың ар жағына** за угол; **бұрыштың ар жағында** за углом.

Дөңгелек — колесо; **дөңгелектер** колеса; **алдыңғы/артқы дөңгелек** переднее/заднее колесо; **дөңгелекті алып тастау** снять колесо.

Жақ — сторона; **көшенің арғы жағына** через дорогу; **көшенің арғы жағында** на той стороне улицы; **оң жағында** на правой стороне; **сол жағында** на левой стороне; **жоғарғы жағында** вверху; **төменгі жағында** внизу.

Жақын(жерде) — близко, рядом; **ол жақын ба?** это близко?

Жол — дорога; **тас жол** шоссейная дорога; **жолдан солға қарай** влево от дороги; **жолмен жүру** идти по дороге; **жолда тұру** стоять на дороге; **жол жоқ** нет дороги; ♦ **жолыңыз болсын!** счастливого вам пути!; **жолың болсын!** счастливого тебе пути!

Жол апаты — авария; **жол апаты болған сияқты** кажется, произошла авария.

Жүру билеті — проездной билет; **айлық жүру билеті** месячный проездной билет.

Кабина — кабина; **жүргізушінің кабинасы** кабина водителя; **кабинада отыру** сидеть в кабине; **кабинадан шығу** выйти из кабины; **мен кабинада отырмын** я сижу в кабине.

Келу — прийти, приехать; **автобус келді** автобус приехал; **әкем жұмыстан келді** отец пришел с работы; **троллейбус келді ме?** троллейбус пришел?; **трамвай келе жатыр** трамвай едет(идет).

Көлік — транспорт; **Алматы қаласының көлігі** Алматинский городской транспорт.

Көше — улица; **кең көше** широкая улица; **тар көше** узкая улица; **қалада көше көп** в городе много улиц.

Маршрут — маршрут; **төртінші маршрут** четвертый маршрут; **алпыс алтыншы маршруттың автобусы** автобус шестьдесят шестого маршрута.

Машина — машина; **жүк машинасы** грузовая машина; **бір жүк машинасы** одна грузовая машина; **жүк машинасымен апару** везти на грузовике; **жүк машинасы келді** грузовик приехал.

Нөмір — номер; **автобустың/трамвайдың нөмірі** номер автобуса/трамвая; **нешінші нөмір?** какой номер?

Отыру — садиться; **мен автобуска отырдым** я сел/а/ в автобус; **мына орынға отырыңыз** садитесь на это место.

Реттеуші — регулировщик; **реттеуші жоқ** регулировщика нет; **реттеушіден сұраңыз** спросите у регулировщика.

Бағдаршам — светофор; **бағдаршам жұмыс істемейді** светофор не работает; **бағдаршам жанды** светофор загорелся; **бағдаршамға қарау керек** надо смотреть на светофор.

Тас жол — шоссе; **асфальттанған тас жол** асфальтированное шоссе; **тас жолмен жүру** ехать по шоссе; **олар тас жолда тұр** они стоят на шоссе; **тас жолдан оңға қарай бұрылыңыз** заверните вправо от шоссе.

Трамвай — трамвай; **бірінші/төртінші трамвай** первый/четвертый трамвай; **трамвайға отыру** садиться в трамвай; **трамвайдан түсу** выходить из трамвая; **мен қай жерден басқа трамвайға ауысып мінуім керек?** где я должен/должна/ пересесть на другой трамвай?

Троллейбус — троллейбус; **екінші/тоғызыншы троллейбус** второй/девятый троллейбус; **троллейбус күту** ждать троллейбус; **троллейбуспен жүру** ехать в троллейбусе; **бұл троллейбус театрға дейін бара ма?** этот троллейбус идет до театра?; **троллейбуспен келдім** я приехал/а/ на троллейбусе.

Түсу — выходить; **сіз келесі аялдамада түсесіз бе?** вы выходите на следующей остановке?; **өтіп кетуге рұқсат етіңізші, мен осы арадан түсетін едім** разрешите пройти, я здесь выхожу.

29. ТЕМІР ЖОЛ КӨЛІГІ. ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНЫЙ ТРАНСПОРТ

Анықтама бюросы — справочное бюро; **анықтама бюросы қай жерде?** где здесь справочное бюро?

Билет кассасы — билетная касса; **билет кассасына қалай баруға**

болады? как пройти в билетную кассу?; билет кассасы жұмыс істемейді билетная касса не работает.

Вагон — вагон; **бірінші/жиырмасыншы вагон** первый/двадцатый вагон; **вагонға кіру** войти в вагон; **вагоннан шығу** выходит из вагона; **вагонға отыру** садиться в вагон; **вагонда отыру** сидеть в вагоне; **жалпы вагонға билет беріңізіші** дайте, пожалуйста, билет в общий вагон; **сен қай вагондасың?** ты в каком вагоне?; **мен бесінші вагондамын** я в пятом вагоне.

Вокзал — вокзал; **темір жол вокзалы** железнодорожный вокзал; **пойыз вокзалға келді** поезд прибыл на вокзал; **мен вокзалда болдым** я был/а/ на вокзале; **вокзалда кездесейік** встретимся на вокзале.

Жол — путь; **темір жол** железнодорожный путь; **жол қызметі** служба пути; **пойызды қосалқы жолға қою** поставит поезд на запасной путь; ♦ **жолаяқ** проводы с застольем.

Жолаушы — пассажир; **жолаушылар** пассажиры; **жолаушыларға арналған зал** зал для пассажиров.

Жолсерік — проводник, проводница; **үшінші вагонның жолсерігі** проводник третьего вагона.

Жүк — багаж; **қол жүк** ручной багаж; **жүкті қай жерде қабылдайды?** где принимают багаж?; **мен өз жүгімді алайын деп едім** я хочу получить свой багаж.

Жүк сақтайтын орын — камера хранения.

Жүру — 1) ехать, отправляться; **пойыз бір сағаттан кейін жүреді** поезд отправляется через час; **келесі пойыз бес сағаттан кейін жүреді** следующий поезд отправляется через пять часов; **тыңдаңыздар, бірінші платформадан жүрдек пойыз жүргелі тұр** внимание, с первой платформы отправляется скорый поезд;

2) движение, езда, отправление; **пойыздың жүруіне қанша уақыт қалды?** сколько осталось до отправления поезда?; **пойыздың жүруіне бес минут қалды** до отправления поезда осталось пять минут.

Жүру кестесі — расписание поездов.

Машинист — машинист; **тепловоз машинисі** машинист тепловоза.

Күтушілер залы — зал ожидания; **күтушілер залы қай жерде?** где находится зал ожидания?; **мен күтушілер залында боламын** я буду в зале ожидания.

Орын — место; **орындар** места; **үстінгі/төменгі орын** верхнее/

нижнее место; **бос орын бар ма?** есть ли свободное место?; **мен үшін мына орынды сақтай тұрыңызшы** займите, пожалуйста, это место для меня; **өз орындарыңызға отырыңыздар** займите свои места.

Платформа — платформа; **платформадан с платформы; платформада тұру** стоять на платформе.

Пойыз — поезд; **пойыздар** поезда; **жүрдек/жолаушы пойыз** скорый/пассажирский поезд; **мен пойызбен жүремін** я еду поездом; **Алматыға пойыз қай уақытта жүреді?** в котором часу будет поезд в Алматы?

Семафор — семафор; **семафор жанды** семафор загорелся.

Станция — станция; **станциялар** станции; **темір жол станциясы** железнодорожная станция; **Жаңақорған станциясы** станция Жанакурган; **пойыз станцияға келді** поезд прибыл на станцию; **мынау қай станция?** это какая станция?

Темір жол билеті — железнодорожный билет; **маған Қызылордаға дейін екі плацкарт билетін беріңізші** дайте, пожалуйста, два плацкартных билета до Кызылорды; **қазір билеттерді тексереді** сейчас будут проверять билеты.

Тепловоз — тепловоз; **жаңа/ескі тепловоз** новый/старый тепловоз.

Электровоз — электровоз; **электровоз келе жатыр** электровоз идет.

30. ӘУЕЖАЙ. АЭРОПОРТ

Авиация — авиация; **азаматтық авиация** гражданская авиация; **авиацияда қызмет етіп жүру** служить в авиации.

Аспансерік — стюардесса.

Аэрокасса — аэрокасса; **орталық аэрокасса** центральная аэрокасса; **аэрокассадан билет алдық** мы купили билеты в аэрокассе.

Әуежай — аэропорт; **автобус әуежайға дейін бара ма?** автобус идет до аэропорта?; **автобус әуежайға барады** автобус идет в аэропорт.

Биіктік — высота; **ұшақ сегіз мың метр биіктікте ұшады** самолет летит на высоте 8000 метров.

Жылдамдық — скорость; **біз қандай жылдамдықпен ұшып келеміз?** с какой скоростью мы летим?; **ұшақ сағатына бір мың километр жылдамдықпен ұшады** самолет летит со скоростью 1000 километров в час.

Кеден — таможня, таможенный; **кеден қызметкері** таможенный служащий; **кеден салығы** таможенная пошлина.

Көтерілу — взлетать; взлет.

Қалдырту — откладывать/ся; **ауа райының қолайсыздығынан рейс кейінге қалдырылды** из-за нелетной погоды рейс откладывается.

Қанат — крыло; **ұшақтың оң/сол қанаты** правое/левое крыло самолета; **ұшақтың қанатында** на крыле самолета.

Қону — приземляться; **ұшақ жерге қонды** самолет приземлился; **ұшақ қашан жерге қонады?** когда самолет приземлится?; **ұшақ он минуттан кейін қонады** самолет приземлится через десять минут.

Отырғызу талоны — посадочный талон; **отырғызу талонын көрсетіңіз** предъявите посадочный талон.

Рейс — рейс; **рейстер рейсы**; **отызыншы рейс** тридцатый рейс; **елуінші рейске билет алдым** я купил/а/ билет на пятидесятый рейс.

Тікұшақ — вертолет.

Тіркеу — регистрация; **мен тіркеуден өттім** я прошел/а/ регистрацию; **тіркеу аяқталды** регистрация закончилась.

Ұшақ — самолет; **ұшақ қонуға бет алды** самолет идет на посадку.

Ұшқыш — летчик; **жас ұшқыш** молодой летчик; **ұшқышпен әңгімелесу** беседовать с летчиком; **менің ағам — ұшқыш** мой брат — летчик.

Ұшу — лететь; полет, взлет; **ұшақ ұшып бара жатыр** самолет летит; **Алматыға ұшып бару** лететь в Алматы; **ұшақтың ұшуына қырық бес минут қалды** до взлета самолета осталось сорок пять минут.

Ұшып келу — прилететь; **ұшақ ұшып келді** самолет прилетел; **Алматыға ұшып келді** прилетел/а/ в Алматы.

Ұшып кету — улететь; **ұшақпен ұшып кетті** улетел/а/ на самолете; **Таразға ұшып кетті** улетел/а/ в Тараз.

Ілгектеу — пристегивать; **белдіктеріңізді ілгектеңіздер** пристегните ремни.

31. БАЙЛАНЫС БӨЛІМШЕСІ. ОТДЕЛЕНИЕ СВЯЗИ. ПОЧТА

Абонементтік қызмет көрсету — абонементное обслуживание.

Абонементтік төлем — абонентская плата.

Ақша аударымы — денежный перевод.

Ақша аударымының, сәлемдеменің(бандерөлдің) хабарламасы — извещение о денежном переводе, на посылку (бандероль).

Ақша аударымының бланкісі — бланк денежного перевода.

Алу — получать/получить; **мен сәлемдемені алдым** я получил/а/ посылку; **хатымды алдың ба?** ты получил/а/ мое письмо?; **иә, мен хат алдым да,** я получил/а/ твое письмо; **ол ақшаны алды он/она/** получил/а/ деньги; **пошта жолдамасын жеке куәлікпен алуға болады** почтовое отправление можно получить по удостоверению личности.

Алушы — получатель; **сіз бе алушы?** вы получатель?; **иә, мен алушымын да,** я получатель.

Анықтама телефоны — телефон для справок.

Артық төлем — переплата.

Ашу — распаковывать; **бандерөлі ашу** распаковывать бандероль;

Ашық түрде — в открытом виде.

Ашық хат — открытка; **пошталық ашық хат** почтовая открытка; **маған Алматының суреті бар ашық хат керек** мне нужна открытка с видами Алматы; **мына ашық хат қанша тұрады?** сколько стоит эта открытка?; **бұл ашық хат қымбат тұрады** эта открытка стоит дорого.

Бағасы көрсетілген бағалы зат — объявленная ценность.

Байланыс — связь; **байланыс қызметі** услуги связи; **байланыс бөлімшесі** отделение связи; **байланыс операторы** оператор связи; **автоматты телефон байланысы** автоматическая телефонная связь; **байланыс нашар** связь плохая; **байланыс үзіліп кетті** нас прервали.

Байланыс бөлімшесі — почтовое отделение; отделение связи; **жақын маңайдағы байланыс бөлімшесі** ближайшее почтовое отделение; **байланыс бөлімшесінен қандай заттарды жолдауға болады?** что разрешено отправлять из отделения связи?

Баспа басылымдары — печатные издания.

Баспасөз — периодика; **мерзімді баспасөз** текущая периодика.

Бандерөл — бандероль; **бағалы бандерөл** ценная бандероль;

сіздің бандерөліңіз ваша бандероль; **мына бандерөлді жіберіңізші** отправьте, пожалуйста, эту бандероль.

Беру — выдавать, давать; **сәлемдеме беру** выдавать посылку; **сізге сәлемдемені берді ме?** вам выдали посылку?

Буып-түю — упаковывать/упаковать; **сізге сәлемдемені буып-түйіп берейін бе?** вам упаковать посылку?

Дербес шоты — лицевой счет.

Жазу — писать; **хат жазу** писать письмо; **хат жазды** написал/а/ письмо; **маған хатты қазақша жазыңызшы** напишите мне письмо на казахском языке; **хатқапшыққа мекен-жайыңызды дәл жазуыңызды өтенемін** прошу написать на конверте точный свой адрес.

Жазылу — подписка; **жазылу мерзімі** срок подписки; **жылдық жазылу** годовая подписка; **тоқсандық жазылу** квартальная подписка; **жазылу абонементін толтырыңыз** заполните абонементы на подписку; **басылымға жазылу пунктінде, байланыс бөлімшесінде газет пен журналдарға жазылуға болады** подписку на газеты и журналы можно оформить в отделениях связи и в пунктах приема подписки.

Жауап — ответ; **жауап беру** дать ответ, ответить; **ешкім жауап бермей тұр** никто не отвечает.

Жауап беру — отвечать; **менің хатыма жауап берсіз бе?** будете отвечать на мои письма?; **мен хатыңызға жауап беремін** я отвечу на ваше письмо; **нөміріңіз жауап бермейді** ваш номер не отвечает.

Жедел хат — телеграмма; **телеграф жүйесі арқылы жедел хатты** әр түрлі тілдерде жіберуге болады через телеграфную связь можно отправлять телеграммы на разных языках; **жедел хатты алдыңыз ба?** вы получили телеграмму?; **жедел хаттың бланкасын қалай толтыру керек?** как заполнить бланк телеграммы?

Желі — линия; **желінің жұмыс істемеуі** неисправность линии; **телефон желісі бос емес** линия занята; **телефон желісі бұзылып тұр** на линии повреждение; **сөйлесіңіз, шақырған адамыңыз тыңдап тұр** говорите, абонент на линии.

Жеткізіп беру — доставлять; **жедел хат қашан жеткізіледі?** когда доставят телеграмму?; **жедел хат Шымкентке екі сағаттан кейін жеткізіледі** телеграмма будет доставлена в Шымкент через два часа.

Жеткізу бағасы — стоимость доставки.

Жолдама — отправление; **жолдаманы өлшеу** взвешивание отправления; **ішкі пошталық жолдама** внутреннее почтовое отправление; **талап ету жүйесімен келген пошта жолдамалары** почтовые отправления до востребования.

Жолдау — отправить/отправлять; **сәлемдемені қалай жолдағыңыз келеді?** как хотите отправить посылку?; **сәлемдемені жер қатынасы транспортымен жолдағым келеді** хочу отправить посылку наземным транспортом.

Жолдаушы — отправитель.

Жіберу — посылать; **жедел хатты жіберу** посылать телеграмму; **мына хатты тапсырыс хат етіп жіберуіңізді сұраймын** прошу послать это письмо заказным; **мен базардан алма алып, туыстарыма сәлемдеме жібердім** я купил/а/ яблоки на базаре и послал/а/ посылку родным; **мына шұғыл жеделхатты жіберіңізші** отправьте, пожалуйста, эту срочную телеграмму.

Индекс — индекс; **пошта индексі** почтовый индекс; **пошта индексіңіз жазыңыз** напишите почтовый индекс.

Көрсетілетін қосымша қызметтер — дополнительные услуги.

Қабылдайтын жер — место приема; **сәлемдеме қабылдайтын жер** место приема посылок.

Қалааралық сөйлесу жүйесі — междугородная телефонная связь.

Қалааралық (телефонмен) сөйлесу — междугородный (телефонный) разговор; **қалааралық телефон арқылы қалай байланысуға болады?** как заказать междугородный разговор?; **қалааралық телефонмен сөйлесуге тапсырысты көрші** залдан бере аласыз междугородный телефонный разговор можно заказать в соседнем зале.

Қолма-қол төлеу — оплата наличными.

Қоңырау — звонок.

Қосу — соединение.

Қосымша төленетін ақы — дополнительная оплата.

Құттықтау ашық хат — поздравительная открытка.

Қызметтік белгі — служебная отметка.

Марка — марка; **пошта маркасы** почтовая марка; **марканы жапсырып қою** приклеить марку; **екі/үш марка сатып алу** купить две/три марки; **сізде марка бар ма?** у вас есть марки?; **марка бар** марки есть.

Мекен-жай — адрес; **мекен-жайы** его/ее/ адрес; **мекен-жайыңызды хатқапшыққа жазыңыз** напишите свой адрес на конверте.

Мөр — печать, штемпель; **мөр басылған хат** письмо со штемпелем.

Нөмір — номер; **телефон нөмірі** номер телефона; **нөмірді қатеру** ошибиться номером; **нөмірді дұрыс теру** правильно набирать номер; **телефоныңыздың нөмірі қандай?** какой ваш номер телефона?; **телефонның нөмірін жазып ал** запиши номер телефона.

Орау — упаковывать; **бандерөлді орау** упаковывать бандероль.

Поштамт — почтамт; **мұндағы поштамт қай жерде?** где здесь почтамт?; **поштамт Бөгенбай батыр көшесінде** почтамт на улице Бөгенбай батыра; **мен поштамтқа бара жатырмын** я иду в почтамт .

Пошта — почта; почтовый; **орталық пошта** центральная почта; **поштаға** по почте; **пошта қай сағаттарда жұмыс істейді?** в какие часы работает почта?; **сен поштада болдың ба?** ты был/а/ на почте?; **пошта жәшігі** почтовый ящик; **Алматы қаласында пошта бөлімшесі 1860 жылы ашылған** в городе Алматы почтовое отделение было открыто в 1860 году.

Сақтау мерзімі — срок хранения; **сәлемдеме үшін сақтау мерзімінен асып кеткендігіне ақы төлеуіңіз қажет** вам следует уплатить за превышение срока хранения вашей посылки.

Салмақ — вес; **сәлемдеменің салмағы** вес посылки; **сәлемдеменің салмағы 14 кг-н аспауы тиіс** вес посылки не должен превышать 14 кг.; **салмағының бір kilosы қанша тұрады?** сколько стоит один килограмм веса?

Салу — отправлять, посылать; **хат салды** отправил/а/ письмо; **хат салдың ба?** отправил/а/ письмо?; **мен жеделхат салдым** я отправил/а/ телеграмму.

Сәлемдеме — посылка; **сәлемдеменің салмағы көп екен** ваша посылка весит довольно много; **пошта қызметкері сәлемдемені қабылдап жатыр** почтовый служащий принимает посылку.

Сәлем-сауқат — бандероль; **бұл кітаптарды сәлем-сауқатпен жіберген жөн** эти книги лучше послать бандеролью; **мына сәлем-сауқатты Ресейге жіберу қанша тұрады?** сколько стоит отправить эту бандероль в Россию?

Сөйлесу — переговоры; **мен Түркістанмен шұғыл түрде сөйлесейін деп едім** я хотел/а/срочно переговорить с Туркестаном; **алло, Қызылордамен сөйлесуге бола ма?** алло, можно переговорить с Кызылордой?

Сөйлесу пункті — переговорный пункт.

Тапсырыс — заказ.

Тапсырыс беру— заказывать/заказать; **Астанаға тапсырыс бердіңіз бе?** Астану заказывали?; **иә, тапсырыс бердім да,** заказывал(а).

Телеграф — телеграф; телеграфный; **телеграф үйі** здание телеграфа; **телеграфпен берілген хат** телеграфное сообщение; **мен телеграф жүйесі арқылы жедел хатты қазақ тілінде жібердім** я через телеграфную систему отправил телеграмму на казахском языке.

Телефон — телефон; **жұмыс/үй телефоны** рабочий/домашний телефон; **ішкі қалааралық телефон** внутренний городской телефон; **телефон бос емес** телефон занят; **телефоныңыздың нөмірі қандай?** какой ваш номер телефона?; **Санжар телефон соқты** Санжар позвонил.

Телефон-автомат — телефон-автомат; **жақын маңайда телефон-автомат бар ма?** есть ли поблизости телефон-автомат?; **телефон-автоматты қолдануға арнайы жетон керек** для пользования телефон-автоматом тебе (вам) нужны специальные жетоны.

Телефонды өшіру — отключить телефон; **қарызыңызды толық өтегенге дейін “Алматытелеком” ҚТО телефонды өшіруге мәжбүр болады** до полного погашения задолженности ПЦТ “Алматытелеком” будет вынужден отключить телефон.

Телефон соғу — звонить; **ертең маған телефон соқ** завтра мне позвони; **Аңсар телефон соқты** позвонил Ансар; **сен маған телефон соқтың ба?** ты звонил/а/ мне?

Телефонды үзіп тастау — отключить телефон; **телефонды үзіп тастаған телефон** отключен.

Телефон шалу — звонить по телефону; **саған (сізге) ертең телефон шалуға бола ма?** можно мне позвонить тебе (вам) завтра?; **маған кешке телефон шал(ыңыз)шы** позвони(те) мне сегодня вечером, пожалуйста; **мен саған (сізге) кешке (ертең) телефон шаламын** я тебе (вам) позвоню сегодня вечером (завтра); **саған (сізге) қазір қайтадан телефон шаламын** я тебе (вам) сейчас перезвоню; **бикеш, Мәскеуге телефон шалайын деп едім** девушка, я бы хотел(а) позвонить в Москву.

Толтыру — заполнять/заполнить; **толтырыңыз** заполните; **ақша аудармасы бланкісін түзетусіз толтырыңызшы** заполните, пожалуйста, бланк перевода без помарок и исправлений; **бланкіні дұрыс толтырыпшын ба?** правильно я заполнил(а)

бланк?; **бланкіні толтырдыңыз ба?** вы заполнили бланк?;
жазылу абонементін толтырыңыз заполните абонементы на
подписку.

Төленетін ақы — итога к оплате.

Уақыт — время; **уақытыңыз бітті** время истекло.

Ұзақ дыбыс — длинный звонок.

Үзік- үзік дыбыс — прерывистые звонки.

Үзіліс — перерыв.

Үйдегі телефон — домашний телефон.

Үйдің адресі — домашний адрес.

Халықаралық сөйлесу — международный разговор; **халықара-
лық (шетелмен) телефон арқылы қалай байланысуға болады?**
как заказать международный разговор?

Хат — письмо; **аманатты/бағалы хат** заказное/ценное письмо;
хат алды получил/а/ письмо; **хат жазғаныңызға рақмет** спа-
сибо за письмо; **мен сізге хат жаздым** я написал/а/вам пи-
сьмо; **сіз менің хатымды алдыңыз ба?** вы получили мое пи-
сьмо?; **иә, хатыңды алдым да,** я получил/а/ твое письмо;
хат жаз пиши письма.

Хат-алысу — переписка.

Хат-салу — отправлять/отправить письмо.

Хат-хабар — корреспонденция.

Хатқапшық — конверт; **әдемі хатқапшық** красивый конверт;
хатқапшықты қайдан сатып алсам екен? где можно приобре-
сти конверт?; **мына хатқапшық қанша тұрады?** сколько стоит
этот конверт?; **маған бір хатқапшық керек еді** мне нужен
один конверт.

Хат тасушы — почтальон; **оның шешесі хат тасушы болып іс-
тейді** его/ее мама работает почтальоном; **хат тасушы** газет-
журналдарды тасып жүр почтальон разносит газеты и жур-
налы.

Шақыру — вызов; **телефонға шақыру** телефонный вызов.

Шот-түбіртегі — счет-квитанция.

32. ТЕЛЕДИДАР. ТЕЛЕВИДЕНИЕ

Бағдарлама — программа; **теледидар бағдарламасы** телевизион-
ная программа; **авторлық бағдарлама** авторская программа;
ақпарат бағдарламасы информационная программа; “Сә-

лем, Қазақстан!” ақпарат бағдарламасы информация программа” Сәлем, Қазақстан!”

Диктор — диктор; **теледидар дикторы** диктор телевидения; **бұл Алматы теледидарының дикторы** это диктор Алматинского телевидения; **жоқ, бұл кісі диктор емес** нет, это не диктор.

Жаңалықтар — новости; **кешкі жаңалықтар** вечерние новости; **шетел жаңалықтары** новости из-за рубежа; **спорт жаңалықтары** спортивные новости.

Жарнама — реклама; **сізге мына жарнама ұнай ма?** вам нравится эта реклама?

Жарнамалау — рекламировать.

Канал — канал; **бірінші/екінші канал**; первый/второй канал; **отыз бірінші канал** тридцать первый канал; **коммерциялық канал** коммерческий канал; **“Хабар” каналынан көрсетті** показывали по каналу “Хабар”; **қай каналдан көрсетті?** по какому каналу показывали?

Көрсету — показывать, транслировать; **теледидардан жаңа фильм көрсетті** по телевизору показали новый фильм; **ертең екінші сериясын көрсетеді** завтра покажут вторую серию.

Көру — смотреть; **спектакль көру** смотреть спектакль; **мен футбол көрейін деп едім** я хотел посмотреть футбол; **сіз мына хабарды көресіз бе?** вы будете смотреть эту передачу?; **мен мына хабарды көремін** я буду смотреть эту передачу.

Сұхбат — интервью; **осы сұхбатты назарларыңызға ұсынамыз** предлагаем вашему вниманию это интервью.

Теледидар — телевидение; телевизор; **Қазақ теледидары** Казахское телевидение; **маған Алматы теледидарының хабарлары ұнайды** мне нравятся передачи Алматинского телевидения; **теледидар көру** смотреть телевизор; **теледидарды өшірдің бе?** ты выключил/а/ телевизор?; **теледидарды өшірдім** я выключил/а/ телевизор.

Телекөпір — телемост; **Алматы-Астана телекөпірі** телемост Алматы-Астана.

Телекөрермен — телезритель; **телекөрермендер** телезрители; **қымбатты телекөрермендер** дорогие телезрители.

Телеқойылым — телепостановка.

Телеотау — творческое телевизионное объединение.

Телесабақ — телеурок; **телесабақ басталды** телеурок начался.
Телесериал — телесериал; **балаларға арналған телесериал** детский телесериал; **Мексика телесериалы** мексиканский телесериал; **сізге телесериалдар ұнай ма?** вам нравятся телесериалы?; **қазір телесериал басталады** сейчас начнется показ телесериала.

Тілші — корреспондент; **біздің тілшіміз** наш корреспондент; **тілшіміз хабарлайды** наш корреспондент сообщает.

Фильм — фильм; **көркем/деректі фильм** художественный/документальный фильм; **кеше біз жақсы фильм көрдік** вчера мы смотрели хороший фильм.

Хабар — передача; **балаларға арналған хабар** детская передача; **жастарға арналған хабар** молодежная передача; **бүгін берілетін хабарлардың бағдарламасы** программа передач на сегодня; **қызықты хабар** интересная передача; **теледидар хабары** телевизионная передача.

Шолу — обзор, обозрение; **жаңалықтарға шолу** обзор новостей; **саяси шолу** международное обозрение.

Шолушы — обозреватель; **халықаралық шолушы** международный обозреватель.

33. КИНО

Кино — кино; **сізді киноға шақырамын** приглашаю вас в кино; **киноға барамыз ба?** мы пойдём в кино?; **киноға барамыз** пойдём в кино.

Киноәртiс — киноартист, киноактриса; **киноәртiстер** киноартисты; **белгiлi/жас киноәртiс** известный/молодой киноартист; **киноәртiспен кездесу** встреча с киноартистом; **бұл менiң сүйiктi киноәртiсiм** это мой любимый киноартист.

Киноға түсiру — киносъёмка; **киноға түсiрiп жатыр** идет киносъёмка; **киноға түсiруге шақырды** пригласили на киносъёмку.

Киножұлдыз — кинозвезда.

Кинокөрермен — кинозритель; **көп кинокөрермен** много кинозрителей; **құрметтi кинокөрермендер** дорогие кинозрители.

Киноөнер — киноискусство.

Кинорежиссер — кинорежиссер; **белгiлi кинорежиссер** известный кинорежиссер; **кинорежиссермен сұхбаттасу** взять интервью у кинорежиссера; **кинорежиссермен кездесу** встреча с кинорежиссером.

Киностудия — киностудия; **біздің киностудия** наша киностудия; **Ш. Айманов атындағы киностудия** киностудия имени Ш. Айманова

Кинотеатр — кинотеатр; **кинотеатрда** в кинотеатре; **кинотеатрға** в кинотеатр; **кинотеатрдан** из кинотеатра; **орталық кинотеатрда** в центральном кинотеатре; **кинотеатрға бару** пойти в кинотеатр; **кинотеатрдың қай жерде екенін көрсетіңізші** покажите, где кинотеатр; **кинотеатрға барайық** пойдём в кинотеатр!

Кинофильм — кинофильм; **кинофильмдер** кинофильмы; **түрлі түсті кинофильм** цветной кинофильм; **қызықты кинофильм** интересный кинофильм; **маған кинофильм ұнамады** мне понравился кинофильм.

Кинофестиваль — кинофестиваль; **халықаралық кинофестиваль** международный кинофестиваль; **кинофестивальда** на кинофестивале; **кинофестивальға қатысушылар** участники кинофестиваля; **осы фильм кинофестивальда жүлде алды** этот фильм получил на кинофестивале премию.

Қатар — ряд; **бірінші/жетінші қатар** первый/седьмой ряд; **жиырма бесінші қатарда отыру** сидеть в двадцатом пятом ряду; **сіз қай қатарда отырсыз?** вы в каком ряду будете сидеть?; **біз оныншы қатарда отырамыз** мы будем сидеть в десятом ряду.

Орын — место; **он үшінші орын** тринадцатое место; **екі орын** два места; **өз орнына ие болу** занимать свое место; **бұл менің орным** это мое место; **бұл орын бос емес** это место занято.

Рөл — роль; **басты рөл** главная роль; **рөлді ойнау** играть роль; **жаңа фильмде ол басты рөлді ойнайды** в новом фильме он/она/ играет главную роль; **басты рөлінде кім ойнайды?** кто играет в главной роли?

Сеанс — сеанс; **күндізгі/кешкі сеанс** дневной/вечерний сеанс; **киноға бірінші сеансқа бару** пойти в кино на первый сеанс; **сеанс басталды/аяқталды** сеанс начался/закончился.

Серия — серия; **бірінші/соңғы серия** первая/последняя серия; **фильмнің екінші сериясында** во второй серии фильма; **сен екінші сериясын көрдің бе?** ты видел/а/ вторую серию?

Сценарий — сценарий; **сценарий бойынша** по сценарию; **фильмнің сценарийі** сценарий фильма; **сценарийдың авторы** автор сценария; **бұл фильмнің сценарийін жазған кім?** кто автор сценария этого фильма?;

Фильм — фильм; **сізге фильм ұнады ма?** вам понравился фильм?; **бұл фильм қазақша қалай аталады?** как называется этот фильм по-казахски?

Экран — экран; **үлкен/кішкене экран** большой/маленький экран; **экранда** на экране; **экранға қарау** смотреть на экран.

34. ТЕАТР

Ария — ария; **операдағы ария** ария из оперы.

Әдеби бөлімнің меңгерушісі — заведующий литературной частью.

Әртіс — артист, артистка; **Қазақстан Республикасының халық әртісі** народный артист Республики Казахстан; **Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген әртісі** заслуженный артист Республики Казахстан; **балет әртісі** артист балета; **бүгін белгілі әртістердің қайсысы билейді?** кто из известных артистов танцует сегодня?; **спектакльде қандай әртістер ойнайды?** какие артисты заняты в спектакле?

Әртістер бөлмесі — артистическая.

Балет — балет; **Чайковскийдің “Аққу көлі” балеті** балет Чайковского “Лебединое озеро”; **балет қою** ставить балет; **мен қазақ балетін көргім келеді** я хочу посмотреть казахский балет; **қазақ балетін көрдің бе?** ты смотрел/а/ казахский балет?

Би — танец; **халық биі** народный танец; **халық биін орындау** исполнять народный танец; **балеттен би** танец из балета; **маған үнді билері ұнайды** мне нравятся индийские танцы.

Билет — билет; **театр билеті** театральный билет; **театрға бес билет беріңізші** дайте нам, пожалуйста, пять билетов в театр; **сізде артық билет бар ма?** у вас есть лишний билет?; **менің артық билетім жоқ** у меня нет лишнего билета.

Биші — балерина, танцовщица; **жас биші** молодая балерина; **мына биші кім?** кто эта балерина?; **қандай дарынды биші!** какая талантливая балерина!

Бөлім — акт, действие; **бірінші бөлім** первый акт; **екінші бөлімде** во втором акте; **төрт бөлімді пьеса** пьеса в четырех действиях; **бұл пьесада қанша бөлім бар?** сколько действий в этой пьесе?; **“Жетім бұрыш”** — екі бөлімді драма **“Сиротский угол”** — пьеса в двух действиях.

Гастроль — гастроль; **гастрольға шақыру** пригласить на

гастроли; **біздің қалаға гастрольға келесіз бе?** вы приедете в наш город на гастроли?; **бізге М. Әуезов атындағы Қазақ драма театрының әртістері гастрольға келді к нам на гастроли** приехали артисты Казахского драматического театра им. М. Ауэзова.

Драма — драма; **екі бөлімді драма** драма в двух частях.

Дүрбі — бинокль; **театр дүрбісі** театральный бинокль.

Жарнама — афиша; **театр жарнамасы** театральная афиша; **жарнаманы көру** смотреть на афишу; **сіз жарнаманы көрдіңіз бе?** вы видели афишу?

Киім ілетін орын — гардероб.

Касса — касса; **театр кассасы** театральная касса; **театр кассасы қай жерде?** где находится театральная касса?; **театр кассасы жабық** театральная касса закрыта.

Көркемдік жетекшісі — художественный руководитель; **театрдың көркемдік жетекшісі** художественный руководитель театра.

Кіреберіс — вестибюль.

Қол шапалақтау — аплодировать; **аплодисменты**; **әртіске қол шапалақтау** аплодировать артисту; **ұзақ қол шапалақтау** долго аплодировать; **көрермендер ұзақ қол шапалақтады** зрители долго аплодировали; **ду қол шапалақтау** бурные аплодисменты.

Қоюшы-режиссер — режиссер-постановщик; **қоюшы-режиссер** — Алтынбек Кенжеков режиссер-постановщик — Алтынбек Кенжеков.

Опера — опера; **қазақ/орыс операсы** казахская/русская опера; **кешке “Қыз-Жібек” операсына барайықшы!** пойдёмте вечером на оперу “Кыз-Жибек”!

Оперетта — оперетта; **оперетта театры** театр оперетты; **опереттаны көру** смотреть оперетту; **мен Мәскеуде оперетта театрына барғанмын** в Москве я был/а/ в театре оперетты.

Реквизит цехының меңгерушісі — заведующий реквизитным цехом.

Сахна — сцена; **үлкен сахна** большая сцена; **сахнаға шығу** выходить на сцену.

Спектакль — спектакль; **жаңа/қызықты спектакль** новый/интересный спектакль; **балаларға арналған спектакль** детский спектакль; **спектакль қою** ставить спектакль; **мен “Қобыланды” спектаклін көрейін деп едім** я бы хотел/а/ посмотреть спектакль “Кобланды”

Суретші — художник; **бас суретші** главный художник.

Театр — театр; **драма/опера театры** драматический/оперный театр; **Қазақтың Ғ. Мүсірепов атындағы мемлекеттік жастар және балалар театры** Казахский государственный театр юного зрителя им.Г. Мусрепова; **мен бүгін кешке театрға бармақшымын** сегодня вечером я хочу пойти в театр; **бүгін драма театрында не жүріп жатыр?** что идет сегодня в драмтеатре?; **мен опера театрына екі билет алдым** я купил/а/ два билета в театр оперы.

Труппа меңгерушісі — заведующий труппой.

Үзіліс — антракт; **үзілісте кездесейік** встретимся во время антракта.

35. ӘН. КҮЙ. МУЗЫКА

Айтыс — айтыс; **айтыс** — екі ақынның сөз өнерімен сайысы; **айтыс** — состязание двух акынов в искусстве слова; **айтыс — ақындар мектебі деуге болады** айтыс — это школа акынов; **бүгін теледидардан айтыс көрсетеді** сегодня по телевидению будут транслировать айтыс.

Ансамбль — ансамбль; **мектеп ансамблі** школьный ансамбль; **ән-би ансамблі** ансамбль песни и пляски; **ансамбльде ойнау/об инструменте/** играть в ансамбле; **маған бұл ансамбль өте ұнайды** мне очень нравится этот ансамбль; **бұл ансамбльдің концертін мен Алматыда көргенмін** концерт этого ансамбля я видел/а /в Алматы.

Аспап — инструмент; **аспаптар** инструменты.

Ән — песня, мелодия, мотив; **халық әні** народная песня; **әндер жинағы** сборник песен; **әнін жазған Кеңес Дүйсекеев** музыка Кенеса Дуйсекеева; **ол сахнада ән салады** он/она поет на сцене; **ән айтайық** давайте споем!; **ән айтшы!** спой, пожалуйста!

Ән салу — петь; **ән салды он/она/ пел/а/;** **ән салдық** мы пели; **ән саламыз** споем; **ол әнді жақсы салады он/она/** хорошо поет; **қыздар, ән салайық!** девушки, давайте споем!

Әнші — певец, певица; **жас әнші** молодой певец/молодая певица; **опера әншісі** оперный певец/оперная певица; **біз әншінің тыңдадық** мы слушали певца/певицу/; **бұл менің сүйікті әншім** это мой любимый певец/моя любимая певица.

Әуен — напев, мелодия; **қырғыздың халық әуендері** киргизские народные мелодии.

Баян — баян; **баян тарту** играть на баяне; **баянға қосылу** под баян; **мен баян тартамын** я играю на баяне; **ол баян тартады он/она/** играет на баяне.

Баяншы — баянист; **жақсы баяншы** хороший баянист; **екі баяншы** два баяниста; **бір топ баяншылар** группа баянистов.

Би — танец; **халық биі** народный танец; **маған өзбек халқының билері ұнайды** мне нравятся узбекские народные танцы.

Билеу — танцевать; плясать; **вальс билеу** танцевать вальс; **жақсы билейді** хорошо танцует; **ол билеуді жақсы көреді он/она/** любит танцевать; **Джультетта партиясын кім билейді?** кто танцует партию Джультетты?

Гитара — гитара; **гитаралар** гитары; **екі гитара** две гитары; **гитара тарту** играть на гитаре; **сіз гитара тартасыз ба?** вы играете на гитаре?; **мен гитар тартамын** я играю на гитаре.

Гитаршы — гитарист; **атақты гитаршы** знаменитый гитарист.

Дирижер — дирижер; **белгілі/дарынды дирижер** известный/ талантливый дирижер; **оркестрдің дирижері** дирижер оркестра.

Дирижерлік ету — дирижировать; **оркестрге дирижерлік еткен** дирижировал оркестром.

Домбыра — домбра; **бір домбыра** одна домбра; **домбыралар** домбры; **домбыра тарту** играть на домбре; **сіз домбыра тартасыз ба?** вы играете на домбре?; **менің жолдасым домбыра тартады** мой друг играет на домбре; **маған домбыра ұнайды** мне нравится домбра.

Домбырашы — домбрист, домбристка; **домбырашылар** домбристы; **атақты домбырашы** известный домбрист; **домбырашыны тыңдау** слушать домбриста.

Жыр — песня, сказание в стихах.

Жырау — певец-сказитель.

Екі дауыста орындау — дуэт; **екі дауыста орындайды** исполняет дуэт.

Квартет — квартет; **орындайтын квартет** исполняет квартет.

Консерватория — консерватория; **Алматы консерваториясы** Алматинская консерватория; **консерваторияда оқу** учиться в консерватории; **ол консерваторияда оқиды он/она** учится в консерватории.

Концерт — концерт; **симфониялық/эстрадалық концерт** симфонический/эстрадный концерт; **мен “Отырар сазы” оркес-**

трінің концертін тыңдағым келеді я хочу послушать концерт оркестра “Отырар сазы”; сіз концертке бардыңыз ба? вы ходили на концерт?

Күй – кюй, мелодия; көңілді/мұңды күй веселая/грустная мелодия; күй тарту исполнять кюй; Құрманғазы күйі кюй Курмангазы; маған бұл күй өте ұнайды мне очень нравится этот кюй; домбырашы бұл күйді жақсы тартады домбрист хорошо исполняет этот кюй.

Күйші – композитор, исполнитель кюев; белгілі күйші Қаршыға Ахмедияров известный кюйши Каршыга Ахмедияров.

Күйсандық – пианино; жаңа/ескі күйсандық новое/старое пианино; күйсандықта ойнау играть на пианино; күйсандықта ойнайсыз ба? вы играете на пианино?; мен де күйсандықта ойнаймын я тоже играю на пианино.

Күйтабақ – пластинка.

Қобыз – кобыз(национальный музыкальный струнный инструмент); қобыз тарту играть на кобызе.

Қобызшы – музыкант, играющий на кобызе.

Микрофон – микрофон; микрофонды ұстау держать микрофон; микрофонмен ән айту петь с микрофоном; микрофон жұмыс істемейді микрофон не работает.

Нота – нота; ноталар ноты; нотамен ойнау играть по нотам; нотасыз ойнау играть без нот; мен нотасыз домбыра тартамын я играю на домбре без нот.

Оркестр – оркестр; симфониялық оркестр симфонический оркестр; халық аспаптары оркестрін қай жерде тыңдауға болады? где можно послушать оркестр народных инструментов?; оркестрдің дирижері кім? кто дирижирует оркестром?

Орындау – исполнять; орындайтын кім? кто исполняет?; орындайтын Роза Рымбаева исполняет Роза Рымбаева.

Өлең – 1) песня; өлең айт спой песню; көңілді өлең екен веселая песня; бұл менің сүйікті өлеңім это моя любимая песня;

2) стихи; Абайдың өлеңдері стихи Абая; өлеңін жазған

Шөмішбай Сариев стихи Шомишбая Сариева.

Рояль – рояль; ақ/қара рояль белый/черный рояль; рояльда ойнау играть на рояле; сізде рояль бар ма? у вас есть рояль?

Саз – мотив, напев, мелодия; “Отырар сазы” оркестрі оркестр “Отырар сазы”.

Сазгер – композитор; жас/белгілі сазгер молодой/известный

композитор; **халық сазгері** народный композитор; **сазгердің шығармалары** произведения композитора; **бұл өте дарынды сазгер** это очень талантливый композитор; **маған сазгер Марат Омаровтың әндері ұнайды** мне нравятся песни композитора **Марата Омарова**.

Сазды — музыкальный; **сазды сәлем** музыкальный привет.

Сыбызғы — свирель, дудка; **сыбызғының дыбысы** звуки свирели.

Скрипка — скрипка; **скрипкада ойнау** играть на скрипке; **скрипкаға арналған концерт** концерт для скрипки.

Скрипкашы — скрипач; **жас скрипкашы** молодой скрипач.

Солис — солист, солистка; **солистер** солисты; **опера театрының солисі** солист/солистка оперного театра; **мына солис кім?**

кто этот солист/солистка?; **ол балет солисі** это солист/солистка балета.

Сүйемелдеу — аккомпанировать.

Сүйемелдеуші — аккомпаниатор.

Сырнай — гармонь; **сырнай тарту** играть на гармонии.

Сырнайшы — гармонист.

Тарту — играть/*в сочетании с названиями музыкальных инструментов/*; **домбыра тарту** играть на домбре; **қобыз тарту** играть на кобызе; **домбыра тартасыз ба?** вы играете на домбре?; **ол гитараны жақсы тартады** он/она/ хорошо играет на гитаре.

Үш дауыспен орындау — трио; **үш дауыспен орындайды** исполняет трио.

Ішек — струна; **домбыраның ішегі** струна домбры.

36. МҰРАЖАЙ. КӨРМЕ. МУЗЕЙ. ВЫСТАВКА

Аралап көру — экскурсия; **көрмені аралап көру** побывать на выставке с экскурсией.

Болу — бывать; **сіз мұражайда болдыңыз ба?** вы были в музее?; **мен көрмеде болғаным жоқ** я не был/а/ на выставке.

Ескерткіш — памятник; **ескерткіштер** памятники; **жазба ескерткіш** памятник письменности; **мемлекет қамқорлығына алынған архитектуралық ескерткіш** охраняемый государством архитектурный памятник.

Келу — приходить, посещать; **көрмеге келіңіздер** посетите выставку!

Келуші/келіп жүруші/ — посетитель; **келушілер** посетители; **көрмеге үнемі келіп жүрушілер** постоянные посетители выставки; **келушілер көп** много посетителей.

Көрме — выставка; **көркемөнер көрмесі** художественная выставка; **сіздерде қазір қандай көрмелер бар?** какие у вас есть выставки сейчас?; **қандай көрмелерге барғыларыңыз келеді?** на каких выставках вы хотите побывать?; **біз ауыл шаруашылық/өнеркәсіп көрмесін көргіміз келеді** мы хотим посмотреть сельскохозяйственную/промышленную выставку; **мен Қазақстан мен Орта Азия суретшілері шығармаларының көрмесіне барайын деп едім** я хотел/а/ пойти на выставку картин художников Казахстана и Средней Азии.

Көшірме — копия; **суреттің көшірмесі** копия картины.

Қарау — осматривать, смотреть; **көрмені қарап шығу** осмотреть выставку; **сіз экспонаттарды қарап шықтыңыз ба?** вы осмотрели экспонаты?; **мен бәрін қарап шықтым** я все осмотрел/а/.

Мазар — мавзолей; **Сарыкөңгір өзенінің жағасындағы Шыңғыс ханның ұлы Жошыға XIII ғасырда тұрғызылған мазар** на берегу реки Сары-Кенгир над могилой старшего сына Чингизхана Жоши в XIII веке был воздвигнут мавзолей; **Қожа Ахмед Яссауи мазары** — аса үлкен ескерткіш мавзолей Кожа Ахмеда Яссауи — выдающийся памятник.

Мәдениет — культура; **ұлттық мәдениет** национальная культура.

Мәдени — культурный; **мәдени орталық** культурный центр; **мәдени шаралар** культурные мероприятия.

Мұражай — музей; музейный; **тарихи мұражай** исторический музей; **біз мұражайға бардық** мы были в музее; **сіз мұражайда болдыңыз ба?** вы были в музее?; **қалада қазақтың қол өнері шығармаларының мұражайы бар ма?** есть ли в городе музей казахского прикладного искусства?; **Алматыда Ә. Қастеев атындағы орталық өнер мұражайы бар** в Алматы есть центральный музей искусств имени А. Кастеева; **мұражай экспонаттары** музейные экспонаты; **мұражайдағы сирек зат** музейная редкость.

Мүсін — скульптура; **әдемі мүсін** красивая скульптура; **сізге мына мүсін ұнай ма?** вам нравится эта скульптура?

Өнер — искусство; **бейнелеу өнері** изобразительное искусство; **өнер туындылары** произведения искусства.

Өнертанушы — искусствовед.

Түпнұсқа — оригинал, подлинник.

Экскурсия жетекшісі — экскурсовод; **экскурсия жетекшісінің түсіндірмесін тыңдау** слушать объяснения экскурсовода; **ол экскурсия жетекшісі болып істейді он/она/** работает экскурсоводом; **экскурсия жетекшісі қайда?** где найти экскурсовода?

Экспонат — экспонат; **экспонаттар** экспонаты; **мұражай экспонаттары** музейные экспонаты; **көрме экспонаттары** экспонаты выставки; **жаңа экспонаттар** новые экспонаты; **сіз мына экспонаттарды көрдіңіз бе?** вы видели эти экспонаты? **Түркістандағы Қожа Ахмед Яссауи мазарындағы тай қазан келушілерді таңдандырады** огромный котел в мавзолее Кожы Ахмеда Яссауи в Туркестане восхищает посетителей.

37. ЦИРК

Акробат — акробат; акробатка; **бір акробат** один акробат; **жас акробат** юный акробат; **алаңға акробаттар шықты** на площадку вышли акробаты.

Арена — арена; **әртістер аренаға шықты** артисты вышли на арену; **бүгін цирк аренасында** сегодня на арене цирка.

Арқан — канат; **болат арқан** стальной канат; **арқан бойымен жүру** ходить по канату.

Аттракцион — аттракцион; **қызықты аттракцион** интересный аттракцион; **аттракционда** на аттракционе.

Гимнаст — гимнаст, гимнастка; **бір гимнаст** один гимнаст; **үш гимнаст** три гимнастки; **аренаға гимнастар шықты** на арену вышли гимнасты.

Жонглер — жонглер; **екі жонглер** два жонглера; **жонглердің ойын көрсетуі** выступление жонглера.

Күлдіргіш — клоун; **көңілді күлдіргіш** веселый клоун; **маған күлдіргіштің ойын көрсетуі өте ұнады** мне очень понравилось выступление клоуна

Манеж — манеж; **үлкен манеж** огромный манеж; **цирк әртістері манежге шықты** артисты цирка вышли на манеж.

Нөмір — номер; **маған мына цирк нөмірі ұнады** мне понравился этот цирковой номер.

Сықырлық — фокус; **сықырлық көрсету** показать фокус; **маған мына сықырлық өте ұнады** мне очень понравился этот фокус.

Сиқыршы — фокусник; **атақты сиқыршы** известный фокусник.
Үзіліс — антракт; **үзіліс жариялау** объявить антракт **үзілісте кездесеміз** встретимся в антракте.

Үйретуші — дрессировщик, дрессировщица; **андарды үйретуші** дрессировщик зверей.

Үйретілген — дрессированный; **үйретілген аю** дрессированный медведь; **цирктің аренасына үйретілген иттер, мысықтар жүгіріп шықты** на арену цирка выбежали дрессированные собаки и кошки; **саған үйретілген аюлар ұнай ма?** тебе нравятся дрессированные медведи?; **мен үйретілген пілді ұнатамын** мне нравится дрессированный слон.

Цирк — цирк; цирковой; **қазақ циркі** казахский цирк; **цирк әртісі** артист цирка; **менің қазақ циркіне барғым келеді** я хочу пойти на представления казахского цирка; **циркте бүгін не бар?** что сегодня в цирке?; **циркке қалай баруға болады?** как пройти в цирк?; **цирк нөмірі** цирковой номер; **цирк ойын-сауығы** цирковое представление; **цирк әртістері ойын көрсетті** выступили артисты цирка.

Шабандоз — наездник, наездница; **цирк шабандозы** цирковой наездник; **жас шабандоздар** молодые наездники; **шабандоздар өнер көрсете ме екен?** будут ли выступать наездники?; **маған шабандоздарды қатты мақтады** мне очень хвалили наездников; **бұл жас қыз — шабандоз** это молодая девушка — наездница.

Эквилибрист — эквилибрист; **эквилибристер** эквилибристы; **эквилибрист арқан үстінде** эквилибрист на канате.

38. МӘДЕНИЕТ ЖӘНЕ ДЕМАЛЫС САЯБАҒЫ. ПАРК КУЛЬТУРЫ И ОТДЫХА

Аллея — аллея; **кең аллея** широкая аллея; **Зерде аллеясы** аллея Памяти; **аллеямен жүру** идти по аллее; **біздің саябақта аллея көп** в нашем парке много аллей; **аллея қандай тамаша!** какая красивая аллея!; **мына аллеямен жүрейік!** пойдёмте по этой аллее!

Атқыма — фонтан; **үлкен атқыма** большой фонтан; **атқыма бойына қалай баруға болады?** как пройти к фонтану?

Аттракцион — аттракцион; **аттракцион саябақта ашылды** в парке открылся аттракцион; **үлкен/тамаша аттракцион** бо-

льшой/замечательный аттракцион; **аттракционда болдың ба?** ты был на аттракционе?; **маған бұл аттракцион ұнады** мне понравился этот аттракцион.

Әткеншек — карусель; **әткеншек тебу** кататься на карусели; **әткеншек тебеміз бе?** покатаемся на карусели?

Гүлзар — газон, цветник; **гүлзарды бағып-күту** ухаживать за газонами; **гүлзарды баспандар!** не ходите по газонам!

Дем алу — отдыхать; **саябақта дем алу** отдыхать в парке; **демалыс күні біз саябақта жақсы демалдық** в воскресенье мы хорошо отдохнули в парке.

Ескек — весло; **бір ескек** одно весло; **екі ескек** два весла; **ескегі жоқ қайық** лодка без весел; **мына қайықтың ескегі сынып қалды** у этой лодки сломалось весло.

Кафе — кафе; **жастар кафесі** молодежное кафе; **түскі тамақты кафеде іштік** мы пообедали в кафе; **саябақтағы кафеде болдың ба?** ты был в кафе парка?; **біздің саябақта жақсы кафе бар** в нашем парке есть хорошее кафе.

Қайық — лодка; **қайықтар** лодки; **жарыс қайығы** гоночная лодка; **моторлы қайық** моторная лодка; **екі қайық** две лодки; **қайықпен жүзу** плыть в лодке; **қайыққа отыру** садиться в лодку; **қайықта серуендеу** кататься в лодке; **қайықтан секіріп түсу** выпрыгнуть из лодки; **бізге үш қайық керек еді** нам нужны три лодки.

Қыдыру — гулять; **саябақта қыдыру** гулять в парке; **олар саябақта қыдырып жүр** они гуляют в парке.

Отырғыш — скамейка; **бір отырғыш** одна скамейка; **отырғышқа отыру** садиться на скамейку; **отырғыштың астында жатыр** лежит под скамейкой; **саябақта көп отырғыш бар** в парке много скамеек; **мына отырғышқа отырайық** посидим на этой скамейке.

Саябақ — парк; **қалалық орталық саябақ** городской центральный парк; **үлкен әдемі саябақ** большой красивый парк; **саябақта қыдыру** гулять в парке; **саябаққа бардық** ходили в парк; **саябаққа барайықшы!** пойдём в парк!; **сіз біздің саябақта болдыңыз ба?** вы были в нашем парке?

Сәкі — беседка; **жазғы сәкі** летняя беседка; **сәкіде отыру** сидеть в беседке; **сәкіге жақындап келді** подошли к беседке; **сәкі жанында тұр** стоит около беседки; **мына сәкіде отырайық** посидим в этой беседке.

Серуен — прогулка; **кешкі серуен** вечерняя прогулка.

Серуендеу — прогуливаться; **сабаяқта серуендеу** прогуливаться в парке.

Тир — тир; **тир қай жерде?** где находится тир? **тир саябақтың ортасында** тир в центре парка; **біз тирде болдық** мы были в тире.

Тоған — пруд; **не деген үлкен тоған!** какой большой пруд!; **тоған қай жерде?** где здесь пруд?

39. ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ. СПОРТ. ФИЗКУЛЬТУРА

Алаң — площадка; **поле; футбол алаңы** футбольное поле; **алаңға футболшылар шықты** на поле вышли футболисты; **алаң иесі** хозяин поля.

Альпинизм — альпинизм; **мен альпинизммен шұғылданамын** я занимаюсь альпинизмом.

Альпинист — альпинист; **альпинистер** альпинисты; **бір альпинист** один альпинист; **бірнеше альпинистер** несколько альпинистов; **альпинистер тауға шығып бара жатыр** альпинисты поднимаются на гору; **Алматыда альпинистер көп** в Алматы много альпинистов.

Альпинистік — альпинистский; **альпинистік құрал-жабдықтар** альпинистское снаряжение; **жақын жерде альпинистік лагерь бар ма?** есть ли рядом альпинистский лагерь?

Атлетика — атлетика; **ауыр/жеңіл/атлетика** тяжелая/легкая/атлетика; **мені әсіресе жеңіл атлетика қызықтырады** больше всего меня интересует легкая атлетика.

Әдіс — прием; **күрес әдістері** приемы борьбы.

Балуан — борец; **балуандар** борцы; **күшті балуан** сильный борец; **екі балуан** два борца; **ауыр салмақты балуан** борец тяжелого веса; **балуандардың кездесуі** встреча борцов; **сіздің ауылда мықты балуандар бар ма?** в вашем ауле есть сильные борцы?

Баскетбол — баскетбол; **баскетбольный; баскетбол ойнайсың ба?** играешь в баскетбол?; **мен баскетболды ұнатамын** мне нравится баскетбол; **мен баскетбол ойнаймын** я играю в баскетбол; **баскетбол добы** баскетбольный мяч; **баскетбол алаңы** баскетбольная площадка **баскетбол командасы** баскетбольная команда; **сізде баскетбол добы бар ма?** у вас есть баскетбольный мяч?

Баскетболшы — баскеболист, баскетболистка; **баскетболшылар** баскетболисты; **белгілі баскетболшы** известный баскетболист; **алты баскетболшы** шесть баскетболистов; **мен баскетболшы боламын** я буду баскетболистом.

Бәйге — 1) скачки; **бәйгеге қатысу** участвовать в скачках; 2) приз на скачках, премия; **бәйге аты** призовая лошадь; **бәйге алу** завоевать первенство на скачках; **ол бәйге алды** он получил приз.

Беру — передать, передача; **доп беру** передача мяча.

Бокс — бокс; **сізге бокс ұнай ма?** вам нравится бокс?; **маған бокс ұнайды** мне нравится бокс.

Боксшы — боксер; **боксшылар** боксеры; **күшті боксшы** сильный боксер; **қазақ боксшылары** казахские боксеры; **боксшылардың кездесуі** встреча боксеров.

Біріншілік — первенство; **жекелей біріншілік** личное первенство.

Веложорық — велогонка; **веложорыққа қатысу** участвовать в велогонке.

Велошабандоз — велогонщик; **велошабандоздар** велогонщики; **атақты велошабандоз** известный велогонщик.

Волейбол — волейбол; волейбольный; **волейбол ойнау** играть в волейбол; **волейболды ұнатамын** мне нравится волейбол; **волейбол ойнайсың ба?** ты играешь в волейбол?; **мен волейбол ойнаймын** я играю в волейбол; **волейбол добы** волейбольный мяч; **волейбол алаңы** волейбольная площадка; **волейбол торы** волейбольная сетка; **маған волейбол добы керек** мне нужен волейбольный мяч.

Гимнаст — гимнаст; гимнастка; **гимнастар** гимнасты; **екі гимнаст** два гимнаста; **үш гимнаст** три гимнастки.

Гимнастика — гимнастика; **көркем гимнастика** художественная гимнастика; **гимнастикамен шұғылдану** заниматься гимнастикой; **гимнастика жарысы** соревнование по гимнастике; **мен гимнастикамен айналысамын** я занимаюсь гимнастикой; **маған гимнастика өте ұнайды** мне очень нравится гимнастика.

Дене шынықтыру — физкультура; **дене шынықтырумен шұғылдану** заниматься физкультурой; **дене шынықтыру сабағы басталды** начался урок физкультуры.

Дойбы — шашки; **дойбы ойнау** играть в шашки.

Есеп — счет; **ірі есеппен жеңу** победить с крупным счетом; **футбол мачты 2:0 есебімен аяқталды** футбольный матч закон-

чился со счетом 2:0; **біздің команда 4:3 есебімен жеңді** наша команда победила со счетом 4:3.

Жанкүйер — болельщик; **жанкүйерлер** болельщики; **бес мың жанкүйер жиналған** пять тысяч болельщиков собралось.

Жаны күйю — болеть; **“Қайрат” командасы үшін жаны күйю** болеть за команду “Қайрат”.

Жарыс — соревнование; **спорттық жарыс** спортивные соревнования; **жарысқа қатысушылар** участники соревнования; **шаңғы жарысы** соревнование по лыжам; **мергендік жарыс** соревнование по стрельбе; **мен спорттық жарыстарды көруге құмармын** я люблю смотреть спортивные соревнования; **күрестен өтіп жатқан жарысты көрейік** пойдемте на соревнования по борьбе.

Жарысу — соревноваться; **біз оныншы сыныптың командасымен жарысамыз** мы соревнуемся с командой десятого класса; **олар жарысып жатыр** они соревнуются.

Жаттығу — тренировка; **келесі жаттығу қашан?** когда следующая тренировка?; **жаттығуға бардың ба?** ты ходил/а/ на тренировку?

Жаттығатын — тренировочный; **жаттығатын зал** тренировочный зал; **бұл арада жаттығатын зал қай жерде?** где здесь тренировочный зал?

Жаттықтырушы — тренер; **атақты жаттықтырушы** известный тренер; **бас жаттықтырушы** главный тренер; **жаттықтырушымен әңгімелесу** говорить с тренером; **жаттықтырушыңыз қайда?** где ваш тренер?

Желаяқ — бегун.

Жеңу — побеждать; выигрывать; **жарыста жеңіп шығу** победить в соревновании, **біз жеңіп шықтық** мы победили; **кім жеңді?** кто выиграл?; **олар жеңді** они выиграли.

Жеңілу — потерпеть поражение, проиграть; **біздің команда жеңіліп қалды** наша команда потерпела поражение; **кім жеңілді?** кто проиграл?

Жеңіс — победа; **жеңіспен қайту** вернуться с победой; **жеңіспен құттықтаймын/құттықтаймыз!** поздравляю/ем/ с победой!

Жеңіскер — чемпион, чемпионка; **атақты жеңіскер** знаменитый чемпион; **жас жеңіскер** молодой чемпион/молодая чемпионка; **әлем жеңіскері** чемпион мира; **шахмат жеңіскері** чемпион по шахматам; **жеңіскермен кездесу** встреча с чемпионом; **біздің жеңіскерлер** наши чемпионы.

Жүзгіш — пловец, пловчиха; **жүзгішпен** с пловцом; **жүзгіште** у пловца; **ол өте жақсы жүзгіш** он отличный пловец/она отличная пловчиха.

Жүзу — плавать; плавание; **ол жүзе біледі** он/она умеет плавать; **сіз жүзе білесіз бе?** вы умеете плавать?; **мен жақсы/нашар жүземін** я хорошо/плохо плаваю; **мені жүзуге үйретіңізші** научите меня плавать; **мен жүзумен шұғылданамын** я занимаюсь плаванием **мен жүзуді ұнатамын** я люблю плавание; **сіз жүзумен шұғылданасыз ба?** вы занимаетесь плаванием?; **мен жүзумен шұғылданбаймын** я не занимаюсь плаванием.

Жүлде — приз; **жүлде алу** получить приз.

Жүлдегер — призер; **әлем біріншілігінің жүлдегері** призер мирового первенства.

Ие болу — завоевывать, занимать; **алтын медальға ие болу** завоевать золотую медаль; **бірінші орынға ие болу** занять первое место; **ол екінші орынға ие болды** он/она/ занял/а/ второе место.

Кездесу — встречаться; встреча; **бүгін екі команда кездеседі** сегодня встречаются две команды; **балуандар ертең кездеседі** борцы встретятся завтра; **спортшылардың кездесуі** встреча спортсменов; **кездесу алдында** перед встречей; **екі волейбол командасының кездесуі** встреча двух волейбольных команд.

Команда — команда; **футбол командасы** футбольная команда; **команда құрамы** состав команды; **біздің команда жеңді** победила наша команда.

Коньки — коньки; **жақсы коньки** хорошие коньки; **коньки тебу** кататься на коньках.

Күрес — борьба; **қазақша күрес** казахская борьба; **еркін күрес** вольная борьба; **күресте жеңіп шықты** выиграл борьбу; **Қазақстанда күрес өте жақсы дамыған** в Казахстане особенно развита борьба.

Күресу — бороться; **ең жақсы балуанмен күресу** бороться с лучшим борцом; **кілем үстінде күресу** бороться на ковре; **күресіп жатқан кім?** кто борется?

Қақпа — ворота; **қақпаға доп салу** забить мяч в ворота; **қақпаға доп соғу** удар по воротам; **қақпа алдында тұр** стоит перед воротами; **ол қарсы қақпаға үш доп салды** он забил три мяча в ворота противника.

Қақпақыл — пас; **дәл қақпақыл** точный пас.

Қақпашы — вратарь; **тәжірибелі қақпашы** опытный вратарь;

доп қақпашының қолында мяч у вратаря; ол өте жақсы қақпашы он отличный вратарь; мен қақпашы боламын я буду вратарем.

Қарсылас — противник; қарсыласты жеңіп шығу победить противника; бұл команда қарсыластарын ірі есеппен жеңді эта команда победила своего противника с крупным счетом.

Қорғаушы — защитник; оң жақ қорғаушы правый защитник; сол жақ қорғаушы левый защитник; ортадағы қорғаушы центральный защитник; екі қорғаушы два защитника.

Қуылу — удаление; ойыншы алаңнан қуылды удаление с поля игрока; бұл команданың екі ойыншысы қуылған два игрока этой команды получили удаление.

Матч — матч; матч басталды/аяқталды матч начался/закончился.

Мәнерлеп сырғанау — фигурное катание.

Мұз — лед, ледяной; мұз үстінде сырғанау кататься на льду; мұз сырғанақ ледяной каток; мұз алаңы ледяное поле; мұз алаңына хоккейшілер шықты хоккеисты вышли на ледяное поле.

Ойнау — играть/*о спорте* /; футбол ойнау играть в футбол; ол жақсы ойнайды он/она хорошо играет; сіз волейбол ойнайсыз ба? вы играете в волейбол?; мен волейбол ойнаймын я играю в волейбол.

Ойын — игра; ойындар игры; қызықты ойын интересная игра; олимпиадалық ойындар олимпийские игры; сіздерде қандай ойын көп таралған? в какие игры у вас больше играют?; бұл қандай ойын? как называется эта игра?; маған осы ойынды үйретіңізші научите меня этой игре; маған осы ойын ұнайды мне нравится эта игра.

Ойыншы — игрок; ойыншылар игроки; жақсы/жас ойыншы хороший/молодой игрок; екі ойыншы два игрока; футбол ойыншылары футбольные игроки.

Олимпиада — олимпиада; олипиадалар олимпиады; жазғы/қысқы олимпиада летняя/зимняя олимпиада; олимпиадаға қатысу участвовать в олимпиаде; олар олимпиадаға қатысты они участвовали в олимпиаде.

Он бір метрлік соққы — одиннадцатиметровый удар.

Орын — место; бірінші/екінші/үшінші орын первое/второе/третье место; жарыста бірінші орын алу занимать первое место в соревнованиях; сіздің команда нешінші орын алды?

какое место заняла ваша команда?; **біздің команда екінші орын алды** наша команда заняла второе место.

Рекорд — рекорд; **жаңа рекорд** новый рекорд; **рекорд жасау** установить рекорд; **ол жаңа рекорд жасады он/она/ установил/а/** новый рекорд; **бұл жаңа рекорд!** это новый рекорд!

Рекордсмен — рекордсмен; **біздің рекордсмен** наш рекордсмен; **олардың рекордсмені** их рекордсмен.

Спорт — спорт; спортивный; **шаңғы спорты** лыжный спорт; **су спорты** водный спорт; **спортпен шұғылдану** заниматься спортом; **спорт шебері** мастер спорта; **спорт шеберіне кандидат** кандидат в мастера спорта; **сіз спортқа қызығасыз ба?** вы интересуетесь спортом?; **мен спортпен шұғылданбаймын** я не занимаюсь спортом.

Спорттық — спортивный; **спорттық ойындар** спортивные игры; **спорттық жарыс** спортивное соревнование; **оқушылар спорттық жарыстарға қатысты** школьники приняли участие в спортивных состязаниях.

Спортшы — спортсмен, спортсменка; **спортшылар** спортсмены; **атақты спортшы** известный спортсмен; **көп спортшылар** много спортсменов; **біздің спортшылар жарысқа қатысты** наши спортсмены участвовали в соревнованиях.

Стадион — стадион; **орталық стадион** центральный стадион; **стадионда ойнау** играть на стадионе; **стадионға бардық** мы были на стадионе; **кеше стадионда футбол жарысы болды** вчера на стадионе состоялся футбольный матч.

Сырғанақ тебу, сырғанау — катание; кататься; **жеке сырғанау** одиночное катание; **жұптасып сырғанау** парное катание.

Табло — табло; **жарықшы табло** световое табло; **таблода** на табло.

Тайм — тайм; **бірінші/екінші тайм** первый/второй тайм; **бірінші таймда** в первом тайме; **екінші таймда доп соғылды** во втором тайме забит гол; **екінші тайм аяқталды** закончился второй тайм.

Тең — вничью; **тең ойнау** сыграть вничью; **ойын тең аяқталды** игра закончилась вничью.

Теннис — теннис; теннисный; **теннис ойнау** играть в теннис; **тұңғыш рет өткізіліп отырған теннис турнирі** первый турнир по теннису; **теннис** — спорттың әдемі түрі **теннис** — красивый вид спорта; **мен тенниспен айналысып жүрмін** я занимаюсь

теннисом; **мен теннисті ұнатамын** я люблю теннис; **теннис алаңы** теннисная площадка; **теннис ракеткасы** теннисная ракетка; **теннис добы** теннисный мяч; **теннис корты** теннисный корт; **мен теннис алаңында боламын** я буду на теннисной площадке; **сізде теннис ракеткасы бар ма?** у вас есть теннисная ракетка?

Теннисші — теннисист, теннисистка; **теннисшілер** теннисисты; теннисистки; **жас теннисші** молодая теннисистка/молодой теннисист; **қазақ теннисшісі** казахский теннисист; **теннисшілердің кездесуі** встреча теннисисток/теннисистов.

Төреші — судья; **бірінші категориядағы төреші** судья первой категории.

Ұру — ударить; удар; **айып соққысы** штрафной удар.

Ұту — выигрывать; **шахмат партиясын ұту** выигрывать партию в шахматы; **жарыста біздің спортшылар ұтты** в соревновании выиграли наши спортсмены; **кім ұтты?** кто выиграл?; **олар ұтты** они выиграли.

Ұтылу — проигрывать; **шахмат партиясында ұтылып қалу** проиграть шахматную партию; **біз ұтылдық** мы проиграли; **кім ұтылды?** кто проиграл?; **олар ұтылды** они проиграли.

Футбол — футбол; футбольный; **маған футбол ұнайды** мне нравится футбол; **сіз футбол ойнайсыз ба?** вы играете в футбол?; **футбол ойнайықшы!** играем в футбол!; **мен футбол ойнамаймын** я не играю в футбол; **футбол добы** футбольный мяч; **футбол алаңы** футбольное поле; **футбол жарасы** футбольный матч.

Футболшы — футболист; **футболшылар** футболисты; **ол жақсы футболшы** он хороший футболист; **футболшылар алаңға шықты** футболисты вышли на поле.

Хоккей — хоккей; хоккейный; **хоккей ойнау** играть в хоккей; **теледидардан хоккей көру** смотреть по телевизору хоккей; **хоккей командасы** хоккейная команда; **хоккей алаңы** хоккейное поле.

Хоккейші — хоккеист; **хоккейшілер** хоккеисты; **тәжірибелі хоккейші** опытный хоккеист; **он хоккейші** десять хоккеистов.

Чемпионат — чемпионат; **шахмат чемпионаты** шахматный чемпионат; **чемпионатқа қатысу** участвовать в чемпионате.

Шабуыл — атака, наступление; **шабуыл жасау** атаковать; **қарсы жаққа шабуыл жасау** атаковать противника.

Шабуылшы — нападающий; **жас шабуылшы** молодой нападающий; **шабуылшы қақпаға өтіп кетті** нападающий прорвался к воротам.

Шайба — шайба; **шайба соғу** забивать шайбу.

Шаңғы — лыжи; лыжный; **шаңғы спорты** лыжный спорт; **шаңғы станциясы** лыжная станция; **шаңғы кәстөмі** лыжный костюм; **шаңғы жоқ** лыж нет;

Шаңғы жолы — лыжня; **шаңғы жолын салу** прокладывать лыжню.

Шаңғышы — лыжник, лыжница; **шаңғышылар** лыжники/лыжницы; **жас шаңғышы** молодой лыжник; **шаңғышылар жарысы** пробег лыжников.

Шахмат, шатыраш — шахматы.

Штанга — штанга; **спорттық штанга** спортивная штанга; **штанга көтеру** поднимать штангу; **ол штанга көтерді** он поднял штангу.

Штангашы — штангист; **штангашылар** штангисты; **белгілі штангашы** известный штангист.

Ысқырық — свисток; **ысқырық берілді** раздался свисток.

40. МЕКТЕП. ШКОЛА

Автоқалам — авторучка; **атоқаламдар** авторучки; **әдемі автоқалам** красивая авторучка; **маған автоқалам керек** мне нужна авторучка; **автоқаламың қайда?** где твоя авторучка?

Аудару — переводить/*что-либо с одного языка на другой/* **сөйлемді аударыңыз** переведите предложение; **қазір мәтінді аударамыз** сейчас переведем текст; **мына сөз тіркесін қазақшаға аударыңыз** переведите это словосочетание на казахский язык.

Аударма — перевод/*с одного языка на другой/*.

Әліппе — букварь; **әліппеден бастау** начинать с букваря; **әліппені сатып алу** купить букварь; **әліппең қайда?** где твой букварь?

Баға — отметка, оценка; **бағалар** отметки; **жақсы баға** хорошая оценка; **баға алу** получить отметку; **қандай баға алдың?** какую отметку получил/а/?; **мен жақсы баға алдым** я получил/а/ хорошую отметку; **маған баға қойыңызшы** поставьте мне, пожалуйста, отметку.

- Бор** — мел; **бор бар ма?** мел есть?; **борды алыңыз** возьмите мел; **бор жоқ** мела нет; **борды әкеліңіз** принесите мел.
- Бояу** — краска; **бояулар** краски; **көк/қызыл бояу** синяя/красная краска; **сенде жасыл бояу бар ма?** у тебя есть зеленая краска?; **менде сары бояу бар** у меня есть желтая краска; **бояусыз** без краски.
- Дәптер** — тетрадь; **дәптерлер** тетради; **дәптерсіз** без тетради; **менің дәптерім** моя тетрадь; **дәптерді ашыңыздар!** откройте тетради!; **дәптерге жазыңыз** напишите в тетради; **енді дәптерді жабыңыз** теперь закройте тетради; **дәптерің бар ма?** у тебя есть тетрадь?; **дәптерім бар** у меня есть тетрадь.
- Дәрісхана** — аудитория; **дәрісханада студенттер отыр** студенты сидят в аудитории.
- Демалыс** — каникулы; **отдых**; **жазғы демалыс** летние каникулы; **қысқы демалыс** зимние каникулы; **демалысқа шықтық** вышли на каникулы.
- Дұрыс** — правильно, правильный; **верно, верный**; **дұрыс жауап беріңіз** правильно отвечайте; **дұрыс емес** неправильно; **бұл дұрыс емес** это неправильно.
- Емтихан** — экзамен; **емлекеттік емтихан** государственный экзамен; **емтихан тапсыру** сдавать экзамены; **емтиханды тапсырдың ба?** сдал/а/ экзамен?; **бізде қазақ тілінен емтихан болады** у нас будет экзамен по казахскому языку.
- Жазу** — писать; **дұрыс жаз!** пиши правильно!; **мен жазып болдым** я написал; **ол жазып болды** он/она написал/а/; **мынадай сөйлем жазыңыз** напишите это предложение; **біз тақтадағы сөздерді жаздық** мы переписали слова с доски.
- Жақсы** — хороший; **хорошо**; **жақсы баға** хорошая отметка; **шығарманы жақсы жаздың** ты сочинение написал/а/ хорошо.
- Жаттау** — учить наизусть; **өлең жаттадық** учили стихотворение; **өлеңді жаттадың ба?** ты выучил/а/ стихотворение?; **иә, мен жаттадым** да, я выучил/а/; **қазір мына мақалды жаттаймыз** сейчас выучим эту пословицу.
- Жаттығу** — упражнение; **жаттығулар** упражнения; **жаттығу орындаймыз** выполним упражнение; **жаттығу орындадың ба?** ты выполнил/а/ упражнение?; **қандай жаттығу?** какое упражнение?
- Жауап** — ответ; **жауаптар** ответы; **жауап беру** отвечать; **жауап беріңіз** отвечайте; **жауап күтемін** я жду ответа; **толық жауап беріңіз** дайте полный ответ.

Жиналыс — собрание; **ата-аналар жиналысы** родительское собрание; **ата-аналар жиналысы қашан болады?** когда будет родительское собрание?; **ата-аналар жиналысы сағат алтыда болады** родительское собрание состоится в шесть часов.

Кезекші — дежурный, дежурная; **кезекшілер** дежурные; **бүгін кезекші кім?** кто сегодня дежурный?; **кезекші — Санжар** дежурный — Санжар; **кезекші, бүгін бәрі түгел ме?** дежурный, сегодня все присутствуют?

Кесте — расписание; **сабақ кестесі** расписание уроков; **кесте бойынша** по расписанию; **сенде сабақ кестесі бар ма?** у тебя есть расписание уроков?

Класс бөлмесі — классная комната, класс; **класс бөлmemіз кең** наш класс просторный; **мұғалім класс бөлмеге кірді** учитель вошел в класс.

Кластас — соклассник, одноклассник; **кластастар** одноклассники; **менің кластасым** мой одноклассник; **біз онымен кластаспыз** мы с ним одноклассники.

Колледж — колледж; **Алматы экономикалық колледжі** Алматинский экономический колледж; **колледждің директоры** директор колледжа; **мен колледжде оқимын** я учусь в колледже.

Күнделік — дневник; **мектеп күнделігі** школьный дневник; **күнделігің қайда?** где твой дневник?; **күнделігім үйде қалып қойды** мой дневник остался дома; **күнделіктеріңізді ашыңыздар** откройте дневники; **сізде күнделік сатылады ма?** у вас продаются дневники?

Күнтiзбе — календарь.

Қағаз — бумага; **таза қағаз** чистая бумага; **сізде ақ қағаз бар ма?** у вас есть белая бумага?

Қазақ тілі — казахский язык; **қазақ тілі** — мемлекеттік тіл казахский язык — государственный язык; **қазақ тілі сабағында** на уроке казахского языка; **қазақ тілінде еркін сөйлеп, жаза білемін** я свободно могу разговаривать и писать на казахском языке.

Қайталау — повторять; **қайталаңызшы** повторите, пожалуйста; **сабақтың соңында қайталаймыз** в конце урока повторим изученное; **тағы қайтала** повтори снова.

Қалам — ручка; **қаламдар** ручки; **жаңа қалам** новая ручка; **екі қалам** две ручки; **қаламым** моя ручка; **сенде қалам бар ма?** у тебя есть ручка?; **қаламым бар** у меня есть ручка; **қаламдарыңызды үстелге қойыңыздар** положите ручки на стол.

Қаламсауыт — пенал; **екі қаламсауыт** два пенала; **қаламсауытым** мой пенал; **қаламсауытымды үйде қалдырып қойдым** я оставил/а дома свой пенал.

Қарындаш — карандаш; **қарындаштар** карандаши; **қарындаштың ұшы** кончик карандаша; **қара/қызыл қарындаш** черный/красный карандаш; **көк қарындашты берші** дай, пожалуйста, синий карандаш; **қарындашыңды ал** возьми свой карандаш.

Қоңырау — звонок; **қоңырау сылдырлады** прозвенел звонок.

Мектеп — школа; школьный; **қалалық/бастауыш/орта мектеп** городская/начальная/средняя школа; **мектебім** моя школа; **мектепке бару** идти в школу; **мектептен келу** прийти из школы; **мектепте оқимын** учусь в школе; **мектеп ашық** школа открыта; **ол мектепті бітірді он/она** окончил/а школу; **мектебің қай жерде?** где твоя школа?; **менің мектебім Жамбыл көшесінде** моя школа находится на улице Жамбыла; **інім мектептен келді** мой младший брат пришел со школы; **мектеп мұғалімі** школьный учитель; **мектеп кітапханасы** школьная библиотека; **мектеп бағы** школьный сад; **мектеп құралдары** школьные пособия; **мектеп жасындағы балалар** дети школьного возраста; **мен мектеп кітапханасына барамын** я пойду в школьную библиотеку; **біз мектеп бағында жұмыс істедік** мы работали в школьном саду.

Мұғалім — учитель, учительница; **мұғалімдер** учителя; **мұғалімді тыңдау** слушать учителя; **мұғалім мені тақтаға шақырды** учитель вызвал меня к доске; **біздің мұғалім келді** пришел наш учитель; **мұғалім болу қиын да абыройлы іс** быть учителем — трудное и почетное дело.

Мұғалімдер бөлмесі — учительская; **жиналыс мұғалімдер бөлмесінде болады** собрание состоится в учительской.

Оқу — 1) читать; **газет оқы** читай газету; **ол кітап оқып отыр** он/она читает книгу; **мына мақаланы оқыдың ба?** ты читал/а/эту статью? **дауыстап оқыңыз!** читайте вслух!; **қазір мәтінді оқимыз** сейчас будем читать текст;

2) учиться, обучаться; **ол мектепте оқиды он/она** учится в школе; **Аңсар колледжде оқып жүр** Ансар учится в колледже; **Санжар бірінші сыныпта оқиды** Санжар учится в первом классе; **сен қай мектепке оқисың?** ты в какой школе учишься?; **бұл оқушы жақсы оқиды** этот ученик хорошо учится;

3) **учить; сабақ оқу** учить уроки; **сабағынды оқыдың ба?** ты выучил/а/ уроки?; **сабағымды оқыдым** я выучил/а/ уроки;

4) **учеба, занятие; мектептерде оқу басталды** в школах начались занятия; **оқыың қалай?** как учеба?; **қашан оқуға кірісесің?** когда возьмешься за уроки?

5) **учебный; жалпы және арнаулы орта оқу орындары** общие и средние специальные учебные заведения; **оқу құралы** учебное пособие; **оқу сөздігі** учебный словарь; **оқу жылы** учебный год; **оқу тоқсаны** учебная четверть; **оқу жылы басталды/аяқталды** учебный год начался/закончился.

Оқулық – учебник; **қазақ тілі оқулығы** учебник казахского языка; **оқулықты ашыңыздар** откройте учебники; **оқулықты жабыңыздар** закройте учебники; **оқулығың бар ма?** у тебя есть учебник?; **оқулығым бар** у меня есть учебник.

Оқушы – учащийся, учащаяся; **школьник, школьница**; **ученик, ученица**; **жетінші сынып оқушысы** ученик седьмого класса; **оқушылар** ученики; **бір оқушы** один ученик; **жиырма бес оқушы** двадцать пять учащихся; **оқушыдан сұрау** спрашивать ученика; **мен оқушымын** я школьник/школьница.

Оқыту – обучать, учить; **орыс тілін оқыту** обучать русскому языку; **қазақ тілін оқыту** обучать казахскому языку; **балаларды оқыту** обучать детей.

Оқытушы – преподаватель; **оқытушылар** преподаватели; **оқытушы кабинетке кірді** преподаватель вошел в кабинет; **оқытушы қазақ тілінен сабақ берді** преподаватель провел/а/ урок казахского языка **оқытушы жаңа сабақ түсіндірді** преподаватель объяснил новую тему.

Орындық – стул; **орындықтар** стулья; **мұғалім орындыққа отырды** учитель сел на стул; **мына орындыққа отырыңыз** садитесь пожалуйста, на этот стул; **орындық бар ма?** есть стул?; **орындық бар** стул есть.

Өте жақсы – отлично; отличный; **өте жақсы студент** отличный студент; **тапсырманы өте жақсы орындадың** задание выполнено на отлично.

Өшіргіш – резинка; **менің өшіргішім** моя резинка; **сенің өшіргішің** твоя резинка; **маған өшіргіш керек** мне нужна резинка.

Парта – парта; **парталар** парты; **бір парта** одна парта; **бірінші парта** первая парта; **үшінші партада** за третьей партией; **мен бесінші партада отырамын** я сижу за пятой партией.

Пән — дисциплина, предмет; **бүгін қазақ тілі пәнінен бақылау диктанты болады** сегодня будет контрольный диктант по казахскому языку.

Сабақ — 1) урок, занятие; **қазақ тілі сабағы** урок казахского языка; **сабақ басталды** урок начался; **сабақ сағат сегізде басталды** уроки начались в восемь часов; **сағат бірде сабақ бітті** уроки закончились в час; **сабақ аяқталды** урок окончен; **бүгін бізде алты сабақ** сегодня у нас шесть уроков; **сіздерде неше сабақ болады?** сколько у вас уроков?; **бүгін сабақ жоқ** сегодня уроков нет;

2) задание; **үйге берген сабақты орындау** выполнять домашнее задание; **сабағыңды істедің бе?** ты сделал/а/ уроки?

3) *перен.* урок; **бұл оған сабақ** это ему урок.

Сөздік — словарь; **қазақша-орысша сөздік** казахско-русский словарь; **сізде қазақ тілінің орфографиялық сөздігі бар ма?** у вас есть орфографический словарь казахского языка?; **маған түсіндірме сөздік керек** мне нужен толковый словарь; **Санжар, сөздігіңді берші** Санжар, дай твой словарь.

Сөйлеу — говорить, выступать; **қазақ тілінде сөйлесе бастадық** мы начали говорить по-казахски; **қазақша сөйлейсің бе?** ты говоришь по-казахски?; **иә, мен қазақша сөйлеймін** да, я говорю по-казахски; **Саша орысша да, қазақша да сөйлейді** Саша говорит и по-русски, и по-казахски.

Сурет дәптері — альбом для рисования; **сурет дәптерін сатып алу** купить альбом для рисования; **сізде сурет дәптері бар ма?** у вас есть альбом для рисования?; **сурет дәптерім жоқ** у меня нет альбома для рисования.

Сурет салу — рисовать; **ол сурет салып отыр** он/она рисует; **сурет салыңыз** вы рисуйте; **мен сурет саламын** я буду рисовать; **біз класста сурет салдық** мы в классе рисовали.

Сұрақ — вопрос; **сұрақтар** вопросы; **қиын/оңай сұрақ** трудный/легкий вопрос; **сұрақ қоюға бола ма?** можно задать вопрос?; **сұрақ түсінікті ме?** вопрос понятен?; **сұраққа жауап беріңіз** ответьте на вопросы.

Сызғыш — линейка; **менің сызғышым** моя линейка; **сызғышың бар ма?** у тебя есть линейка?; **иә, сызғышым бар** да, у меня есть линейка.

Сынақ — зачет; **сынақ қою** поставить зачет.

Сынақша — зачетная книжка.

Сынып — класс; **бірінші/жетінші сынып** первый/седьмой класс;

оныншы сыныптың оқушысы ученик десятого класса; **мен бесінші сыныпта оқимын** я учусь в пятом классе.

Тақта – доска; **үлкен тақта** большая доска; **тақтаға жазыңыз** пишите на доске; **ол тақтаға жазды он/она/** написал/а/ на доске; **Аңсар тақтаға шықты** Ансар вышел к доске; **Айнұр тақтаны сүртті** Айнур стерла с доски.

Тоқсан – четверть; **бірінші тоқсан** первая четверть; **екінші тоқсанда** во второй четверти; **үшінші тоқсанның аяғында** в конце третьей четверти; **бірінші тоқсан аяқталды** закончилась первая четверть.

Түлек – выпускник.

Ұстаз – наставник, учитель; **өз ұстаздарымды еш уақытта ұмытпаймын** я не забуду никогда своих учителей; **олар – болашақ ұстаздар** они – будущие учителя.

Үзіліс – перемена; **үзіліс кезінде ойнау** играть на перемене; **үзіліс қашан болады?** когда будет перемена?

Үйрену – научиться чему-нибудь; **разучивать/песню/;** **қазақша үйрендің бе?** ты научился казахскому языку?; **мен қазақша үйреніп жүрмін** я изучаю казахский язык; **қазақша үйренгің келе ме?** хочешь изучить казахский язык?; **ән үйренеміз** разучим песню; **ән үйрендік** разучили песню.

Үстел – стол; **класс бөлмесінде үстел, орындық, тақта, парталар бар** в классе имеются стол, стул, доска, парты; **үстелде кітап, сөздік, қалам жатыр** на столе лежат книга, словарь, ручка.

Шәкірт – ученик, ученица; **шәкірттер** ученики, ученицы; **менің шәкірттерім** мои ученики; **шәкірттерге білім беру** учить учеников.

Шүберек – тряпка; **таза шүберек** чистая тряпка; **шүберекпен сүрту** вытирать тряпкой; **шүберек қайда?** где тряпка?

41. КІТАПХАНА. БИБЛИОТЕКА

Автор – автор; **кітаптың авторы кім?** кто автор книги?

Атау – название; **кітаптың аты** название книги; **мақаланың аты** название статьи; **романның аты қандай?** как называется роман?

Әдебиет – литература; **көркем әдебиет** художественная литература; **оқу әдебиеті** учебная литература.

Баспа – издательство; **мемлекеттік баспа** государственное издательство; **“Sansam” баспасы** издательство “Sansam”.

Баспагер — издатель.

Баспасөз — пресса; **тәуелсіз баспасөз** независимая пресса.

Баспахана — типография.

Басылу — издаваться, печататься; **оқулықтар басылып шықты** учебники изданы; **балалар кітаптары басылып жатыр** детские книги печатаются.

Басылым — издание; **кітаптың екінші басылымы** второе издание книги; **мерзімді басылымдар** периодические издания; **түзетіліп, толықтырылған басылымы** исправленное и дополненное издание.

Бет — страница; **кітаптың үшінші бетінде** на третьей странице книги; **кітаптың нешінші бетінде?** на какой странице книги?; **оқулықтың соңғы бетінде кесте бар** на последней странице учебника дана таблица.

Газет — газета; **газеттер** газеты; **газет аптасына бір рет шығады** газета выходит раз в неделю; **газеттің индексі қандай?** какой индекс газеты?; **маған “Ұлан” газеті ұнайды** мне нравится газета “Улан”; **бүгінгі газетті оқыдыңыз ба?** вы читали сегодняшнюю газету?

Дана — экземпляр; **бір дана** один экземпляр; **кітаптың екі данасы қалды** остался единственный экземпляр; **соңғы дана** последний экземпляр.

Жазушы — писатель; **жазушылар** писатели; **атақты жазушы** известный писатель; **жазушымен кездесу** встреча с писателем; **сізде мына жазушының кітабы бар ма?** у вас есть книга этого писателя?

Жазылу — подписываться, подписка; **“Ұлан” газетіне жазылдың ба?** ты подписался на газету “Улан”?; **мен газетке жазылдым** я подписался на газету; **енді мына журналға жазыл** теперь подпишись на этот журнал.

Жинақ — собрание; сборник; **шығармалар жинағы** собрание сочинений; **өлендер жинағы** сборник стихов; **маған мына жазушының әңгімелер жинағы керек** еді мне нужен сборник рассказов этого писателя.

Жол — строка; **жаңа жолдан оқу** читать с новой строки; **бас жол** красная строка; **жол астына** под строкой; **жолма-жол** строка в строку.

Журнал — журнал; **журналдар** журналы; **екі журнал** два журнала; **“Балдырған” журналы 1958 жылдың шілдесінен ай сайын қазақ тілінде шығады** журнал “Балдырған” выходит

с июля 1958 года ежемесячно на казахском языке; **сіздерде қандай журналдар бар?** какие журналы есть у вас?; **бізде журнал көп** у нас много журналов.

Каталог — каталог; **алфавитті каталог** алфавитный каталог.

Кітап — книга; **кітаптар** книги; **кітаптың аты** название книги; **кітаптың авторы** автор книги; **қызықты кітап** интересная книга; **маған мына кітапты беріңізші** дайте, пожалуйста, мне эту книгу.

Кітапхана — библиотека; **қалалық/аудандық/орталық кітапхана** городская/районная/центральная библиотека; **кітапханаға жазылу** записаться в библиотеку; **кітапханаға бару** идти в библиотеку; **кітапханадан кітап алу** взять из библиотеки; **мен Қазақстан Республикасы Ұлттық кітапханасына жазылдым** я записался в Национальную библиотеку Республики Казахстан; **кітапханаға барып жүрмін** я посещаю библиотеку; **біз кітапханада болдық** мы были в библиотеке.

Кітапханашы — библиотекарь, библиотекарша; **жақсы кітапханашы** хороший библиотекарь; **кітапханашыдан сұрау** спросить у библиотекаря; **кітапханашы болып істейді** работает библиотекарем; **кітапханашыдан сұра** спроси у библиотекаря.

Қайтарып беру — вернуть; **ол маған кітапты қайтарып берді** он вернул мне книгу; **кітапты өткен айда қайтарып бергенмін** я вернул/а/ книгу в прошлом месяце.

Қолжазба — рукопись; **қолжазбалар** рукописи; **кітаптың қолжазбасы** рукопись книги; **жалғыз ғана қолжазба** единственная рукопись.

Құрылтайшы — учредитель.

Мазмұн — содержание, оглавление; **кітаптың мазмұны** содержание книги; **журналдың мазмұны бірінші бетінде басылған** содержание журнала напечатано на первой странице.

Мұқаба — обложка; **әдемі мұқаба** красивая обложка; **мұқабасында суреті бар кітап** обложка книги с картинкой.

Оқырман — читатель, читательница; **оқырмандар** читатели; **көп оқырман** много читателей.

Оқырман билеті — читательский билет; **оқырман билетің бар ма?** у тебя есть читательский билет?; **оқырман билеті кітапханаға кірген кезде, кітаптар алған кезде көрсетіледі** читательский билет предъявляется при входе в библиотеку и при получении книг.

Оқырман залы — читальный зал; мен үшінші оқырман залында боламын я буду в третьем читальном зале; **әдебиетті оқырман залынан алып шығуға рұқсат етілмейді** не разрешается выносить литературу из читального зала.

Өтініш — требование; **өтінішті толтыру** заполнить требование; **сізде өтініш бланкісі бар ма?** у вас есть бланк требования?

Редактор — редактор; **бас редактор** главный редактор; **көркемдеуші редактор** художественный редактор.

Редакциясы алқасы — редакционная коллегия.

Сурет — иллюстрация, рисунок; **суреттер** иллюстрации; **суретті журнал** журнал с иллюстрациями; **кітапта көп сурет бар** в книге много иллюстраций.

Тапсырыс беру — заказывать; **қажет кітаптың атын, авторын жазып кітапханашыға тапсырыс беріңіз** напишите название нужной вам книги, ее автора и закажите библиотекарю;

Таралым — тираж; **кітаптың таралымы 20 мыңнан асатын** тираж книги превышал 20 тысяч.

Шығарылған — изданный; **жақсы шығарылған кітап** хорошо изданная книга.

Қазақ мақал-мәтелдері. Казахские пословицы и поговорки

Білімнің басы — бейнет, соңы — зейнет. — В учении трудно, да плоды учения сладки.

Кітап — алтын қазына (сандық). — Книга — кладовая золота (золотой клад знаний).

Білім — инемен құдық қазғандай. — Наука — что рыть колодец иглой.

Өмір — үлкен мектеп. — Жизнь — большая школа.

Өмірдің өзі — ұлы ұстаз. — Сама жизнь — мудрый учитель.

Жердің сәні — егін, ердің сәні — білім. — Землю украшают нивы, человека — знания.

Оқусыз білім жоқ, білімсіз күнің жоқ. — Нет жизни без знаний, нет знаний без учения.

Алтын алма, білім ал. — Не гонись за золотом, а стремись к знаниям.

Күш — білімде, білім — кітапта. — Сила — в знаниях, знания — в книгах.

Наданмен дос болғанша, кітаппен дос бол. — Чем с невеждой водиться, лучше с книгой подружиться.

IV. ТАБИҒАТ. ПРИРОДА

42. ЖЕР ШАРЫ. ЗЕМНОЙ ШАР

Ағыс — течение; проток; **ағыс жылдамдығы** скорость течения; **ағысқа қарсы жүзу** плыть против течения; **судың ағысы күшті** течение реки сильное/быстрое/.

Ай — 1) луна; **толған ай** полная луна; **ай орағы** серп луны; **ай басы** новолуние; **ай тұтылу** затмение луны; **ай туды** взошла луна; **ай көрінді** выглянула луна; **айды көрдің бе?** ты видел /а/ луну?

2) месяц; **бір ай** один месяц; **он екі ай** двенадцать месяцев;

♦ **айдай таза**, **күндей нұрлы** очень красивая, писаная красавица; **айдай анық** яснее ясного, ясно как божий день; **ай мен күндей сұлу** очень красивая; **айы оңынан туу** счастье улыбнулось.

Айлы — лунный; **айлы түн** лунная ночь.

Бұлақ — родник, ключ; **таза бұлақ** чистый родник.

Ғарыш — космос; **ғарышта** в космосе.

Ғарышкер — космонавт; **бірінші ғарышкер** первый космонавт.

Ғарыш кемесі — космический корабль.

Жаға — берег; **жағалар** берега; **өзеннің жағасы** берег реки.

Жер — 1) Земля/планета/; **Жер Күнді айналып жүреді** Земля вращается вокруг Солнца;

2) почва, поверхность; **құнарлы жер** плодородная земля;

3) расстояние; **бес күндік жер** расстояние пятидневного пути.

Жұлдыз — звезда; **жұлдыздар** звезды; **жұлдыздар жарқырап тұр** звезды сверкают; **аспан жұлдызға толы** небо усеяно звездами; **ақпа жұлдызды көрдің бе?** ты видел/а/ падающую звезду?

Көл — озеро; **көлдер** озера; **таулы жердегі көл** горное озеро; **көл жағасында** на берегу озера.

Көлді — озерный; **көлді өлке** озерный край.

Құлама су — водопад.

Мұхит — океан; **Солтүстік Мұзды мұхит** Северный Ледовитый океан; **Атлантика мұхиты** Атлантический океан; **Тынық мұхит** Тихий океан.

Өзен — река; **өзендер** реки; **терең өзен** глубокая река; **бұл суы мол өзен** это глубоководная река; **көктемде өзен тасиды** весной река разливается.

Пайдалы қазбалар — полезные ископаемые.

Тау — гора; **таулар** горы; **биік тау** высокая гора; **қарлы тау** снежная гора; **таудың шыңы** вершина горы; **алыстан таулар көрінді** вдали виднелись горы; ♦ **таудай талап бергенше, бармақтай бақ бер** *букв.* лучше дай мне, Бог, счастья хотя бы с палец, чем наделять меня высокими, как гора, стремлениями.

Таулы — горный; **тау тізбектері** горная цепь; **таулы жер** горная местность; **тау тұрғыны** горный житель.

Тегіс — ровный, гладкий; **тегіс жол** ровная дорога

Темірқазық — Полярная звезда.

Теңіз — море; морской; **ашық теңіз** открытое море; **теңіз бойында** у моря; **теңіздің ар жағында** за морем; **теңізге шығу** выйти в море; **Арал теңізі** Аральское море; **Қара теңіз** Черное море; **теңіз қолтығы** залив; **теңіз хайуандары** морские животные.

Толқын — волна; **толқындар** волны; **теңіз толқыны** морская волна.

Топырақ — земля, почва; **қара топырақ** чернозем; ♦ **топырағың торқа болсын** пусть будет земля пухом.

Шырақ — 1) светило/небесное/; **аспан шырақтарының қозғаласы** движение небесных светил;

2) свет, светильник; 3) *ласкательное обращение:* светик; **шырағым менің, ән сал!** светик мой, спой!

43. АУА РАЙЫ. ПОГОДА

Ауа — воздух; **ауа қысымы** давление воздуха; **ауасыз** без воздуха; **ауаның температурасы** температура воздуха; **өткен аптада ауаның температурасы он градус суық болды** на прошлой неделе температура воздуха была десять градусов ниже нуля.

Ауа райы — погода; **ауа райы бұлыңғыр/ыстық** пасмурная/ жаркая погода; **бүгін ауа райы жақсы** сегодня хорошая погода; **бүгін ауа райы қандай?** сегодня какая погода?; **ертең ауа райы қандай болады?** какая завтра будет погода?; **ауа райы өзгеріп кетті** погода изменилась.

Ашық — открытый, ясный; **ашық аспан** ясное небо; **ауа райы ашық** погода ясная; **бүгін күн ашық** сегодня ясный день.

Аяз — мороз; **қатты аяз** крепкий мороз; **шытырлаған сары аяз** трескучие морозы; **он градус аяз** десять градусов мороза; **бүгін жиырма градус аяз** сегодня двадцать градусов мороза.

Аязды — морозный; **күн аязды** морозный день; **аязды түнде** в морозную ночь; **былтыр қаңтар аязды болды** прошлогодний январь был морозный.

Батыс — запад, западный.

Боран — буран; метель; **ақ боран** снежный буран; **боранға ұшырау** быть застигнутым бураном; **далада қатты боран** на дворе сильная метель.

Боранды — суровый; **боранды қыс** суровая зима.

Борасын — поземка; **борасын қар** сугроб.

Борау — подняться/*о буране/*; **боран борап тұр** поднялся снежный буран; **топырақ борап кетті** поднялась пыль.

Буалдыр — мгла, туманность; **бүгін күн буалдыр** сегодня день туманный.

Бұлт — облако, туча; **бұлттар** облака; **қара бұлт** черная туча; **ақ бұлт** белое облако; **бұлт жоқ** нет облаков; **ұшақ бұлтқа кіріп көрінбей кетті** самолет скрылся в облаках; **күннің батысынан қара бұлт шықты** на западе сгущались черные тучи.

Бұлтсыз — безоблачный, ясный; **бұлтсыз аспан** безоблачное небо.

Бұлттану — покрываться тучами, облаками; **күн бұлттанып тұр** день пасмурный.

Бұлтты — пасмурный, облачный; **ауа райы бұлтты** облачная погода.

Бұлтты күн — пасмурный день.

Бұлыңғыр — пасмурный; **бұлыңғыр күн** пасмурный день; **ауа райы бұлыңғыр** пасмурная погода; **бүгін күн бұлыңғыр екен** сегодня пасмурный день.

Бұршақ — град; **қатты бұршақ** сильный град; **бұршақ жауды** выпал град; **бұршақ жауып кетті** пошел град.

Градус — градус; **температура он градус жылы** температура десять градусов тепла; **термометр жиырма градус көрсетіп тұр** термометр показывает двадцать градусов тепла; **бүгін он жеті градус жылы** сегодня семнадцать градусов тепла; **ертең жиырма екі градус жылы болады** завтра будет двадцать два градуса тепла.

Дауыл — буря, ураган; **қатты дауыл** сильная буря; **дауыл жоқ**

бури нет; теңіз дауылы шторм; күшті теңіз дауылы сильный шторм; дауыл шатырды ұшырып түсірді ураган снес крышу.

Жаңбыр — дождь; **жаңбыр жауып тұр** идет дождь; **жаңбырдың астында қалдық** остались под дождем; **биыл жаңбыр көп жауды** в этом году было много дождей; **бүгін жаңбыр жауады** сегодня будет дождь; **ертең/түстен кейін жаңбыр жауады** завтра/во второй половине дня ожидается дождь.

Жауу — падать, идти/о дожде, снеге, граде/; **жаңбыр жауды** идет дождь; **кеше қар жауды** вчера шел снег; **ертең жаңбыр жауады** завтра будет дождь; **жаңбыр жауып тұр ма?** дождь идет?; **жоқ, жаңбыр жауған жоқ** нет, дождь не идет.

Жауын — дождь; **ақ/нөсер жауын** мелкий/проливной дождь; **жауын жоқ** дождя нет; **жауын шелектеп құйып тұр** дождь льет как из ведра.

Жауынды — дождливый; **жауынды күз** дождливая осень; **жауынды күн** дождливый день; **биылғы көктем жауынды болды** эта весна была дождливой.

Жауын-шашын — осадки; **жауын-шашынды** с осадками; **жауын-шашынсыз** без осадков; **бүгін жауын-шашын болады** сегодня ожидаются осадки; **қалада жауын-шашынсыз** в городе без осадков.

Жел — ветер; **қатты жел** сильный ветер; **баяу жел** слабый ветер; **баяу жел еседі** дует слабый ветер; **жел қатты соғып тұр** дует сильный ветер.

Жылы — теплый; тепло; **жылы күн** теплый день; **бүгін ауа райы жылы** сегодня теплая погода; **дала жылы** на улице тепло; **үйлерің жылы ма?** у вас дома тепло? **ертең неше градус жылы болады?**; сколько градусов тепла будет завтра?; **кеше жиырма градус жылы болды** вчера было двадцать градусов тепла.

Жылу — потеплеть; **күн жылыды** потеплело, стало тепло.

Климат — климат; **климат орташа** умеренный климат; **жылы/ыстық/салқын климат** теплый/жаркий/холодный климат; **климат өзгерді** климат изменился; **сіздерде қандай климат?** какой у вас климат?

Көк тайғақ — гололед, гололедица; **бүгін жер тайғақ екен** сегодня на дорогах гололедица.

Күн — 1) солнце; **жарқыраған күн** яркое солнце; **күн жарқырап тұр** солнце сияет; **күн шықты** солнце взошло; **күн батты** солнце зашло; **күннің шұғыласы** лучи солнца;

2) день; **екі күн** два дня; **күн сайын** ежедневно;

3) погода; **күн ашық** погода ясная; **күн әжептәуір жылы** екен сегодня довольно теплая погода; **күн ыстықта** озенге шомыламыз когда погода жаркая, тогда купаемся в реке;

♦ **күн көрсетпеу** не давать житья; **күн ара** через день.

Күн күркіреу — гром; **күн күркіреді** загремел гром.

Күн тұтылу — солнечное затмение.

Күртік қар — сугроб; **қар күртік болып жатыр** снег лежит сугробом.

Қапырық — зной; **тал түстегі қапырық** полуденный зной.

Қар — снег; **алғашқы қар** первый снег; **қарсыз қыс** зима без снега; **қар үстінде жатыр** лежит на снегу; **қар үстінде жүру** идти по снегу; **қар жауып тұр** идет снег; **қар таңертеңнен жауып тұр** с утра идет снег; **ертең қар жауады** завтра обещали снег; **бүгін қар жаумайды** сегодня снега не будет.

Қарлы — снежный; **қарлы қыс** снежная зима.

Қатқақ — заморозки; **таңертеңгі қатқақ** утренние заморозки.

Қырау — иней; **ақ қырау** белый иней; **ағаштарды қырау басқан** деревья покрыты инеем.

Қысым — давление; **атмосфера қысымы** атмосферное давление.

Мәлімет — сводка; **ауа райы мәліметін тыңдадыңыз ба?** вы слушали сводку о погоде?

Найзағай — молния; **найзағай жарқ етті** сверкнула молния.

Нөсер — ливень; **жылы/жазғытұрғы нөсер** теплый/весенний ливень; **нөсер құя салды** хлынул ливень.

Оңтүстік — юг, южный.

Салқын — прохладный; прохладно; **салқын су** прохладная вода; **бүгін күн салқын** сегодня прохладный день.

Салқындау — становиться прохладным; **салқындады** стало прохладно.

Самал — свежий /о ветре/, **самал жел** свежий ветер; **самал жел соғып тұр** дует свежий ветер.

Солтүстік — север, северный.

Суық — холод; холодный; **күн суық** день холодный; **түн суық** холодная ночь; **ауа райы суық** холодная погода; **бүгін күн суық** сегодня холодно; **кеше күн суық болды** вчера было холодно; **Алматыда қыста онша суық болмайды екен** в Алматы зимой не очень холодно; **биыл наурыз суық болды** в этом году март был холодный; **суық түсті** наступили холода; **Қа-**

зақстанның солтүстік аудандарында қыс қатты суық болады в северных районах Казахстана бывают сильные холода.

Суығырақ — довольно холодно.

Суық түсу — похолодание; **суық түсе бастады** наступило похолодание; **бір аптадан кейін суық түседі** через неделю будет похолодание.

Суу — охлаждаться, остывать, становиться холодным; **күн суыды** стало холодно.

Сіркіреу — моросить; **жауын таңертеңнен сіркіреп тұр** дождь моросит с утра; **сыртта жауын сіркіреп тұр** на дворе моросит.

Температура — температура; **ауаның температурасы** температура воздуха; **бөлме температурасы** комнатная температура; **бүгін қандай температура?** сегодня какая температура?

Тұман — туман; **қалың тұман** густой туман; **тұман түсті** опустился туман; **тұман кетті** туман рассеялся.

Тұманды — туманный; **тұманды таң** туманное утро.

Шығыс — восток, восточный.

Шық — роса; **таңертеңгі шық** утренняя роса.

Ылғал — влага.

Ылғалды — влажный; **ылғалды жер** влажная земля.

Ылғалдық — влажность; **ауаның ылғалдығы** влажность воздуха.

Ыстық — жаркий, горячий; **жара**; жарко; **жаздағы ыстық** летняя жара; **ыстық күн** жаркий день; **ыстық жаз** жаркое лето; **шілдеде Алматыда өте ыстық болады** в июле в Алматы очень жарко.

Қазақ мақал-мәтелдері. Казахские пословицы и поговорки

Жел дауылды шақырады, бұлт жауынды шақырады. — Ветер бурю кличет, а туча дождь зазывает.

Жауынмен жер көгереді, батамен ел көгереді. — Дождь земле прибавляет силы, благословение — жигиту.

Бұлт қайда қонса, береке сонда шөгеді. — Где останавливается туча, там и достаток.

Қыстағы қар, жаздағы жаңбыр жерге жауған нұр. — Дождь летом и снег зимой приносят благодать земле родной.

Судың да сұрауы бар. — И за воду спрос есть.

Ерте шықсаң — алдыңнан күн шығады, кеш шықсаң — алдыңнан түн шығады. — Рано встанешь — солнце навстречу, поздно встанешь — ночь навстречу.

Мезгіл жетсе, күн күркірер, күн күркіресе көк дүркірер. —
Апрель придет — гром загремит, гром загремит — зелень дружно взойдет.

Ақ қар көп болса — ақ нан көп. — Много снега — много хлеба.

44. ЖЫЛ МЕЗГІЛДЕРІ. ВРЕМЕНА ГОДА

Ақпан — февраль; **ақпан айы** февраль месяц; **ақпанда** в феврале; **екінші ақпан** второе февраля; **ақпаннан бастап** с февраля; **ақпанға дейін** до февраля; **ең суық ай** — ақпан февраль — самый холодный месяц; **биыл ақпан аязды болды** в этом году февраль был холодным.

Жаз — лето; летний; **ыстық жаз** жаркое лето; **жаз шықты** наступило лето; **жаздан кейін қоңыр салқын күз** де келіп жетеді после лета наступит прохладная осень; **жазды тауда өткізген аса пайдалы** лето полезно провести в горах; **жаз айлары** — маусым, шілде, тамыз летние месяцы — июнь, июль, август.

Жазғы — летний; **жазғы кез** летняя пора; **жазғы демалыс** летние каникулы/отдых/; **жазғы киім** летняя одежда; **жазғы көйлек** летнее платье; **жазда күн ұзақ болады** летом дни длинные.

Жазда — летом; **жазда түн қысқа болады** летом ночи короткие; **жазда күн ыстық болады** летом бывает жарко; **жазда ауылға барамын** летом я поеду в аул; **жазда келесіз бе?** летом приедете?

Жазды күні — летом; **жазды күні қалаға бардық** летом мы ездили в город; **жазды күні келемін** приеду летом.

Желтоқсан — декабрь; **желтоқсан айында** в декабре месяце; **желтоқсанда қалың қар жауды** в декабре шел густой снег; **былтыр желтоқсан аязды болды** в прошлом году декабрь был холодный; **16 желтоқсан** — Тәуелсіздік күні 16 декабря — день Независимости.

Көктем — весна; весенний; **жылы көктем** теплая весна; **көктем келді** наступила весна; **көктем айлары** — наурыз, сәуір, мамыр март, апрель, май — весенние месяцы; **жыл мезгілдерінен маған ұнайтыны** көктем из времен года мне больше всего нравится весна; **алғашқы көктем күндері** первые весенние дни.

Көктемде — весной; **көктемде құстар ұшып келеді** весной прилетают птицы; **көктемде тау іші қандай тамаша!** как красиво весной в горах!; **көктемде қар ериді** весной тает снег; **мен көктемде келемін** я приеду весной; **біз көктемде көктем мерекелерін: 8 Наурызды, Наурыз мейрамын, 1 Мамырды, тойлаймыз** весной мы празднуем весенние праздники: 8 Марта, Наурыз, 1 Мая.

Көктемгі — весенний; **алғашқы көктемгі гүлдер** первые весенние цветы; **көктемгі демалыс** весенние каникулы; **ауыл еңбеккерлері көктемгі егіс жұмысына дайындалады** сельские труженики готовятся к весеннему севу.

Күз — осень; осенний; **жауынды күз** дождливая осень; **күз болды** наступила осень; **жыл мезгілдерінен маған ұнайтыны** күз из времен года мне нравится осень; **күз айлары — қыркүйек /ерте күз/, қазан/алтын күз/, қараша/қоңыр күз/** осенние месяцы — сентябрь/ранняя осень/, октябрь /золотая осень/, ноябрь /поздняя осень/.

Күзгі — осенний; **күзгі жауын** осенний дождь; **күзгі ауа райы** осенняя погода; **күзгі гүлдер** осенние цветы.

Күзде — осенью; **күзде оқу жылы басталады** осенью начинается учебный год; **күзде ауа райы құбылмалы болады** осенью погода бывает неустойчивой; **күзде жаңбыр көп жауады** осенью часто идут дожди.

Күздігүні — осенью; **күздігүні құстар ұшып кетеді** осенью птицы улетают; **күздігүні жапырақтар сарғаяды** осенью желтеет листва; **күздігүні сабақ басталады** осенью начинаются занятия; **күздігүні күн қысқарады, түн ұзарады** осенью дни становятся короче, ночи — длиннее.

Қазан — октябрь; **қазан айы** октябрь месяц; **қазанның басында** в начале октября; **қазанның аяғында** в конце октября; **қазанда тауда қар жатады** в октябре в горах лежит снег; **қазан айында кейде түн аязды болады** в октябре иногда ночи бывают холодные.

Қаңтар — январь; **қаңтар айы** январь месяц; **бірінші қаңтар** первое января; **оныншы қаңтар** десятое января; **қаңтар айында ылғи қар жауады** в январе месяце постоянно идет снег; **былтыр қаңтар аязды болды** в прошлом году январь был холодный; **қаңтар айында қысқы демалыс басталды** в январе месяце начинаются зимние каникулы; **мен қаңтар айында туылдым** я родился/родилась/ в январе.

Қараша — ноябрь; **қараша айында** в ноябре месяце; **қарашаның басында** в начале ноября; **бірінші қараша** первое ноября; **мен қарашада дем аламын я буду отдыхать в ноябре.**

Қыркүйек — сентябрь; **қыркүйекте** в сентябре; **бірінші қыркүйек** первое сентября; **қыркүйектің аяғында** в конце сентября; **қыркүйекте күн қоңырсалқын болады** в сентябре дни становятся прохладнее; **қыркүйек айында жаңбыр жиі жауады** в сентябре месяце часто идут дожди; **кейде қыркүйек айында қар жауады** иногда в сентябре месяце выпадает снег.

Қыс — зима; зимний; **қатты қыс** холодная зима; **қысқа әзірлену** готовиться к зиме; **қыс түсті** наступила зима; **сіздерде қыс қатты бола ма?** у вас зима бывает холодной?; **қаңтарда суық қыс басталады** в январе начинается суровая зима; **қыс айлары** — желтоқсан, қаңтар, ақпан зимние месяцы — декабрь, январь, февраль; **мен қысқы табиғатты ұнатамын я люблю зимнюю природу;** ♦ **қыс/қыстың/ көзі қырауда** зимняя стужа.

Қысқы — зимний; **қысқы күн** зимний день; **қысқы демалыс** зимние каникулы; **қысқы пәлте** зимнее пальто; **қысқы етік** зимние сапоги; **қысқы киім** зимняя одежда.

Қыста — зимой; **қыста күн қысқа болады** зимой дни короткие; **қыста дала, орман, үйлер ақ қар жамылады** зимой степи, леса, дома покрываются белым снегом; **қыста адамдар бөрік, пәлте, тон, етік киеді** зимой люди надевают шапки, пальто, шубы, сапоги.

Қыстыгүні — зимой; **қыстыгүні біз коньки тебеміз** зимой мы катаемся на коньках; **қыстыгүні бізге келесің бе?** ты к нам приедешь зимой?

Мамыр — май; **мамыр айы** май месяц; **мамыр айында** в мае месяце; **бесінші мамыр** пятое мая; **мамырда әкемнің туған күні болады** в мае день рождения моего отца; **мамырда күн жылы болады** в мае дни теплые; **мамырда мен саяжайда тұрамын** в мае я буду жить на даче.

Маусым — 1) июнь; **маусым айы** июнь месяц; **маусым айында** в июне месяце; **жиырма алтыншы маусым** двадцать шестое июня; **Аңсар маусымда туды Ансар** родился в июне; **маусымда оқу жылы аяқталады** в июне заканчивается учебный год;

2) время года; пора; **жаз маусымы** летнее время; **қыс маусымы** зимнее время; **егіс маусымы** время сева; **шөп шабу маусымы** время сенокоса, пора сенокоса.

Мезгіл — время, пора; **күз мезгілі** осенняя пора; **жылы мезгіл** теплая пора; **пішен шабу мезгілі** пора сенокоса; **жылдың төрт мезгілі бар**: қыс, көктем, жаз және күз в году четыре времени года: зима, весна, лето и осень.

Наурыз — март; **наурыз айында** в марте месяце; **наурыз айы жақындап келеді** приближается март; **наурыз айында біз Жаңа жыл мейрамын тойлаймыз** в марте мы отмечаем Новый год; **былтыр наурыз суық болды** в прошлом году март был холодный; **наурызда кейде қар жауады** в марте иногда выпадает снег.

Сәуір/көкек/ — апрель; **сәуір айында** в апреле месяце; **бірінші сәуір** первое апреля; **сәуірден бастап** с апреля; **сәуірге дейін** до апреля; **сәуір айында жауын жауады** в апреле идут дожди; **сәуірде күн жылы болады** в апреле тепло; ♦ **сәуір болмай, тәуір болмас** пока не наступит апрель, тепла не будет.

Тамыз — август; **тамыз айында** в августе месяце; **тамыздан бастап** с августа; **тамызға дейін** до августа; **ол тамыз айында туылды он/она родился/ родилась** в августе; **тамызда біздің класс экскурсияға барады** в августе наш класс поедет на экскурсию.

Шілде — июль; **шілде айында** в июле месяце; **шілдеде өте ыстық** в июле очень жарко; **шілде айында жаңбыр көп жаумайды** в июле дожди идут редко; **шілдеде ауылға барамын** в июле поеду в аул.

45. УАҚЫТ. ВРЕМЯ

Ай — месяц; **бір ай** один месяц; **екі/үш ай** два/три месяца; **бірнеше ай** несколько месяцев; **осы айда** в этом месяце; **өткен айда** в прошлом месяце; **келесі айда** в этом месяце; **үш айдан соң** через три месяца; **екі ай өтті** прошло два месяца; **бір жылда он екі ай бар** в одном году двенадцать месяцев; **бір айда отыз күн бар** в одном месяце тридцать дней; ♦ **айдан айға** из месяца в месяц.

Алдыңүні — позавчера; **алдыңүні келді** приехал/а/ позавчера; **мен алдыңүні саған телефон соқтым** я позавчера тебе звонил/а/; **алдыңүні ауылдан әжем келді** позавчера приехала бабушка из аула. ♦ **Анау жолы** — в прошлый раз. ♦ **Анда-санда** — время от времени.

Апта — неделя; **бір апта** одна неделя; **екі апта** две недели; **бір аптада жеті күн бар** в неделе семь дней; **осы аптада** на этой неделе; **өткен аптада** на прошлой неделе; **келесі аптада** на следующей неделе; **екінші/үшінші апта** вторая/третья неделя; **бірнеше аптаға** на несколько недель; **бір аптадан кейін** через неделю; **осы аптада спорт жарысы болады** на этой неделе будут спортивные соревнования.

Барыс жылы — год Тигра; **ол Барыс жылы туды он/она** родился/родилась в год Тигра. ♦ **Барлық уақытта** — во все времена.

Бейсенбі — четверг; **бүгін бейсенбі** сегодня четверг; **ертең бейсенбі** завтра четверг; **бейсенбіде менің туған күнім болады** в четверг у меня день рождения; **бейсенбіде мен сіздерді күтемін** в четверг я буду вас ждать.

♦ **Белгілі бір уақытта** — в определенное время. ♦ **Бос кезінде / уақытта/** — в свободное время.

Бүгін — сегодня; **бүгін нешесі?** какое сегодня число?; **бүгін жетінші наурыз** сегодня седьмое марта; **бүгін сәрсенбі** сегодня среда; **бүгін мейрам** сегодня праздник; **бүгін неше сабақ болады?** сколько сегодня уроков?; **бүгін сабақ жоқ** сегодня уроков нет; ♦ **бүгін-ертең** со дня на день.

Бүрсігүні — послезавтра; **апам бүрсігүні келеді** мама придет послезавтра; **бүрсігүні кездесейік** встретимся послезавтра.

♦ **Біраз уақыт өткен соң** — со временем.

♦ **Бір күні** — в один прекрасный день.

♦ **Бір қатар жылдар ішінде** — в течение нескольких лет.

♦ **Бірінші күндерден бастап** — с первых дней.

Ғасыр — век; **жиырмасыншы ғасыр** двадцатый век; **жиырма бірінші ғасырда** в двадцать первом веке; **өткен ғасырда** в прошлом веке; **сіздер жиырма бірінші ғасырда өмір сүресіздер** вы будете жить в двадцать первом веке; ♦ **алтын ғасыр** золотой век; **ғасырлар бойы** на века.

Доңыз жылы — год Свиньи; **менің досым Доңыз жылы туған** мой друг родился в год Свиньи.

Дүйсенбі — понедельник; **бүгін дүйсенбі** сегодня понедельник; **ертең дүйсенбі** завтра понедельник; **дүйсенбіде дене шынықтыру сабағы болады** в понедельник будет урок физкультуры; **дүйсенбіде не істейміз?** что будем делать в понедельник?

Ертең — завтра; **ертең мейрам** завтра праздник; **ертең кітапханаға барамыз** завтра пойдем в библиотеку; **сен ертең қайда**

барасың? куда ты завтра пойдешь?; **мен ертең үйде боламын** завтра я буду дома. ♦ **Ерте ме, кеш пе** рано или поздно.

Жексенбі — воскресенье; **бүгін жексенбі** сегодня воскресенье; **ертең жексенбі** завтра воскресенье; **жексенбіде біз демаламыз** в воскресенье мы отдыхаем; **жексенбіге дейін мына жұмысты бітіруім керек** я должен/должна закончить эту работу до воскресенья; **жексенбіде досым екеуміз циркке барамыз** в воскресенье мы с другом идем в цирк.

Жеті — неделя; **бір жеті** одна неделя; **бір жетіден кейін** через неделю; **келесі жетіде театрға барамыз** на следующей неделе идем в театр.

Жұма — пятница; **бүгін жұма** сегодня пятница; **ертең жұма** завтра пятница; **жұма күні не істейсің?** что ты будешь делать в пятницу?; **жұма күні класспен саябаққа барамыз** в пятницу мы всем классом идем в парк.

Жыл — год; **Жаңа жыл** Новый год; **өткен жыл** прошлый год; **келесі жылы** в будущем году; **биылғы жылы** в этом году; **бір жылдан кейін** через год; **отызыншы жылдар** тридцатые годы; **оқу жылы басталды** начался учебный год; **мен Қой жылы тудым** я родился в год Овцы; ♦ **жылға жыл сәйкес емес** год на год не приходится; **жылдан жылға** год за годом; **жылдар өткен сайын** с годами; **жылын беру/өткізу/** делать поминки в годовщину смерти кого-либо.

Жылан жылы — год Змеи; **сен Жылан жылы тудың ба?** ты родился/родилась/ в год Змеи?

Жылқы жылы — год Лошади; **шешем Жылқы жылы туды** моя мама родилась в год Лошади.

Ит жылы — год Собаки; **әкем Ит жылы туған** отец родился в год Собаки.

Кез — момент, время; случай; **бір кезде** в одно время; **сол кезде** в тот момент; **аттанған кезде** в момент отъезда; **кез келгенде** при удобном случае.

Кезең — период; **алғашқы кезеңде** в начальный период.

Кейінірек — позже.

Келесі жолы — в другой раз.

Кеш — вечер; **кешкі сағат жетіде** в семь часов вечера; **кешке қарай** к вечеру; ♦ **қайырлы кеш!** добрый вечер!

Кеше — вчера; **кеше күндіз** вчера днем; **кеше кешке** вчера вечером **кеше біз кинода болдық** вчера мы были в кино; **кеше қаңтардың он тоғызы болды** вчера было девятнадцатое янва-

ря; кеше қайда болдың? вчерa где ты был/а/?; кеше мен үйде болдым вчерa я был/а/ дома; кеше күн жылы болды вчерa было тепло; ♦ кеше ғана без году неделя.

Кешке – вечером; сіз кешке қайда боласыз? где вы будете вечером?; кешке үйде боласың ба? вечером будешь дома?; кешке театрға барамын вечером иду в театр; кешке таман кел приходи под вечер; кешке күн суытады вечером похолодает; ♦ кешке жақын вечером, ближе к вечеру.

Кешкі – вечерний; кешкі уақыт вечернее время; кешкі жаңалықтар вечерние новости.

Кешкісін – вечером; кешкісін циркке барамыз вечером мы идем в цирк; кешкісін мектептің жанында кездесейік вечером встретимся у школы; кешкісін мен сені күтемін вечером я буду ждать тебя; кешкісін келіңіздер приходите, пожалуйста, вечером.

Күн – день; бір күн один день; екі/үш күн два/три дня; демалыс күн выходной день; бесінші күн пятый день; келесі күні на следующий день; бір күннен кейін через день; төрт күн өтті прошло четыре дня; бес күн қалды осталось пять дней; неше күн қалды? сколько осталось дней?; күннен күнге изо дня в день; күнге күн сәйкес емес день на день не приходится; ♦ күн сайын, күннен күнге день за днем; күні бойы целый день; күні санаулы дни сочтены; күні-түні днем и ночью.

Күндіз – днем; күндіз мен мектепте болдым днем я был/а/ в школе; күндіз не істейсің? что ты будешь делать днем?; күндіз кітапханаға барамын днем я пойду в библиотеку.

♦ Қашан болса да/кез келген уақытта/ – в любое время.

♦ Қашанғыға дейін /қай уаққа дейін/ – до каких пор.

Қой жылы – год Овцы; мен Қой жылы тудым я родился/родилась в год Овцы.

Қоян жылы – год Зайца; Қоян жылы туғандар родившиеся в год Зайца.

Мерзім – срок; қысқа мерзімге на короткий срок; бір жылдық мерзіммен сроком на один год; мерзімді ұзарту продлить срок; жұмысымды мерзімінде бітірдім работу я окончил/а/ в срок.

Мешін жылы – год Обезьяны; ол Мешін жылы туылды он/она/ родился/родилась/ в год Обезьяны.

Минут – минута; минуттар минуты; бір минут одна минута;

бес минут пять минут; **сағат бес минутсыз тоғыз** без пяти минут девять; **мені он минут күт** подожди меня десять минут; **мен жиырма минуттан кейін ораламын** я вернусь через двадцать минут; **неше минут өтті?** сколько минут прошло?; **жиырма бес минут өтті** прошло двадцать пять минут.

◆ **Осы бастан** — с этих пор, с этой поры.

◆ **Осы күнге дейін** — до настоящего времени/дня/.

◆ **Өткен қайтып келмес** — прошлого не вернуть.

Сағат — 1) часы; **қабырға сағаты** настенные часы; **қалта/қол сағаты** карманные/ручные часы; **сағат тілі** стрелка часов; **алтын сағат** золотые часы; **сағатым артта қалған** часы отстают; **сағатым тұрып қалды** мои часы идут; **сағатымды түзетіп беріңізші** почините, пожалуйста, мои часы; **сағатың бар ма?** у тебя есть часы?; **сағатым жоқ** у меня нет часов;

2) час; **бір сағат** один час; **кешкі сағат жетіде** вечером в семь часов; **сағат алтыдан он бес минут өтті** шесть часов пятнадцать минут; **сағат сегізге таяу келіңіз** приходите к восьми часам; **үш сағаттан кейін кел** приходи через три часа; **бір сағат бұрын келіңдер** приходите на час раньше.

Сағатты бұрау — заводить часы; **сағатты бұрадың ба?** ты завел/а/ часы?; **сағатты бұрадым** я завел/а / часы.

Сағат шеберханасы — часовая мастерская; **сағатымды сағат шеберханасына тапсырдым** я сдал/а/ часы в часовую мастерскую; **сағат шеберханасы Байтұрсынов көшесінде** часовая мастерская на улице Байтұрсынова.

◆ **Санаулы ғана күн қалды** — остались считанные дни.

Сәрсенбі — среда; **бүгін сәрсенбі** сегодня среда; **ертең сәрсенбі** завтра среда; **мен саған сәрсенбіде телефон соғамын** я позволю тебе в среду; **сәрсенбіден бастап спортпен шұғылданамын** со среды начну заниматься спортом.

Сейсенбі — вторник; **бүгін сейсенбі** сегодня вторник; **ертең сейсенбі** завтра вторник; **сейсенбіде тіс дәрігеріне баруым керек** во вторник я должен/должна/ пойти к стоматологу; **сейсенбіде атам келеді** во вторник приедет дедушка.

Секунд — секунда; **секундтер** секунды; **бір секунд** одна секунда; **он секунд** десять секунд; **бір минутта алпыс секунд бар** в одной минуте шестьдесят секунд; **он бес секунд қалды** осталось пятнадцать секунд; **неше секунд өтті?** сколько секунд прошло?; **қырық секунд өтті** прошло сорок секунд.

Сенбі — суббота; **бүгін сенбі** сегодня суббота; **ертең сенбі** завтра суббота; **сенбі** — демалыс күні суббота — выходной день; **сенбі күні менің інім мектепке бармайды** в субботу мой младший брат в школу не идет; **сенбіде біз жорыққа барамыз** в субботу мы идем в поход; **сенбіде кездесеміз** встретимся в субботу; **сенбі күні қайда боласың?** где ты будешь в субботу?
Сиыр жылы — год Коровы; **Сиыр жылы туғандар** родившиеся в год Коровы; мен **Сиыр жылы тудым** я родился/родилась/ в год Коровы.

◆ **Сол уақытта/сол кезде/** — в то время.

◆ **Соңғы кезде/кейінгі кезде, уақытта/** — в последнее время.

Тал түс — полдень; **шілденің ыссы тал түсі** жаркий июльский полдень; **тал түсте** в полдень.

Таң — утро, рассвет; **таң алдында** на рассвете; **таңсәріде** перед рассветом; **таң атты** рассвело; **жарық таң** ясное утро;

◆ **қайырлы таң!** доброе утро!

Таңғы — утренний; **таңғы уақытта** в утреннее время.

Таңертең — утро; утром; **таңертеңгі сегізде** в восемь часов утра; **таңертеңнен кешке дейін** с утра до вечера; **таңертең көлге барамыз** утром пойдем на озеро; **бүгін таңертең қар жауды** сегодня утром шел снег; **таңертең не істейміз?** что будем делать утром?

◆ **Тапа-тал түсте** — середь белого дня.

◆ **Тап сол кезде** — тем временем.

Тауық жылы — год Курицы; **сіз Тауық жылы тудыңыз ба?** вы родились в год Курицы?

Тәулік — сутки; **бір тәулік** одни сутки; **екі тәуліктен кейін** через двое суток; **бір тәулік бұрын** на одни сутки вперед; **бір тәулік бойы** сутками, **бір тәулікте жиырма төрт сағат** в сутках двадцать четыре часа.

Тоқсан — квартал; **бірінші/екінші тоқсан** первый/второй квартал; **үшінші тоқсанда** в третьем квартале; **үшінші тоқсанның басында** в начале третьего квартала; **бірінші тоқсанның аяғында** в конце первого квартала.

Түн — ночь; **қараңғы түн** темная ночь; **түн ортасы** глубокая ночь; **түнгі сағат үште** в три часа ночи; **түн ортасында мен ояндым** я проснулся/проснулась/ в середине ночи; **ол түнгі сағат екіде келді** он/она/ пришел/пришла/ в два часа ночи; **түн мезгілі** ночное время ◆ **түнде ұйқы, күндіз күлкі жоқ** ни сна, ни отдыха; **түн ұйқысын төрт бөлу** не находит себе места.

Түс — полдень; **түстен кейін** пополудни; **шаңқай түсте** в самый полдень; **түсте мен үйде боламын** в полдень я буду дома.

Түскі — обеденный; **түскі уақытта** в обеденное время; **түскі тамақ ішетін уақыт болды** наступило обеденное время; **түскі уақытта қай жерде боласың?** где ты будешь в обеденное время?

Тышқан жылы — год Крысы; **Тышқан жылы туғандар** родившиеся в год Крысы.

Тіл — стрелка; **сағат тілі** часовая стрелка; **сағат тілін жылжыту** перевести стрелку часов; **сағат тілін бір сағат алға жылжыттың ба?** ты перевел/а/ часовую стрелку на час вперед?

Уақыт — время; срок, момент; **күндізгі уақыт** дневное время; **түнгі уақытта** ночной порой; **ерте уақытта** с давних времен; **уақыт аз** времени мало; **уақытым жоқ** нет времени; **уақыт күтпейді** время не ждет; **уақытым өтіп кетті** время прошло; **уақыт қанша?** который час?; **бос уақытың бар ма?** у тебя найдется свободное время?; ♦ **уақыт бөлу** уделять время; **уақыты жетпей** раньше времени/срока/; **уақытын жоғалту** терять время; **уақыт кетіру** убивать время; **уақытты босқа жібермеу** ценить время; **уақыт қымбат** время дорого; **уақыт өткен сайын** с течением времени; **уақыт табу** находить время; **уақытша** до поры до времени.

Уақытында — вовремя; **ол уақытында келді он/она/** пришел/пришла/ вовремя; **уақытында келуіңізді сұраймын** прошу вас прийти вовремя; **жарайсың, уақытында келдің!** молодец пришел вовремя!

Ұйқы сағаты /тыныштық сағаты/ — тихий час.

Ұлу жылы — год Улитки; **әпкем Ұлу жылы туған** моя сестра родилась в год Улитки.

Ымырт — сумерки/вечерние/; **ымырт жабылған кезде** в сумерках; **ымырт жабыла бастады** надвигались сумерки.

Қазақ мақал-мәтелдері. Казахские пословицы и поговорки.

Адамды заманы билейді. — Время управляет поступками человека.

Жасы бір құрдас емес, заманы бір құрдас. — Не возраст сближает человека, а время.

Заманына қарай заңы, тоғайына қарай аңы. — По лесу звери, по времени законы.

Уақыт тас екеш тасты да тоздырады. — Время и камень точит.

Өткен күнді қуып жетпессің. — Вчерашний день и бегом не догонишь.

Әр нәрсе өз уақытымен қызықты. — Все интересно своим временем.

Кешегі күннен алыс жоқ, ертеңгі күннен жақын жоқ. — Ничто не дальше вчерашнего дня, ничто не ближе завтрашнего дня.

Әр адам өз заманының баласы. — Все люди — дети своего времени.

Ештен кеш жақсы. — Лучше поздно, чем никогда.

Көп жасаған білмес, көпті көрген білер. — Знает не тот, кто долго жил, а тот, кто много видел.

46. САҒАТ ҚАНША? КОТОРЫЙ ЧАС?

9.00 — сағат тоғыз; сағат тоғыз болды; сағат тоғызда в девять часов.

10.00 — сағат он; сағат он болды; сағат онда в десять часов.

11.00 — сағат он бір; сағат он бір болды; он бірде в одиннадцать.

12.00 — сағат он екі; сағат он екі болды; он екіде в двенадцать.

13.00 — сағат он үш; сағат он үш болды; сағат күндізгі бір в час дня.

14.00 — сағат он төрт; сағат күндізгі екі; екіден кейін после двух.

15.00 — сағат он бес; сағат күндізгі үш; сағат үште в три часа; үште в три; үштен кейін после трех; сағат үшке дейін до трех часов.

16.00 — сағат он алты; сағат күндізгі төрт; сағат төртте в четыре часа, сағат төрттен кейін после четырех часов.

17.00 — сағат он жеті; сағат күндізгі бес; сағат бес пять часов; сағат бесте в пять часов; сағат беске дейін до пяти часов.

18.00 — сағат он сегіз; сағат күндізгі алты; сағат алты болды; сағат алтыда в шесть часов; сағат алтыдан кейін после шести часов.

19.00 — сағат он тоғыз; сағат кешкі жеті; сағат жеті болды;

- сағат жетіде в семь часов; сағат жетіге дейін до семи часов.
- 20.00 — сағат жиырма; кешкі сағат сегізде в восемь часов вечера; сағат сегізден кейін после восьми часов.
- 21.00 — сағат жиырма бір; кешкі сағат тоғызда в девять часов вечера; сағат тоғызға дейін до девяти часов.
- 22.00 — сағат түнгі он; сағат онда в десять часов; сағат оннан кейін после десяти часов.
- 23.00 — сағат түнгі он бір; сағат он бірде в одиннадцать часов; он бірден кейін после одиннадцати часов.
- 24.00 — сағат түнгі он екі; он екіден кейін после двенадцати часов.
- 1.00 — сағат түнгі бір; түнгі сағат бірде в час ночи.
- 2.00 — сағат түнгі екі; түнгі сағат екіде в два часа ночи.
- 3.00 — сағат түнгі үш; түнгі сағат үште в три часа ночи.
- 4.00 — сағат түнгі төрт; сағат түнгі төртте в четыре часа ночи; түнгі сағат төртке дейін до четырех часов ночи; түнгі сағат төрттен кейін после четырех часов ночи.
- 5.00 — таңғы сағат бес; таңғы сағат бесте в пять часов утра; таңғы сағат бестен кейін после пяти часов утра.
- 6.00 — таңғы сағат алты; таңғы сағат алтыда в шесть часов вечера; таңғы сағат алтыдан кейін после шести часов утра; таңғы сағат алтыдан бастап с шести часов утра.
- 7.00 — таңғы сағат жеті семь часов утра; сағат жетіден бастап с семи часов; таңғы сағат жетіден кейін после семи часов утра.
- 8.00 — таңертеңгі сағат сегіз восемь часов утра; таңертеңгі сағат сегізден бастап с восьми часов утра; таңертеңгі сағат сегізден кейін после восьми часов утра; таңертеңгі сағат сегізге дейін до восьми часов утра.
- 2.20 — екі сағат жиырма минут два часа двадцать минут; сағат екіден жиырма минут кетті от двух часов прошло двадцать минут.
- 2.30 — екі сағат отыз минут два часа тридцать минут; сағат екі жарым два часа тридцать минут.
- 8.40 — сегіз сағат қырық минут восемь часов сорок минут; сегізден қырық минут кетті от восьми прошло сорок минут; жиырма минутсыз тоғыз без двадцати девять; тоғызға жиырма минут қалды до девяти осталось двадцать минут.
- 10.50 — он сағат елу минут десять часов пятьдесят минут; оннан елу минут кетті от десяти прошло пятьдесят минут;

- он минутсыз он бір** без десяти минут одиннадцать; **он бірге он минут қалды** до одиннадцати осталось десять минут.
- 15.30** — **он бес сағат отыз минут** пятнадцать часов тридцать минут; **сағат он бес жарым** пятнадцать часов тридцать минут; **сағат күндізгі үш жарым** три часа тридцать минут; **сағат үштен отыз минут кетті** от трех прошло тридцать минут.
- 9.30** — **сағат тоғыз жарым** девять часов тридцать минут.
- 10.30** — **сағат он жарым** десять часов тридцать минут.
- 11.30** — **сағат он бір жарым** одиннадцать часов тридцать минут.
- 1.50** — **сағат он минутсыз екі** без десяти минут два часа; **сағат бірден елу минут кетті** от часа прошло пятьдесят минут.
- 10.25** — **он сағат жиырма бес минут** десять часов двадцать пять минут; **сағат оннан жиырма бес минут кетті** от десяти прошло двадцать пять минут; **он бірге 35/отыз бес/минут қалды** до одиннадцати часов осталось тридцать пять минут.
- 11.15** — **он бір сағат он бес минут** одиннадцать часов пятнадцать минут; **сағат он бірден он бес минут кетті** от одиннадцати прошло пятнадцать минут; **он екіге қырық бес минут қалды** до двенадцати осталось пятнадцать минут.

47. ТҮС. ЦВЕТ

Ақ — белый; **ақ гүл** белый цветок; **ақ қар** белый снег; **ақ сандырауқұлақ** белый гриб; **ақ тас** белый камень; **ақ балшық** белая глина; **ақ қайың** белая береза; **ақ аю** белый медведь; **ақ ат** белая лошадь; ♦ **ақ бата** благословление/*букв. белое пожелание*/; **ақжарқын** жизнерадостный/*о человеке*/; **ақжаулық** подруга жизни; **ақжауын** обложной дождь; **ақжүрек** душа нараспашку; **ақ киізге көтеру** короновать, провозгласить ханом; **ақкөңіл** добрый, отзывчивый, человек с большим сердцем; **аққұба** светлолицый, белокожий.

Ақсары — светло-желтый; **ақсары түсті пәлте** пальто светло-желтого цвета.

Ақшыл — светлый; **ақшыл көйлек** светлое платье; **ақшыл жейде** светлая рубашка.

Аппақ — совершенно белый; **аппақ ақжайма** белоснежная простыня; **көйлегі аппақ** изумительно белое платье.

Жасыл — зеленый; **жасыл жапырақ** зеленый лист; **жасыл жапырақтар** зеленая листва; **жасыл шөп** зеленая трава; **жасыл**

- бұтақ** зеленая ветка; **жасыл бұтақтар** зеленые ветки; **жасыл қарындаш** зеленый карандаш.
- Көгілдір** – голубой; **көгілдір аспан** голубое небо; **көгілдір экран** голубой экран.
- Көк** – синий; **көк аспан** синее небо; **көк бұлт** синее облако; **көк бұлттар** синие облака; **көк түс** синий цвет; ♦ **көйлегі көк, тамағы тоқ** как сыр в масле кататься; **көк ала қойдай қылу** живого места нет.
- Күлгін** – сиреневый; **күлгін түс** сиреневый цвет.
- Күңгірт** – темный; **күңгірт түсті көйлек** платье темного цвета; **күңгірт аспан** темное небо.
- Күрең** – темно-бурый/*о лошади*/; **күрең ат** темно-бурая лошадь.
- Қара** – черный; **қара тас** черный камень; **қара бұлт** черная туча; **қара аспан** свинцовое небо; **қара жер** черная земля; **қара қой** черная овца; ♦ **қара жерге отырғызу** сажать в лужу/калошу/; **қара күз** глубокая осень; **қара қылды қақ жарған** справедливый, честный; **қара шаңырақ** уважаемый и почитаемый дом.
- Қоңыр** – темный; **қоңыр ат** темная лошадь.
- Қызғылт** – розовый; **қызғылт көйлек** розовое платье.
- Қызыл** – красный; **қызыл гүл** красный цветок; **қызыл көйлек** красное платье; **қызыл көбелектер** красные бабочки; **қызыл алма** красное яблоко; **қызыл сәбіз** красная морковь; ♦ **қызыл шұнақ аяз мороз** – красный нос.
- Сарғыш** – желтоватый; **сарғыш перде** желтоватые занавески; **сарғыш кітап** желтоватая книга.
- Сары** – желтый; **сары жапырақ** желтый лист; **сары жапырақтар** желтые листья; **сары асқабақ** желтая тыква; **сары гүлдер** желтые цветы; **сары қызғалдақтар** желтые тюльпаны; **сары өрік** желтый урюк; **сары сәбіз** желтая морковь; ♦ **сары уайымға салыну** сильно переживать, впадать в уныние.
- Сұр** – серый; **сұр жейде** серая рубашка.

48. ӨСІМДІК ӘЛЕМІ. РАСТИТЕЛЬНЫЙ МИР

Ағаш — дерево; **ағаштар** деревья; **биік ағаш** высокое дерево; **ағашқа су құю** поливать дерево; **ағаш көп** много деревьев; **бауларында қандай ағаштар бар?** какие деревья растут в вашем саду?

Ағашты — лесистый; **ағашты жер** лесистая местность.

Алма — 1) яблоня; **алма ағашы гүлдеп тұр** яблоня в цвету; **алма бағы** яблоневый сад;

2) яблоко/*плод*/; **қызыл алма** красное яблоко; **екі/үш алма** два/три яблока.

Алмұрт — 1) груша/*дерево*/; **бағымызда алмұрт ағашы бар** в нашем саду растет груша;

2)/*плод*/; **тәтті алмұрт** сладкая груша.

Алхоры — слива; **піскен алхоры** спелая слива.

Ананас — ананас; **шырынды ананас** сочный ананас.

Арамшөп — сорняк; **арамшөптер** сорняки; **арамшөптерді жою/болдырмау/** борьба с сорняками.

Арпа — ячмень; **арпа пісті** ячмень созрел.

Арша — можжевельник; **арша ағашы** можжевельниковый куст.

Бадам — миндаль; **бадам ерте көктемде гүлдейді** миндаль цветет ранней весной.

Бақ — сад; **алма бағы** яблоневый сад; **бағымызда алма, өрік, шие ағаштары бар** в нашем саду растут яблони, урюк, вишни.

Бақбақ — одуванчик; **бақбақтың түкті тұқымы** желмен тарайды пушистые семена одуванчика разносятся ветром.

Баклажан — баклажан; **баклажандар** баклажаны; **піскен баклажандар** спелые баклажаны.

Бал қарағай/самырсын/ — кедр; **бал қарағайлар** кедр; **сібір бал қарағайы** сибирский кедр.

Банан — банан; **банандар** бананы; **банан бағы** банановая роща.

Бау — сад; **жеміс бауы** фруктовый сад; **бау егу** разводить сад; **алма бауы** яблоневый сад; **біз бауға бардық** мы ходили в сад.

Ботакөз — незабудка; **ботакөз** — ұсақ көк гүлді өсімдік незабудка — растение с мелкими синими цветками.

Бәйшешек — подснежник; **бәйшешек гүлдері** цветы подснежника.

Бидай — пшеница; **жаздық бидай** яровая пшеница; **күздік бидай** озимая пшеница; **бидай пісті** пшеница созрела.

Бұршақ — горох; **көк бұршақ** зеленый горох; **хош иісті бұршақ** душистый горошек.

Бұта — куст; **көгіс бұтасы** куст сирени; **құс бұтаға қонып отырды** птица села на куст.

Бұтақ — ветка; **бұтақтар** ветки; **қарағайдың бұтағы** ветка сосны; **құс бұтақта отыр** птица сидит на ветке.

Бүлдірген — брусника; **бүлдірген теру** собирать бруснику.

Бүршік — почка; **ағаштар бүршіктей бастапты** на деревьях набухают почки.

Гүл — цветок; **гүлдер** цветы; **әдемі гүл** красивый цветок; **қандай нәзік гүлдер!** какие нежные цветы!

Гүлдену — цвести; **алма ағашы гүлденіп келеді** яблоня цветет.

Гүлдеу — расцветать.

Долана — боярышник; **кептірілген долана** сушеная боярка; **долана бұтағы** куст боярышника.

Дің — ствол; **ағаштың діңі** ствол дерева.

Емен — дуб; **емендер** дубы; **емен** — жалпақ жапырақты ағаш дуб — дерево с широкими листьями; **емен қатты болады** дуб — крепкое дерево.

Жаңғақ — орех; **орман жаңғағы** лесной орех; **грек жаңғағы** грецкий орех; **жаңғақ ағашы** ореховое дерево; **жаңғақ ағашынан жасалған үстел** стол из ореха.

Жапырақ — лист/*о дереве, растении/*; **жапырақтар** листья; **қайыңның жапырағы** лист березы; **сары жапырақ** желтый лист; **сары жапырақтар** желтые листья; **қураған жапырақтар** сухие листья; **ағаштардың жапырағы түсе бастады** листья с деревьев начинают опадать.

Жеміс — фрукты; плод; **фруктовый**; **жеміс ағашы** фруктовое дерево; **жеуге жарамды жемістер** съедобные плоды; **жаңа піскен жемістер** свежие фрукты; **кептірілген жемістер** сушеные фрукты; **қантталған жемістер** засахаренные фрукты; **жеміс бағы** фруктовый сад; **жеміс шырындары** фруктовые соки.

Жоңышқа — клевер; **көк жоңышқа** зеленый клевер.

Жөке — липа; **жөкені гүл басты** липа в цвету.

Жүгері — кукуруза; **жүгерінің собығы** початок кукурузы.

Жүзім — виноград; **жабайы жүзім** дикий виноград; **жүзім жинау** сбор винограда.

Зығыр — лен; **жабайы зығыр** дикий лен.

Көкөніс — зелень; **көкөніс сату** продажа зелени; **көкөніспен қоректену** питаться зелено.

Көкбас — василек; **көкбас егін арасында өседі** васильки растут в поле.

Көкнәр — мак; **жабайы көкнәр** дикий мак; **көкнәр ұрығы** семена мака.

Көктерек — осина; **көктеректер** осины; **көктеректің жапырақтары** листья осины.

Күнбағыс — подсолнечник; **күнбағыс майы** подсолнечное масло.

Күріш — рис; **ақ күріш** белый рис; **күріштің ең жақсы сорты** самый лучший сорт риса.

Қабық — кора; **кожура**; **тал қабығы** ивовая кора; **қарағай қабығы** кора сосны; **қайыңның қабығы** ақ у березы белая кора; **ағаштың қабығы сыдырылған** с дерева содрана кора; **қарбыздың қабығы** кожура арбуза; **алманың қабығын шелекке таста** кожуру от яблок брось в ведро.

Қайың — береза; **ақ қайың** белая береза; **ақ қайындар** белые березы; **қайыңның жапырақтары** листья березы.

Қалампыр — гвоздика; **қалампыр майы** гвоздичное масло.

Қара бидай — рожь; **күздік қара бидай** озимая рожь; **қара бидай егісі** ржаное поле; **қара бидай ұны** ржаная мука; **қара бидай наны** ржаной хлеб.

Қарағай — сосна; **қарағайлар** сосны; **қарағай бүрлері** сосновые шишки.

Қараған — акация; **ақ қараған** белая акация; **сары қараған** желтая акация; **хош иісті қараған** душистая акация.

Қара жидек — черника; **қара жидек ағашы** куст черники; **қара жидек теру** собирать чернику; **қара жидек киселі** черничный кисель.

Қарақат — смородина; **қара қарақат** черная смородина; **қызыл қарақат** красная смородина; **қарақат бұтасы** куст смородины; **қарақат қайнатпасы** варенье из смородины.

Қарбыз — арбуз; **піскен қарбыз** спелый арбуз; **қарбыздың шопағы** семена арбуза; **қарбыздың қабығы** арбузная корка; **бір қарбыз** один арбуз; **үлкен қарбыз** большой арбуз.

Қарлыған — крыжовник; **қарлыған қайнатпасы** варенье из крыжовника.

Қауын — дыня; **піскен қауын** спелая дыня; **кәмек қауын** неспелая дыня; **сары қауын** желтая дыня; **бір қауын** одна

- дыня; **екі қауын** две дыни; **қауын пісті** дыни созрели.
- Қияр** — огурец; **көк қияр** зеленый огурец; **қияр тұқымы** огуречные семена; **қияр пісті** огурцы созрели.
- Қой бүлдірген** — земляника; **қой бүлдірген шоғы** куст земляники; **қой бүлдірген қайнатпасы** земляничное варенье.
- Қоңыраубас** — колокольчик.
- Құлпынай** — клубника; **құлпынай қайнатпасы** клубничное варенье.
- Қызғалдақ/сарғалдақ/** — тюльпан; **қызғалдақтар** тюльпаны.
- Қызылша** — свекла; **қант қызылшасы** сахарная свекла; **жемдік қызылша** кормовая свекла.
- Қызыл шие** — черешня; **қызыл шие қайнатпасы** варенье из черешни.
- Лимон** — лимон; **лимондар** лимоны; **сары лимон** желтый лимон.
- Мандарин** — мандарин; **мандариндер** мандарины; **жаңа піскен мандарин** свежие мандарины.
- Мойыл** — черемуха; **мойыл гүлі** цветы черемухи.
- Мүк жидегі** — клюква; **мүк жидек киселі** клюквенный кисель.
- Орман** — лес; лесной; **қалың орман** густой лес; **қылқанды орман** хвойный лес; **орманға бару** ходить в лес; **орман жаңғағы** лесной орех; **орман құсы** лесная птица; **орман ағаштары** лесные деревья; **ормандағыдай** как в лесу; **біреу орманға, біреу отынға** кто в лес, кто по дрова; **қасқырдан қорыққан** — **орманға бармас** волков бояться — в лес не ходить.
- Өсу** — расти; **ағаш тез өседі** дерево растет быстро; **бақта алма ағаштары өседі** в саду растут яблони.
- Өсімдік** — растение; растительность, растительный; **Қазақстан өсімдігі** растительность Казахстана; **бір жылдық өсімдік** однолетнее растение; **көп жылдық өсімдік** многолетнее растение; **шырмалып өсетін өсімдік** вьющееся растение; **өсімдік әлемі** растительный мир; **өсімдік майы** растительное масло; **өсімдіктен жасалған тамақ** растительная пища.
- Пальма** — пальма; **биік пальма** высокая пальма; **үш пальма** три пальмы; **пальмалар** пальмы.
- Піскен** — спелый, зрелый; **піскен қауын** спелая дыня; **піскен алмалар** спелые яблоки; **піскен қарбыз** спелый арбуз; **піскен емес** неспелый.
- Пісу** — созреть, спеть; **қауын пісті** дыня созрела; **қарбыз пісті** арбуз созрел; **алмалар пісті** яблоки созрели.
- Пішен** — сено; **пішен шабу машинасы** сенокосилка; **пішен шабу мезгілі** время сенокоса.

Раушан гүл — роза; **бір түп раушан гүл** розовый куст; **мен раушан гүлді ұнатамын** мне нравятся розы.

Сабақ — стебель; **сабақтар** стебли; **ұзын сабақ** длинный стебель; **гүл сабағы** стебель цветка; **жіңішке сабақ** тонкий стебель.

Самырсын — кедр.

Саңырауқұлақ — гриб; **саңырауқұлақтар** грибы; **ақ саңырауқұлақ** белый гриб; **саңырауқұлақты жер** грибное место.

Сұлы — овес; **сұлы масағы** овсяной колос; **сұлы егістігі** овсяное поле; **сұлы жармасы** овсяная крупа.

Тал — ива; **сәмбі тал** плакучая ива; **тал жапырақтары** ивовые листья.

Талшын — каштан; **талшынды шоқ тоғай** каштановая роща.

Тамыр — корень; **тамырлар** корни; **ұзын/қысқа тамыр** длинный/короткий корень; **ағаштың тамыры** корень дерева; **гүлдің тамыры** корень цветка; **емен тамырын жерге терең жіберді** дуб глубоко пустил корни в землю.

Таңқурай — малина; **таңқурай қайнатпасы** малиновое варенье.

Тары — просо; **тарының сабаны** просяная солома.

Терек — тополь; **теректер** тополя; **ақ терек** белый тополь; **теректі тоғай** тополиная роща.

Тұрып — редька; **тұрып тамыры** корень редьки; **қара тұрып** черная редька; **көк тұрып** зеленая редька.

Түбір, түп — 1) корень/растения/; **еменнің түбі** корень дуба;
2) куст; **бір түп қарақат** один куст смородины;
3) около, под, возле; **ағаштың түбінде** под деревом; **талдың түбінде** под ивой; **еменнің түбінде** под дубом.

Үйеңкі — клен; **үйеңкі жапырағы** кленовый лист.

Шабдалы — персик; **тәтті шабдалы** сладкий персик; **екі/үш шабдалы** два/три персика; **піскен шабдалы** спелый персик.

Шалғам — редиска; **жас шалғам** молодая редиска.

Шетен — ясень; **шетен аллеясы** ясеневая аллея.

Шешек ату — цвести; цветение; **распускаться/о цветах/**; **гүлдер шешек атты** цветы распустились; **шешек ату кезеңі** период цветения.

Шөп — трава; **көк шөп** зеленая трава; **бір жылдық шөптер** однолетние травы; **көп жылдық шөптер** многолетние травы; **дәрілік шөптер** лекарственные травы; **арамшөп** сорная трава; **шөп шабу** косить траву; **шөп басын сындырмау** палец о палец не ударить.

Шырша — ель; көк шырша зеленая ель; тау шыршасы горные ели; шырша бұтақтары ветки ели; шыршаның бүршігі еловые шишки; жаңа жыл шыршасы новогодняя елка.

49. ЖАНУАРЛАР ӘЛЕМІ. ЖИВОТНЫЙ МИР

- Айғыр** — жеребец; айғыр азынайды жеребец ржет.
Алабұға — окунь.
Аула — акула; аула — жыртқыш балық акула — хищная рыба.
Аққу — лебедь; аққулар лебеди; аққу мамығы лебязий пух.
Аққутан — аист; аққутандар аисты; аққутанның балапаны аистенок.
Аң — зверь; аңдар звери; жыртқыш аң хищный зверь; екі аң два зверя; аңды атып өлтіру убить зверя; аңға жақындау подойти к зверю; аң көп много зверей.
Аң терісі — мех; түлкі терісі лисий мех.
Апан — берлога; апан жанында тұр стоит у берлоги; апаннан шықты вышел из берлоги; аю апанына жатты медведь залег в берлоге.
Ара — пчела; аралар пчелы; аралар ызылдайды пчелы жужжат; жұмысшы ара рабочая пчела; ара ұясы пчелиный улей; ара үйірі пчелиный рой; ара балы пчелиный мед.
Арғымақ — чистокровная породистая лошадь.
Аруана — чистокровная породистая верблюдица.
Арыстан — лев; арыстан ақырады лев рычит; арыстанның күшігі львеноч; арыстан — аң патшасы лев — царь зверей.
Асыл тұқымды — породистый; асыл тұқымды жылқы породистая лошадь.
Ат — конь; жуас ат смирный конь; жақсы ат ретивый конь;
♦ ат — адамның қанаты конь — крылья человека.
Аю — медведь; ақ аю белый медведь; қоңыр аю бурый медведь; аюдың табаны медвежья лапа; аюдың үңгірі медвежья берлога.
Аяқ — нога, лапа; аяғымен ұрып жіберді ударил лапой;
♦ аяғының желі бар ат конь, годный для скачек.
Әтеш/қораз/ — петух; әтеш шақырады петух кукарекает; қораз аулада петух во дворе; әтеш шақырумен бірге тұру встать с петухами.

Бабыр — гепард; **бабырдың баласы** детеныш гепарда.
Бақа/құрбақа/— лягушка; **бақалар, құрбақалар** лягушки;
құрбақа құрылдайды лягушка квакает; **бақаның бақылдауы**
 кваканье лягушек; **орман бақасы** древесная лягушка.
Балық — рыба; **балық аулау** ловить рыбу; **қызыл балық** красная
 рыба.
Бие — кобыла; **биенің сүті** кобылье молоко.
Бозторғай — жаворонок; **бозторғай көктемде ұшып келеді**
 жаворонок прилетает весной.
Бота/ботақан/— верблюжонок; **ботақаным қайда?** где мой
 верблюжонок?
Бұзау — теленок; ♦ **сиыр су ішсе, бұзау мұз жалайды** млад-
 шие не уступают старшим.
Бұғы — олень; **солтүстік бұғысы** северный олень; **бұғымен**
жүру езда на оленях; **бұғы мүйізі** оленьи рога; **бұғының**
үйірі оленье стадо.
Бұқа — бык; **колхоздың бұқасы** колхозный бык.
Бұлбұл — соловей; **бұлбұл сайрайды** соловей поет.
Бұлғын — соболь; **бұлғын терісі** соболиный мех.
Бүркіт — беркут; **бүркіт шаңқылдайды** беркут клокочет; **бүр-**
кіт салу охотиться с беркутом; **құс патшасы** — **бүркіт бер-**
кут — царь птиц.
Дельфин — дельфин; **дельфиндер** дельфины; **үйретілген дель-**
фин дрессированный дельфин; **дельфин туралы кино фильм**
 о дельфине.
Доңыз/шошқа/ — свинья; **шошқа терісі** свиная кожа.
Есек — осел; **менің есегім бар** у меня есть осел; **екі есек** два
 осла; ♦ **есекқұрты мұрнынан түсу** жить припеваючи.
Ешкі — коза; **ешкілер** козы; **біздің ешкіміз бар** у нас есть
 коза.
Жайын — сом; **жайын** — үлкен балық сом — большая рыба.
Жануар — животное; **жануарлар** животные; **үй жануарлары**
 домашние животные; **жолбарыс** — **жабайы жануар** тигр —
 дикое животное; **қой** — **үй жануары** баран — домашнее жи-
 вотное.
Жапалақ — сова; **жапалақтың ұясы** гнездо совы.
Жарқанат — летучая мышь.
Жолбарыс — тигр; **жолбарыстар** тигры; **жолбарыстың терісі**
 тигровая шкура.
Жүн — шерсть; **қалың жүн** густая шерсть; **малдың жүні** шер-
 стяной покров у животных.

Жылан — змея; **жыландар** змеи; **жылан ысылдайды** змея шипит; **улы жылан** ядовитая змея; **жыланның шағуы өмірге қауіпті** укусы змеи часто бывают смертельны; ♦ **жылан жалағандай** хоть шаром покати.

Жылқы — лошадь; **үйір-үйір жылқы** много косяков лошадей.

Ит — собака; **иттер** собаки; **аңшы ит** охотничья собака; **тазы ит** гончая собака; **қора күзететін ит** дворная собака; **ит үреді** собака лает; **иттің үргені** собачий лай; ♦ **ит жанды соотв. посл.** живуч, как кошка; **ит көйлек** первая распашонка/*ново-рожденного*/; **ит өлген жер** очень далеко; **ит пен мысықтай** как кошка с собакой; **иттің етінен жек көру** ненавидеть всеми фибрами души.

Кептер/көгершін/ — голубь; **үй кептері** домашний голубь; **пошташы кептер** почтовый голубь; **кептерлер** голуби; **көгершін жұмыртқасы** голубиное яйцо; **ақ көгершін** белый голубь.

Керік — жираф; **керіктер** жирафы.

Кесіртке — ящерица; **кесірткелер** ящерицы; **екі кесіртке** две ящерицы.

Киік/ақ бөкен/ — сайгак; **/киіктер/ақ бөкендер/сайгаки.**

Көбелек — бабочка; **көбелектер** бабочки; **ақ көбелек** белая бабочка; **қызыл көбелек** красная бабочка; **от көбелек** ночная бабочка.

Көжек — зайчонок; **көжек, көк көжек, көктемгі көкке жет** зайчонок, серый зайчонок, доживи до весенней зелени.

Көкек — кукушка; **көкектің шақыруы** кукование кукушки; **көкек жұмыртқасы** кукушкино яйцо; ♦ **көкек өз атын шақырады** *букв.* кукушка сама себя выдает/*на воре шапка горит.*

Көкқұтан — цапля; **көкқұтандар** цапли.

Күшік — щенок; **күшіктер** щенята; **менің кішкене күшігім бар** у меня есть маленький щенок; **күшігің бар ма?** у тебя есть щенок?

Кірпі — еж; **кірпі пысылдайды** еж сопит; **кірпі жиырылды** еж свернулся в клубок.

Қаз — гусь; **қаздар** гуси; **екі қаз** два гуся; **қаздың жұмыртқасы** гусиное яйцо; **ақ қаздар** белые гуси.

Қанат — крыло; **қанаттар** крылья; **сол қанат** левое крыло; **оң қанат** правое крыло; **құстың қанаты** крыло птицы; **қанат қағу** махать крыльями; ♦ **біреудің қанатын қию** подрезать крылья кому-нибудь; **қанатын байлау** связывать крылья; **қанатының астына алу** взять под свое крылышко.

Қараторғай — скворец; **қараторғайдың ұясы** гнездо скворца; **қараторғайлар ұшып келді** скворцы прилетели.

Қарға — ворона; **қарғалар** вороны; **ала қарға** серая ворона; **қарға қаңқылдайды** ворона каркает; **екі қарға** две вороны.

Қарлығаш — ласточка; **қарлығаштар** ласточки; **қарлығаштың ұясы** ласточкино гнездо; **қарлығаш — адамға дос** ласточка — друг человека.

Қасқыр/бөрі/ — волк; **қасқырлар** волки; **дала бөрісі** степной волк; **тау бөрісі** горный волк; ♦ **қой да аман, қасқыр да ток** и волки сыты и овцы целы.

Қозы — ягненок; **қозылар** ягнята; **бір қозы** один ягненок; **он қозы** десять ягнят; **үш айлық қозы** трехмесячный ягненок; ♦ **қозы көш жер** небольшое расстояние, рукой подать.

Қой — баран, овца; **қазақы қой** курдючная овца; **тұсақ қой** годовалая овца; **қой қырку** стрижка овец; **құнан қой** двухлетний баран; **қой — өте пайдалы мал** баран — очень полезное домашнее животное; **қой қоздап жатыр** овцы ягнятся; ♦ **қотыр қой бар табынды бүлдіреді** паршивая овца все стадо портит; **қой аузынан шөп алмас** мухи не обидит; **қой көз қарие** глаза; **қой үстіне бозторғай жұмыртқалаған** заман мирное время, счастливая безмятежная жизнь.

Қолтырауын — крокодил; **қолтырауындар ыстық жақтарда болады** крокодилы водятся в жарких странах.

Қонжық — медвежонок; **қонжықтар** медвежата; **ақ қонжық** белый медвежонок.

Қоңыз — жук; **қоңыздар** жуки; **қара қоңыз** черный жук; **көп қоңыз** много жуков; **кішкентай қоңыз** жучок.

Қошақан — ягненок, ягненокчек/*ласк.-уменьш. обращение к ягнятам/*; **қошақаным қайда екен?** где мой ягненокчек?

Қошқар — племенной баран; **асыл тұқымды қошқар** породистый племенной баран; ♦ **екі қошқардың басы бір қазанға сыймайды** головы двух баранов в одном котле не поместятся.

Қоян — заяц; **қояндар** зайцы; **екі қоян** два зайца; **қоянның аяғы** заячья лапа; **қоян терісі** заячий мех; **қоян еті** зайчатина; ♦ **бір сілтеп екі қоянды бірдей соғып алу** одним ударом убить двух зайцев; **қоян жүрек** трусливый человек, заячья душа.

Құйрық — хвост; **жылқы құйрығы** конский хвост; **сиыр құйрығы** коровий хвост; **иттің құйрығы** собачий хвост; **балықтың құйрығы** хвост рыбы; **құйрығымен ұру/соғу/** бить хвостом; ♦ **құйрығын майлау** отпраздновать покупку коня. хвостом; ♦ **құйрығын майлау** отпраздновать покупку коня.

Құлын – жеребенек; **құлындар** жеребят; **екі құлын** два жеребенка; **көп құлын** много жеребят.

Құмырсқа – муравей; **құмырсқалар** муравьи; **үлкен/кішкентай құмырсқа** большой/маленький муравей; **құмырсқаның илеуі** муравейник.

Құрт – червяк; **жер құрты** земляной червяк; **жібек құрты** шелковичный червь; **құрт түскен алма** червивое яблоко;

Қызыл бауыр шымшық – снегирь.

Қырғауыл – фазан; **қырғауылдар** фазаны; **үш қырғауыл** три фазана; **көп қырғауыл** много фазанов; **қазақ даласының ірі қырғауылы** крупные фазаны казахских степей.

Лақ – козленок; **лақтар** козлята; **ақ лақ** белый козленок; **менің лағым бар** у меня есть козленок.

Лашын/кезқұйрық/ – коршун; **лашындай шүйілу** налететь, кинуться коршуном.

Маймыл – обезьяна; **маймылдар** обезьяны; **кішкентай маймыл** маленькая обезьяна; **бір маймыл** одна обезьяна; **үш маймыл** три обезьяны.

Мал – 1) скот; домашние животные; **төрт түлік мал** четыре вида скота/ лошадь, верблюд, корова, овца/; **мал қора** скотный двор; **мал шаруашылығы** животноводство; **мал жайылымы** пастбище;

2) *перен.* **мал жанды/адам /любящий скот;** ♦ **мал-жанныңыз аман ба?** как ваше здоровье?; /о благополучии семьи и скота/; **мал болмайды** нет надежды на выздоровление, не жилец /на белом свете /.

Маса – комар; **масалар көп** много комаров; **маса жоқ** комаров нет.

Мекендеу – жить, обитать; **орманда аюлар мекендейді** в лесу живут медведи; **ақ аюлар Қиыр Солтүстікте мекендейді** белые медведи обитают на Крайнем Севере.

Мысық – кошка, кот; **мысықтар** кошки; **бір мысық** одна кошка; **екі мысық** две кошки; **біздің үйде мысық бар** у нас есть кошка; ♦ **мысық пен тышқан ойыны** игра в кошки-мышки.

Өрмекші – паук; **өрмекшінің өрмегі** паутина; **үлкен өрмекші** большой паук; **біздің сарайда өрмекші көп** в нашем сарае много пауков.

Пингвин – пингвин; **бір пингвин** один пингвин; **үш пингвин** три пингвина.

Піл — слон; **пілдер** слоны; **ақ піл** белый слон; **пілдің баласы** слоненок; **зоопаркте піл туыпты** в зоопарке родился слоненок.

Сазан — сазан; **сазанның басы** голова сазана; **бір сазан** один сазан; **үш сазан** три сазана; **сазаннан істелген бәліш** пирог с сазаньей начинкой.

Сары бас/су/ жылан — уж; **су жылан шағып алды** уж ужалил; **біз су жыланды көрдік** мы видели ужа.

Сары шымшық — синица; **сары шымшық ысқырса** — шынымен күз болғаны синицы засвистели — значит, осень в самом деле.

Саршұнақ — суслик.

Сауысқан — сорока; **ақбүйрек сауысқан** сорока — белобока; **сауысқанның жұмыртқасы** сорочьи яйца.

Сиыр — корова; **сауын сиыр** дойная корова; **буаз сиыр** тельная корова; **қысыр сиыр** яловая корова; **сүзеген сиыр** бодливая корова; **сүтті сиыр** молочная корова; **сиыр мөңірейді** корова мычит; **сиыр желіні** вымя коровы; **сиыр сүті** коровье молоко; **сиыр қора** коровник.

Сұңқар — сокол; **сұңқарлар** соколы; **бір сұңқар** один сокол; **атамның сұңқары бар** у моего дедушки есть сокол; **сұңқар салған аңшылық** соколиная охота.

Сұр жылан — гадюка; **сұр жыланның тілі** жало гадюки; **мен сұр жыланды** я видел гадюку; **сұр жылан баланы шағып алды** гадюка ужалила ребенка.

Сілеусін — рысь; **жыртқыш сілеусін** хищная рысь.

Табын — стадо; **бір табын қойды бағу** пасти стадо овец.

Тай — стригун, стригунок /*годовалый жеребенок*/; **менің тайым бар** у меня есть жеребенок.

Тасбақа — черепаха; **тасбақалар** черепахи; **бір тасбақа** одна черепаха; **көп тасбақа** много черепах; **біздің қорада тасбақа бар** в нашем дворе есть черепаха.

Тауық — курица; **тауықтар** курицы; **ақ тауық** белая курица; **қара тауық** черная курица; **менің әжем тауық ұстайды** моя бабушка держит кур.

Теке — козел; **бір теке** один козел; **көп теке** много козлов.

Таутеке — горный козел.

Тері — кожа, шкура; **қой терісі** овечья шкура; **терісін сыпырып алу** сдирать шкуру; **тері илеу** выделывать шкуру; ♦ **қой терісін жамылған қасқыр** волк в овечьей шкуре.

- Тиін** — белка; әдемі **тиін** красивая белка; **бір тиін** одна белка; **екі тиін** две белки; ♦ **дөңгелекте айналған тиіндей кібіртіктеу** вертеться, как белка в колесе.
- Тоқты** — шестимесячный баран.
- Тоқылдақ құс** — дятел; **тоқылдақ құс тоқылдайды** дятел стучит; **тоқылдақ құс орманда мекендейді** дятел живет в лесу.
- Топ** — стая; **бір топ үйрек** стая уток; **бір топ тырна** стая журавлей.
- Торай** — поросенок; **кішкентай торай** маленький поросенок; **торайлар** поросята; **бір торай** один поросенок; **жеті торай** семь поросят.
- Торғай** — воробей; **бір торғай** один воробей; **торғайдың тобы** воробьиная стая; **торғайлар ұшып келді** воробьи прилетели.
- Тоты** — попугай; **кішкентай тоты** маленький попугай.
- Тұқым** — порода; **құйрықты қойдың тұқымы** курдючная порода овец.
- Тұмсық** — 1) морда/*о животных*/;
2) клюв; **бүркіттің тұмсығы** клюв беркута.
- Түйе** — верблюд; **түйелер** верблюды; **бір түйе** один верблюд; **үш түйе** три верблюда; ♦ **түймедейді түйедей ету** из мухи сделать слона; **түйедей бой бергенше, түймедей ой бер** чем иметь рост с верблюда, лучше иметь ум с пуговицу.
- Түйетауық** — индюк; **түйетауық еті** индюшачье мясо.
- Түлкі** — лиса; **түлкілер** лисы; **қара сұр түлкі** чернобурая лиса; **түлкі терісі** лисий мех; **түлкі іні** лисья нора; ♦ **түлкіше жылмандау** прикидываться лисой.
- Түлік** — скот/всех видов/; **төрт түлік мал** четыре вида домашнего скота/лошадь, верблюд, корова, овца/; ♦ **төрт түлігі сай** зажиточный; **түлік төлден өседі** поголовье скота зависит от приплода.
- Тырна** — журавль; **тырналар** журавли; **тырна тобы** журавлиная стая.
- Тышқан** — мышь, **тышқандар** мыши; **бір тышқан** одна мышь; **көп тышқан** много мышей; **дала тышқаны** полевая мышь; **тышқан іні** мышьяная нора.
- Уылдырық** — икра/*рыбы*/; **уылдырық шашу** метать икру/*о рыбе* /.
- Ұзақ** — грач; **ұзақтың келуі** — көктемнің шығу белгісі прилет грачей признак наступления весны.
- Ұя** — гнездо; **ұялар** гнезда; **үлкен/кішкене ұя** большое/маленькое гнездо; **ұя салу** вить гнездо; **торғайдың ұясы** воро-

бьиное гнездо; **ұяға қонды** опустилась в гнездо; **ұядан құлап түсті** выпал из гнезда.

Ұялау — гнездиться.

Үй қояны — кролик; **біздің үй қоянымыз бар** у нас есть кролик.

Үйрек — утка; **үйректер** утки; **асыранды үйрек** домашняя утка; **жабайы үйрек** дикая утка.

Үйір — табун; косяк; **бір үйір жылқы** косяк лошадей.

Үкі — филин; **бір үкі** один филин.

Үңгір — берлога; **аю үңгіріне жатты** медведь залег в берлогу.

Шағала — чайка; **теңіз шағаласы** морская чайка.

Шаян — рак; **шаяндар** раки.

Шегіртке — кузнечик; **шегіртке шырылдайды** кузнечик стрекочет; **көк шегіртке** зеленый кузнечик.

Шортан — щука; **жас шортан** молодая щука; **үлкен шортан** большая щука.

Шөже — цыпленок; **сары шөже** желтый цыпленок; **бір шөже** один цыпленок; **үш шөже** три цыпленка.

Шыбын — муха; **қара шыбын** черная муха; **бір шыбын** одна муха; **шыбын көп** много мух; **шыбын жоқ** мух нет; ♦ **шыбын жан** душа, жизнь; **шыбын жанды шүберекке тую** пренебрегать своими интересами, собой; **шыбын/шаққан ғұрлы көрмеу** как ни в чем не бывало.

Шымшық — чиж; **шымшықтың ұясы** гнездо чижа; **екі шымшық** два чижа; **шымшық торға түсті** чиж попал в западню.

Шіркей — мошкара.

Ін — нора; **терең ін** глубокая нора; **тік ін** отвесная нора; **інге кіріп кетті** залез в нору; **іннен шықты** вылез из норы; **бұл түлкінің іні** это лисья нора; ♦ **іннен шыққан суырдай** жалкий, неприятный на вид, мокрая курица; **ініне су құю** разоблачать, выводить на чистую воду.

V. ҚОСЫМША. ПРИЛОЖЕНИЕ

50. КӨЛЕМ. МӨЛШЕР. ӨЛШЕМ АТАУЛАРЫ. ОБЪЕМ. ВЕЛИЧИНА. РАЗМЕР.

Аласа — низкий; **аласа бойлы қыз** девушка низкого/невысокого/роста; **аласарақ** ниже, более низкий.

Алыс — далекий; далеко; **алыс жол** дальний путь; **алыстан көзім көрмейді** издали я не вижу.

Ауыр — тяжелый, тяжело; **ауыр дорба** тяжелая сумка; **ауыр чемодан** тяжелый чемодан; **ауыр жүк** тяжелый груз.

Биік — высокий, высоко; **төбесі биік үй** дом с высоким потолком; **биік тау/ағаш** высокая гора/высокое дерево.

Биіктік — высота.

Грамм — грамм; **бір грамм** один грамм; **жүз грамм** сто граммов; **үш жүз грамм** триста граммов; **жеті жүз грамм сары май** семьсот граммов сливочного масла.

Дециметр — дециметр; **бір дециметр** один дециметр; **он дециметр** десять дециметров; **он бес дециметр** пятнадцать дециметров.

Ен — ширина; **матаның ені** ширина ткани; **ені қанша?** какая ширина?; **мына матаның ені қанша?** какая ширина этой ткани?; **матаның ені тоқсан бес сантиметр** ширина ткани девяносто пять сантиметров; **мына бөлменің ені қанша?** какова ширина этой комнаты?

Енді — широкий; **енді мата** ткань большой ширины, широкая ткань.

Енсіз — узкий /*о ширине*/; **енсіз мата** узкая ткань; **ол үйдің есігі енсіз** в этом доме дверь узкая.

Жақын — близкий; близко; **жақын жер** близкое расстояние; ♦ **шынтақ жақын, бірақ тістей алмайсың** близок локоть, да не укусишь.

Жеңіл — легкий; легко; **жеңіл дорба** легкая сумка; **жеңіл чемодан** легкий чемодан; **жеңіл пәлте** легкое пальто; ♦ **жеңіл тамақ** легкая пища; **тұзы жеңіл, кімді айтса, сол келеді** легко на помине.

Жуан — толстый; **жуан кісі** толстый человек; **жуан емес** нетолстый.

Жуық — близкий; близко; **жуық емес** неблизкий, неблизко.

Жұқа — 1) тонкий; **жұқа мата** тонкая материя;

2) легкий /*об одежде*/; легко; **жұқа киіну** легко одеться.

Килограмм — килограмм; **бір килограмм** один килограмм; **он бес килограмм** пятнадцать килограммов; **елу килограмм** пятьдесят килограммов; **неше килограмм?** сколько килограммов?

Километр — километр; **бір километр** один километр; **екі/үш километр** два/три километра; **жетпіс километр** семьдесят километров; **қалаға дейін жиырма километр қалды** до города осталось двадцать километров; **қанша километр?** сколько километров?

Кең — широкий; **кең көше** широкая улица; **кең дәліз** широкий коридор; **кең бөлме** широкая комната; **кабинетіңіз кең екен** у вас большой кабинет.

Көлем — объем; **көлемі қанша?** какой объем?

Кішкене — 1) маленький/*по возрасту*/; 2) маленький/*по объему*/; **кішкене үй** маленький дом; 3) немного; **кішкене тоқтай тұр** подожди немного.

Қалың — 1) густой; **қалың шөп** густая трава; 2) толстый; **қалың қағаз** толстая бумага; **қалың кітап** толстая книга;

♦ **қалың ел** людей видимо-невидимо, тьма тьмущая.

Қашық — далекий; далеко; **біздің ауыл қаладан қашық** наш аул находится далеко от города; **мектебім үйден қашық емес** школа находится недалеко от дома.

Қысқа — короткий; коротко; **қысқа жең** короткие рукава; **қысқа көйлек** короткое платье; **қысқа шашбау** короткая лента; **маған қысқа юбка ұнамайды** мне не нравится короткая юбка; ♦ **сөздің қысқасы** одним словом; **қысқасын айтқанда** коротко говоря.

Литр — литр; **бір литр** один литр; **үш литр сүт** три литра молока; **екі литр қаймақ** два литра сметаны.

Метр — метр; **бір метр** один метр; **екі/үш метр** два/три метра; **шаршы метр** квадратный метр; **бір жарым метр** полтора метра; **маған бес метр шыт өлшеңізші** отмерьте мне, пожалуйста, пять метров ситца.

Миллиметр — миллиметр; **бір миллиметр** один миллиметр; **алпыс миллиметр** шестьдесят миллиметров; **неше миллиметр?** сколько миллиметров?

Мөлшер — величина, объем.

Өлшем — мера, размер.

Өлшеу — 1) взвешивать; **ұнды өлшеп алу** взвесить муку; **бір кило қант өлшеп жіберіңізші** взвесьте, пожалуйста, килограмм сахара;

2)измерять; **ұзындығын өлшеу** измерять длину; **сызғышпен өлшеп қою** измерить линейкой; **құдықтың тереңдігін өлшедік** мы измерили глубину колодца.

Салмақ – вес; **атом салмағы** атомный вес; **салмағы екі килограмм** весом в два килограмма; **орта салмағы бар балуан** борец среднего веса.

Сантиметр – сантиметр; **бір сантиметр** один сантиметр; **бес сантиметр** пять сантиметров; **мұнда екі метр отыз сантиметр** здесь два метра тридцать сантиметров.

Сызғыш – линейка; **үлкен сызғыш** большая линейка; **сызғышпен өлшеді** измерил/а/ линейкой; **сызғышың бар ма?** у тебя есть линейка?

Тар – узкий; узко; **көйлектің жеңі тар** у платья узкие рукава; **тар көшемен жүрдім** шел/шла/ по узкой улице.

Тарту – взвешивать; взвесить; **таразыға тарту** взвешивать на весах; **ол елу килограмм тартады** он весит пятьдесят килограммов; **мына балық екі килограмм тартады** эта рыба весит два килограмма; **қанша тартады?** сколько весит?

Терең – глубокий; глубоко; **терең құдық** глубокий колодец; **терең емес** неглубокий; **бұл терең шұңқыр** это глубокая яма.

Тереңдік – глубина; **мұхиттың тереңдігі** глубина океана.

Тонна – тонна; **бір тонна** одна тонна; **екі/үш тонна** две/три тонны; **бір жарым тонна күріш** полторы тонны риса.

Ұзын – длинный; **ұзын таяқ** длинная палка; **ұзын көйлек** длинное платье; **ұзын шаш** длинные волосы; **ұзын жең** длинные рукава.

Ұзындық – длина; **өзеннің ұзындығы** длина реки; **ұзындығын өлшеп қою** измерить длину; **ұзындығы екі метр** длиной в два метра; **ұзындығы қандай?** какая длина?

Үлкен – большой; **үлкен үй** большой дом; **үлкен мектеп** большая школа; **біздің мектебіміз үлкен** наша школа большая.

Центнер – центнер; **бір центнер** один центнер; **жиырма центнер** двадцать центнеров; **неше центнер бидай?** сколько центнеров пшеницы?

51. САН. КОЛИЧЕСТВО

Алғашқы — первый; **алғашқы қоңырау** первый звонок; **алғашқы көмек** первая помощь; **маусымның алғашқы күндерінде** в первых числах июня; **алғашқы махаббат** первая любовь; **алғашқы адым** первый шаг.

Алпыс — шестьдесят; **алпыс шақырым** шестьдесят километров; **ол алпысқа толды ему/ей/ исполнилось шестьдесят лет**;
♦ **алпыс екі тамыры босау/ию/** всей душой, душой и телом.

Алпысыншы — шестидесятый; **алпысыншы автобус** шестидесятый автобус; **алпысыншы жылдар** шестидесятые годы.

Алтау — шестеро; **бүгін оқушылардың алтауы жоқ** сегодня отсутствует шестеро учеников.

Алты — шесть; **алты қалам** шесть ручек; **алты оқушы** шесть учеников; **сағат алты** шесть часов; **алты жылдан кейін** через шесть лет; **ол алтыға толды ему/ей/ исполнилось шесть лет**;
♦ **алты алаш** весь казахский народ.

Алты жүз — шестьсот; **алты жүз жылқы** шестьсот лошадей; **алты жүз спортшы** шестьсот спортсменов.

Алтыншы — шестой; **алтыншы сынып** шестой класс; **алтыншы қатар** шестой ряд; **алтыншы пәтерде тұрамын** я живу в шестой квартире.

Бес — пять; **бес минут** пять минут; **бес жыл** пять лет; **бес жаста** ему/ей/ пять лет; **қарындасың бесте ме?** твоей сестренке пять лет?

Бесеу — пятеро; **біз бесеуіміз** нас пятеро.

Бесеулеп — впятером; **бесеулеп жұмыс істеу** работать впятером.

Бес жүз — пятьсот; **бес жүз қой** пятьсот овец; **бес жүз адам** пятьсот человек.

Бес жүзінші — пятисотый; **бес жүзінші үй** пятисотый дом; **бес жүзінші рейс** пятисотый рейс.

Бесінші — пятый; **бесінші сынып** пятый класс; **бесінші қатар** пятый ряд; **ол бесінші пәтерде тұрады он/она** живет в пятой квартире.

Бір — один; **бір қарындаш** один карандаш; **бір кітап** одна книга; **бір алма** одно яблоко; **бір қайшы** одни ножницы; **маған бір дәптер беріңізші** дайте мне, пожалуйста, одну тетрадь; ♦ **бір ауыз сөз** несколько слов; **бір аяғы жерде**, **бір аяғы көрде** стоят одной ногой в могиле; **бір бет** упрямый; **бір жасап қалу** воспрянуть духом; **бір жағадан бас**

шығару жить, действовать, как единомышленники; **бір киер** праздничная нарядная одежда; **бір күн бие, бір күн түйе** семь пятниц на неделе; **бір сабақ жіп бермеу** быть жадным.

Бірнеше — несколько; **бірнеше оқушы** несколько учеников; **бірнеше адам** несколько человек; **бірнеше жылдан кейін** через несколько лет; **бірнеше ғасырлар** несколько веков.

Бірінші — первый; **бірінші сынып** первый класс; **таңдамалы шығармалардың бірінші томы** первый том избранных произведений; **бірінші ғарышкер** первый космонавт; **бірінші рет** первый раз; **бірінші сорт** первый сорт; **біріншіден** во-первых.

Екеу — двое; **екеумізге** нам двоим; **екеумізді** нас двоих.

Екеулеп — вдвоем; **екеулеп жұмыс істеу** работать вдвоем.

Екі — два; **екі бала** два мальчика; **екі қыз** две девочки; **менің бөлмемде екі терезе бар** в моей комнате два окна; **інім екі жаста** моему брату два года ♦ **екі ауыз сөз** пара слов; **екі жүзді** двуличный; **екі кеме құйрығын ұстау** гоняться за двумя зайцами; **екі қолы алдына сыймау** бить баклуши; **екі қолын мұрнына тығып қалу** остаться с носом; **екі ойлы болу** быть в нерешительности, сомневаться; **екі оттың арасында қалу** ока-заться между двух огней.

Екі жүз — двести; **екі жүз теңге** двести тенге; **екі жүз тонна** двести тонн; **екі жүз адам** двести человек.

Екі жүзінші — двухсотый; **екі жүзінші үй** двухсотый дом.

Екілік — двойка.

Екінші — второй; **екінші сынып** второй класс; **екінші кезек** вторая очередь; **екінші курста** на втором курсе; **мен екінші подъезде тұрамын** я живу во втором подъезде; **маған екінші трамвай керек** мне нужен второй трамвай.

Елу — пятьдесят; **елу оқушы** пятьдесят учеников; **елу килограмм** пятьдесят килограммов; **елуге толды** ему/ей/ исполнилось пятьдесят; **әкем елу жаста** отцу пятьдесят лет.

Елуінші — пятидесятый; **елуінші километр** пятидесятый кило-метр; **елуінші жылдар** пятидесятые годы; **елуінші нөмір** пяти-десятый номер; **ол елуінші үйде тұрады он/она/** живет в пятидесятом доме.

Жалғыз — единственный; **жалғыз ұл бала** единственный сын; **жалғыз қыз бала** единственная дочь; **жалғыз бала** единствен-ный ребенок.

Жарты — половина; **қаңтардың бірінші жартысында** в первой половине января; **тоқсанның екінші жартысында** во второй

половине четверти; айдың бірінші жартысында в первой половине месяца.

Жарым — половина; он бір жарымда в половине двенадцатого; үш жарымда в половине четвертого; екі жарымда кездесейік встретимся в половине третьего.

Жетеу — семеро; ♦ жетеу біреуді күтпес болар семеро одного не ждут.

Жетпіс — семьдесят; жетпіс килограмм семьдесят килограммов; атам жетпісте моему дедушке семьдесят.

Жетпісінші — семидесятый; жетпісінші километр семидесятый километр; жетпісінші разъезд семидесятый разъезд; мен жетпісінші пәтерде тұрамын я живу в семидесятой квартире.

Жеті — семь; жеті күн семь дней; жеті жылдан кейін через семь лет; жеті күлше семь лепешек; ♦ жеті рет өлшеп, бір-ақ кес семь раз отмерь, один раз отрежь.

Жеті жүз — семьсот; жеті жүз парақ семьсот страниц.

Жеті жүзінші — семисотый; жеті жүзінші үй семисотый дом.

Жетінші — седьмой; жетінші сынып седьмой класс; жетінші подъезде в седьмом подъезде; жетінші аудиторияда боламыз мы будем в седьмой аудитории; мен жетінші бөлмеде тұрамын я живу в седьмой комнате.

Жиырма — двадцать; жиырма теңге двадцать тенге; жиырма жаста ему/ей/ двадцать лет; әпкем жиырмада моей сестре двадцать.

Жиыrmасыншы — двадцатый; жиыrmасыншы ғасыр двадцатый век; жиыrmасыншы пәтерде в двадцатой квартире.

Жүз — сто; жүз теңге сто тенге; жүз адам сто человек; қалаға дейін жүз километр до города — сто километров.

Жүзінші — сотый; жүзінші пәтер сотая квартира; жүзінші километр сотый километр.

Қанша — сколько; мынау қанша тұрады? сколько это стоит?; қанша керек? сколько нужно?; қанша керек болса да бар сколько угодно.

Қырық — сорок; қырық күн сорок дней; қырық жаста ему/ей/ сорок лет; ағам қырықта брату сорок лет; ♦ қырықтың бірі қыдыр букв. один из сорока пришедших гостей приносит счастье людям.

Қырқыншы — сороковой номер; қырқыншы жылдар сороковые годы.

Миллион — миллион; миллион тұрғын миллион жителей; екі миллион доллар два миллиона долларов.

Миллиондаған — миллионный.

Мың — тысяча; **мың шақырым** тысяча километров; ♦ **мың да бір рақмет** огромное спасибо.

Мыңыншы — тысячный; **есеп бойынша мыңыншы** тысячный по счету.

Неше — сколько; **неше кітап?** сколько книг?; **неше оқушы қалды?** сколько осталось учеников?; **нешедесің?** сколько тебе лет?; **нешедесіз?** сколько вам лет?; **әжең нешеде?** сколько лет твоей бабушке?

Нөл — ноль.

Он — десять; **он саусақ** десять пальцев; **он метр** десять метров; **мен он жастамын** мне десять лет; **ол он жаста** ему/ей/десять лет;

Он алтыншы — шестнадцатый; **он алтыншы қабат** шестнадцатый этаж; **он алтыншы парақ** шестнадцатая страница; **он алтыншы ғасырда** в шестнадцатом веке.

Он бес — пятнадцать; **он бес оқушы** пятнадцать учащихся; **он бес минут** пятнадцать минут; **мен он бестемін** мне пятнадцать; **ол он бесте** ему /ей/ пятнадцать.

Он бесінші — пятнадцатый; **он бесінші аудитория** пятнадцатая аудитория; **он бесінші пәтерде тұрамын** я живу в пятнадцатой квартире; **он бесінші бөлмеде тұрасың ба?** ты живешь в пятнадцатой комнате?

Он бірінші — одиннадцатый; **он бірінші қатар** одиннадцатый ряд; **он бірінші аудиторияда боламын** я буду в одиннадцатой аудитории; **театрда он бірінші қатарда отырдық** в театре мы сидели в одиннадцатом ряду.

Он екі — двенадцать; **он екі ай** двенадцать месяцев; **он екі сағат** двенадцать часов; **он екідемін** мне двенадцать лет.

Он екінші — двенадцатый; **он екінші ай** двенадцатый месяц; **он екінші бетінде** на двенадцатой странице; **сен он екінші пәтерде тұрасың ба?** ты живешь в двенадцатой квартире?

Он жеті — семнадцать; **он жеті теңге** семнадцать тенге; **салмағы он жеті килограмм** весом в семнадцать килограммов; **әпкем он жетіде** моей сестре семнадцать лет; **сіз он жетідесіз бе?** вам семнадцать лет?

Он жетінші — семнадцатый; **он жетінші ғасыр** семнадцатый век; **он жетінші пәтерде** в семнадцатой квартире; **он жетінші кабинетте боламын** я буду в семнадцатом кабинете.

Он сегіз — восемнадцать; **он сегіз оқушы** восемнадцать

учеников; **ағам он сегіз жаста** брату восемнадцать лет; **ол он сегізде** ему/ей/ восемнадцать.

Он сегізінші — восемнадцатый; **он сегізінші автобус** восемнадцатый автобус; **он сегізінші үй қайда?** где здесь восемнадцатый дом?; **маған он сегізінші троллейбус керек** мне нужен восемнадцатый троллейбус.

Он тоғыз — девятнадцать; **он тоғыз метр** девятнадцать метров; **он тоғыз шақырымда** в девятнадцати километрах; **мен он тоғыздамын** мне девятнадцать.

Он тоғызыншы — девятнадцатый; **он тоғызыншы пойыз** девятнадцатый поезд; **он тоғызыншы вагон** девятнадцатый вагон; **он тоғызыншы орын** девятнадцатое место; **мен он тоғызыншы авобуспен келдім** я приехал/а/ на девятнадцатом автобусе.

Он төрт — четырнадцать; **он төрт күн** четырнадцать дней; **он төрт теңге** четырнадцать тенге; **сіңлім он төртте** моей сестренке четырнадцать лет.

Он төртінші — четырнадцатый; **он төртінші пәтер** четырнадцатая квартира; **он төртінші қатарда** в четырнадцатом ряду.

Он үш — тринадцать; **он үш оқушы** тринадцать учащихся; **он үш ағаш** тринадцать деревьев; **мен он үштемін** мне тринадцать лет.

Он үшінші — тринадцатый; **он үшінші троллейбус** тринадцатый троллейбус; **он үшінші үйде тұрамын** я живу в тринадцатом доме; **он үшінші қабатта тұрамын** я живу на тринадцатом этаже.

Оныншы — десятый; **онныншы сынып** десятый класс; **онныншы орын** десятое место; **онныншы қатарда** в десятом ряду; **мен онныншы ықшамауданда тұрамын** я живу в десятом микрорайоне.

Отыз — тридцать; **отыз теңге** тридцать тенге; **отыз спортшы** тридцать спортсменов; **ағам отызда** брату тридцать лет.

Отызыншы — тридцатый; **отызыншы автобус** тридцатый автобус; **кітаптың отызыншы бетінде** на тридцатой странице книги; **ол отызыншы пәтерде тұрады он/она/** живет в тридцатой квартире.

Сан — количество, число; **дәптерлердің саны** количество тетрадей; **тұрғындардың саны** число жителей; **саны көп** большое количество; **сан құрамы** количественный состав.

Сегіз — восемь; **сегіз бала** восемь ребят; **сегіз сөйлем** восемь

- предложений; **сегіз рет** восемь раз; **мен сегіздемін** мне восемь лет; ♦ **сегіз қырлы, бір сырлы** многогранный талант, одаренный.
- Сегіз жүз** — восемьсот; **сегіз жүз километр** восемьсот километров; **сегіз жүз адам** восемьсот человек.
- Сегіз жүзінші** — восьмисотый; **сегіз жүзінші километр** восьмисотый километр; **сегіз жүзінші рейс** восьмисотый рейс.
- Сегізінші** — восьмой; **сегізінші сынып** восьмой класс; **сегізінші кабинет** восьмой кабинет; **сіз сегізінші қатарда отырдыңыз ба?** вы сидели в восьмом ряду?
- Сексен** — восемьдесят; **сексен тонна** восемьдесят тонн; **атам сексен жаста** моему дедушке восемьдесят лет; **әжем сексенде** моей бабушке восемьдесят лет.
- Сексенінші** — восьмидесятый; **сексенінші пойыз** восьмидесятый поезд; **әжем сексенінші үйде тұрады** бабушка живет в восьмидесятом доме; **сексенінші кабинет қай жерде?** где восьмидесятый кабинет?
- Сонша** — столько; **сонша уақыт сен қайда болдың?** где ты был/а/ столько времени?
- Тоғыз** — девять; **тоғыз күн** девять дней; **сағат тоғыз болды** девять часов; **сен тоғыздасың ба?** тебе девять лет?
- Тоғыз жүз** — девятьсот; **тоғыз жүз қой** девятьсот овец.
- Тоғыз жүзінші** девятисотый; **тоғыз жүзінші нөмір** девятисотый номер.
- Тоғызыншы** — девятый; **тоғызыншы үй** девятый дом; **тоғызыншы сынып** девятый класс; **мен тоғызыншы сыныпта оқимын** я учусь в девятом классе.
- Тоқсан** — девяносто; **тоқсан жаста** ему/ей/ девяносто лет; **тоқсан теңге қалды** у меня осталось девяносто тенге.
- Тоқсаныншы** — девяностый; **тоқсаныншы бет** девяностая страница; **тоқсаныншы жылдар** девяностые годы.
- Төрт** — четыре; **төрт күн** четыре дня; **төрт сағаттан кейін** через четыре часа; **ол төртте** ему/ей/ четыре года; ♦ **төрт арыстың баласы** *употр. в значении:* весь казахский народ.
- Төртеулеп** — вчетвером; **біз төртеулеп жұмыс істедік** мы работали вчетвером.
- Төрт жүз** — четыреста; **төрт жүз грамм** четыреста граммов; **төрт жүз метр** четыреста метров.
- Төрт жүзінші** — четырехсотый; **төрт жүзінші нөмір** четырехсотый номер.

Төртінші — четвёртый; **төртінші сынып** четвёртый класс; **төртінші курста** на четвёртом курсе; **төртінші орында** на четвёртом месте; **інім төртінші сыныпта оқиды** мой младший брат учится в четвёртом классе.

Үш — три; **үш күн** три дня; **үш жылдан кейін** через три года; **үш ай өтті** прошло три месяца; **інім үш жаста** младшему брату три года; ♦ **үш ұйықтаса түсіне кірмеу** и во сне не снилось.

Үшеу — трое; **үшеуден** по трое; **үшеуінің** у троих.

Үшеулеп — втроем; **олар үшеулеп жұмыс істеді** они работали втроем.

Үш жүз — триста; **үш жүз метр** триста метров; **үш жүз парак жазу** написать триста страниц; **үш жүз адам** триста человек; **маған үш жүз доллар керек** мне нужно триста долларов.

Үш жүзінші — трехсотый; **үш жүзінші километр** трехсотый километр **үш жүзінші бетте** на трехсотой странице.

Үшінші — третий; **үшінші сынып** третий класс; **үшінші бет** третья страница; **ағам үшінші курста оқиды** мой старший брат учится на третьем курсе; **мен үшінші сыныпта оқимын** я учусь в третьем классе.

52. ГРАММАТИКАЛЫҚ ТЕРМИНДЕР. ГРАММАТИЧЕСКИЕ ТЕРМИНЫ

- Айқындауыш** — приложение; **айқындауыштар** приложения.
- Антоним** — антоним; **антонимдер** антонимы.
- Анықтауыш** — определение; **бұл анықтауыш** это определение.
- Атау септік** — именительный падеж; **зат есім атау септікте тұрып, кім?не?** деген **сұраққа жауап береді** имя существительное в именительном падеже отвечает на вопросы кто? что?
- Ауыспалы мағына** — переносное значение; **сөздің ауыспалы мағынасы** переносное значение слова.
- Ашық буын** — открытый слог.
- Әріп** — буква; **әріптер** буквы; **қазақ тілінде 42 әріп бар** в казахском языке 42 буквы.
- Бағыныңқы сөйлем** — придаточное предложение.
- Барыс септік** — дательно-направительный падеж.
- Бас әріп** — прописная буква.
- Бастауыш** — подлежащее.
- Басыңқы сөйлем** — главное
- Баяндауыш** — сказуемое.
- Болжалдық сан есім** — предположительное числительное /отыздай около тридцати; елудей около пятидесяти/.
- Болымды етістік** — положительный глагол.
- Болымсыз етістік** — отрицательный глагол.
- Болымсыздық есімдігі** — отрицательное местоимение.
- Бөлшектік сан есім** — дробное имя числительное.
- Буын** — слог; **буындар** слоги; **бұл үш буынды сөз** в этом слове три слога.
- Буын үндестігі** — сингармонизм или гармония гласных.
- Бұйрық рай** — повелительное наклонение.
- Бұйрықты сөйлем** — побудительное предложение.
- Бір мағыналы сөз** — однозначное слово.
- Дара бастауыш** — простое подлежащее.
- Дара баяндауыш** — простое сказуемое.
- Дара етістік** — простой глагол.
- Дауыссыз дыбыстар** — согласные звуки.
- Дауысты дыбыстар** — гласные звуки.
- Демеулік шылаулар** — частицы.
- Дыбыс** — звук; **дыбыстар** звуки; **қазақ тілінде 12 дауысты**

дыбыс бар в казахском языке 12 гласных звуков.

Екпін — ударение; әдетте, қазақ тіліндегі екпін соңғы буынында болады обычно в казахском языке ударение падает на последний слог.

Еліктеу сөздер — подражательные слова.

Еркін сөз тіркесі — свободное словосочетание.

Есептік сан есім — количественное имя числительное

Есімдік — местоимение.

Есімше — причастие.

Етіс — залог.

Етістік — глагол.

Етістіктің шақтары — времена глагола.

Жай сөйлем — простое предложение.

Жай шырай — положительная степень.

Жайылма сөйлем — распространенное предложение.

Жақ — лицо; **бірінші жақ** первое лицо; **екінші жақ** второе лицо.

Жақсыз сөйлем — безличное предложение.

Жақты сөйлем — личное предложение.

Жақша — скобки.

Жалаң сөйлем — нераспространенное предложение.

Жалғау — окончание; **зат есімнің жалғаулары** окончания имен существительных.

Жалғаулық шылаулар — союзы.

Жалқы зат есім — собственное имя существительное.

Жалпы зат есім — нарицательное имя существительное.

Жалпылау есімдігі — определительное местоимение.

Жатыс септік — местный падеж.

Жекеше — единственное число.

Жинақтық сан есім — собирательное имя существительное.

Жуан дауыстылар — твердые гласные.

Жұрнақ — суффикс; **жұрнақтар** суффиксы.

Жіктеу есімдігі — личное местоимение.

Жіктік жалғау — формы спряжения; личное окончание.

Жіңішке дауссыздар — мягкие согласные.

Зат есім — имя существительное.

Кейінді ықпал — регрессивная ассимиляция.

Келер шақ — будущее время.

Көмектес септік — творительный падеж.

Көмекші етістік — вспомогательный глагол.

Көнерген сөз — устаревшее слово, архаизм.
Көп мағыналы сөз — многозначное слово.
Көп нүкте — многоточие.
Көпше — множественное число.
Көсемше — деепричастие.
Күрделі бастауыш — сложное подлежащее.
Күрделі баяндауыш — сложное сказуемое.
Күрделі етістік — сложный глагол.
Күрделі сөз — сложное слово.
Күшейтпелі шырай — превосходная степень.
Күшейту үстеуі — усилительное наречие.
Қабысу — примыкание.
Қалау рай — желательное наклонение.
Қаратпа сөз — обращение.
Қарсылықты жалғаулық — противительный союз.
Қатаң дауыссыздар — глухие согласные.
Қатыстық сын есім — относительное имя прилагательное.
Қиысу — согласование.
Қосарлы етістік — парный глагол.
Қос нүкте — двоеточие.
Құрмалас сөйлем — сложное предложение.
Қысқарған сөз — сложносокращенное слово.
Қыстырма сөз — вводное слово.
Леп белгісі — восклицательный знак.
Лепті сөйлем — восклицательное предложение.
Мақал — пословица; мақалдар пословицы.
Мақсат үстеуі — наречие цели.
Матасу — примыкание.
Мәтел — поговорка; мәтелдер поговорки.
Мезгіл үстеуі — наречие времени.
Мекен үстеуі — наречие места.
Меңгеру — управление.
Мөлшер үстеуі — наречие количества и меры.
Негізгі етістік — непроизводный глагол.
Неологизм — неологизм; неологизмдер неологизмы.
Нүкте — точка; нүкте қою ставить точку.
Нүктелі үтір — точка с запятой.
Одағай — междометие; одағайлар междометия.
Оқшау сөздер — обособленные слова.
Ортақ етіс — совместный залог.

Осы шақ — настоящее время.
Өзгелік етіс — побудительный залог.
Өздік есімдігі — возвратное местоимение.
Өздік етіс — возвратный залог.
Өткен шақ — прошедшее время.
Пысықтауыш — обстоятельство.
Реттік сан есім — порядковое имя числительное.
Сабақтас құрмалас сөйлем — сложноподчиненное предложение.
Сабақтастырғыш жалғаулық — подчинительный союз.
Сабақты етістік — переходный глагол.
Салалас құрмалас сөйлем — сложносочиненное предложение.
Салт етістік — непереходный глагол.
Салыстырмалы шырай — сравнительная степень.
Сан есім — имя числительное.
Сапалық сын есім — качественное имя прилагательное.
Себеп-салдар үстеуі — наречие причины и следствия.
Себепті жалғаулық — причинный союз.
Септеу — склонение.
Септеулік шылаулар — послелоги.
Септік — падеж; **септіктер** падеж.
Септік жалғаулары — падежные окончания.
Синоним — синоним; **синонимдер** синонимы.
Сөз — слово; **сөздер** слова; **дара сөз** простое слово.
Сөз тіркесі — словосочетание.
Сөйлем — предложение.
Сөйлемнің бірыңғай мүшелері — однородные члены предложения.
Сөйлемнің тұрлаулы мүшелері — главные члены предложения.
Сөйлемнің тұрлаусыз мүшелері — второстепенные члены предложения.
Сөйлемнің түрлері — виды предложения.
Сұрау белгісі — вопросительный знак.
Сұрау есімдігі — вопросительное местоимение.
Сұраулы сөйлем — вопросительное предложение.
Сызықша — черточка.
Сын-бейне үстеуі — наречие образа и способа действия.
Сын есім — имя прилагательное.
Сын есімнің шырайлары — степени сравнения имен прилагательных.

Сілтеу есімдігі — указательное местоимение.
Табыс септік — винительный падеж.
Талғаулықты жалғаулық — разделительный союз.
Тасымал — перенос.
Тәуелдік жалғау — притяжательный аффикс.
Толықтауыш — дополнение.
Толымды сөйлем — полное предложение.
Толымсыз сөйлем — неполное предложение.
Топтау сан есім — разделительное числительное/**бір литрден** по литру; **отыз бестен** по тридцать пять/.
Төлеу сөз — косвенная речь.
Төл сөз — прямая речь.
Тура мағына — прямое значение.
Туынды етістік — производный глагол.
Тұйық буын — закрытый слог.
Тұйық рай — неопределенная форма глагола.
Тұрақты тіркестер — фразеологизмы, устойчивые словосочетания
Түбір — корень; **сөздің түбірі** корень слова.
Тыныс белгілері — знаки препинания.
Ұяң дауыссыздар — сонорные согласные.
Үстеу — наречие; **үстеудің түрлері** виды наречий.
Үтір — запятая; **үтір қою** ставить запятую.
Хабарлы сөйлем — повествовательное предложение.
Шартты рай — условное наклонение.
Шығыс септік — исходный падеж.
Шылау сөздер — служебные слова.
Ырықсыз етіс — страдательный залог.
Ілгерінді ықпал — прогрессивная ассимиляция.
Ілік септік — родительный падеж.

Мазмұны. Содержание

Предисловие.....	3
I. Сөйлеу әдебі. Речевой этикет	
1. Қарату. Тіл қатысу. Формы обращения.....	4
2. Сәлемдесу. Приветствие.....	6
3. Қоштасу. Прощание.....	7
4. Танысу. Знакомство.....	8
5. Өтініш. Просьба.....	8
6. Алғыс. Благодарность.....	9
7. Кешірім сұрау. Извинение.....	10
8. Келісім. Согласие.....	11
9. Жоққа шығару. Отрицание.....	12
10. Құттықтау. Тілек білдіру. Поздравление. Пожелание....	13
11. Көңіл айту. Соболезнование.....	15
II. Адам. Человек	
12. Отбасы. Туған-туысқандар. Семья и родственники.....	16
13. Жас. Жас шамасы. Возраст.....	20
14. Адамның тәні. Организм человека.....	24
15. Адамның денсаулығы. Здоровье человека	29
16. Тазалық. Гигиена.....	33
17. Сырт пішін. Внешний вид.....	35
18. Адамның мінез-құлқы. Характер.....	37
19. Сыйлықтар. Сый-сияпат. Подарки. Угощение.....	43
20. Ұлттық тағамдар. Национальные блюда.....	44
21. Тамақтану. Тамақ. Питание. Пища	46
22. Дүкен. Магазин.....	53
23. Киім. Аяқ киім. Зергерлік бұйымдар. Одежда. Обувь. Ювелирные украшения	59
24. Үй. Пәтер. Дом. Квартира.....	65
III. Қоғам. Общество	
25. Ел. Мемлекет. Страна. Государство	71

26. Мерекелер. Праздники.....	79
27. Қала. Город.....	80
28. Қала көлігі.Городской транспорт.....	83
29. Темір жол көлігі. Железнодорожный транспорт.....	85
30. Әуежай. Аэропорт.....	87
31. Байланыс бөлімшесі. Отделение связи. Почта.....	89
32. Теледидар. Телевидение.....	94
33. Кино.....	96
34. Театр.....	98
35. Ән. Күй. Музыка.....	100
36. Мұражай. Көрме. Музей. Выставка	103
37. Цирк.....	105
38. Мәдениет және демалыс саябағы. Парк культуры и отдыха.....	106
39. Дене шынықтыру. Спорт. Физкультура.....	108
40. Мектеп. Школа.....	115
41. Кітапхана. Библиотека.....	121
IV. Табиғат. Природа	
42. Жер шары. Земной шар.....	125
43. Ауа райы. Погода.....	126
44. Жыл мезгілдері. Времена года.....	131
45. Уақыт. Время.....	134
46. Сағат қанша? Который час?.....	141
47. Түс. Цвет.....	143
48. Өсімдік әлемі. Растительный мир.....	145
49. Жануарлар әлемі. Животный мир.....	150
V. Қосымша. Приложение	
50. Көлем. Мөлшер. Өлшем атаулары. Объем. Величина. Размер.....	158
51. Сан. Количество.....	161
52. Грамматикалық терминдер. Грамматические термины.....	168

Жанпеисова Улбосын Ахметжановна

**Қазақша-орысша тақырыптық
сөздік.**

**Казахско-русский тематический
словарь.**

Редактор Қоныс А.

Тех. редактор Омарғалиева Д.

Дизайнер Аманжолова Қ.

Компьютерный набор Ким Г.

Компьютерная верстка Ким Л.

Подписано в печать 23.06.2010 г.
Формат 84 x108 1/32 Усл.печ.л. 11,0
Тираж 2500 экз. Заказ № 4271.

ТОО Компания “Sansam”
050050, г. Алматы, ул. Мурманская, 13
Тел./факс: 8.(727)383-24-52, моб.+7.777.236.99.89
E-mail: Sansam13@ mail.ru

Отпечатано с файлов заказчика
в ТОО “Полиграфкомбинат” Республики Казахстан,
050002, г. Алматы, ул. Макатаева, 41.

Жанпеисова Улбосын Ахметжановна,
доктор педагогических наук, профессор
Казахского Национального педагогического
университета им. Абая. Опубликовала более 150
научных статей и монографий, некоторые из них
напечатаны в зарубежных изданиях. Под её
руководством защитились более 30 кандидатов и
докторов наук. Автор учебников “Русский язык”
для учащихся 5 и 10 классов казахских школ.
Награждена медалью “Қазақстан Республикасының
білім ісінің кұрметті қызметкері” (“Заслуженный
работник образования Республики Казахстан”)

sanSam

ИЗДАТЕЛЬСКАЯ КОМПАНИЯ

ISBN 9965-864-07-1

9 789965 864070